

Dréacht

3^ú Plean Gníomhaíochta um Bithéagsúlacht Náisiúnta

Fís na hÉireann maidir le Bithéagsúlacht:

“Go ndéanfar bithéagsúlacht agus éiceachórais na hÉireann a chaomhnú agus a athchóiriú, sa chaoi go gcuirfear tairbhí ar fáil atá riachtanach do gach earnáil sa tsochaí agus go dtacóidh Éire le hiarrachtaí chun stop a chur le caillteanas bithéagsúlachta agus le díghrádú na n-éiceachóras san AE agus ar fud an domhain.”

Cuspóirí agus Spriocanna SPGBN na hÉireann

1. Bithéagsúlacht a phríomhshruthú sa phróiseas cinnteoireachta thar gach earnáil

- 1.1. Go dtuigeann na hearnálacha go léir go bhfuil freagracht chomhroinnte acu as an mbithéagsúlacht a chaomhnú agus as úsáid inbhuanaithe a bhaint as a cuid gnéithe, agus go ngníomhaíonn siad dá réir.
- 1.2. Reachtaíocht neartaithe a thacaíonn le dul i ngleic le caillteanas bithéagsúlachta in Éirinn.

2. An bunachar eolais faoi bhainistiú caomhantais agus úsáid inbhuanaithe na bithéagsúlachta a mhéadú go suntasach

- 2.1. Mar thoradh ar eolas faoi sheirbhísí bithéagsúlachta agus éiceachórais tá ár gcumas le caomhnú, bainistíocht éifeachtach agus húsáid inbhuanaithe a chinntiú faoi 2021 méadaithe go mór.

3. Cur leis an bhfeasacht agus an meas ar bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais

- 3.1. Tuiscint fheabhsaithe ag lucht déanta beartas, ag páirtithe leasmhara agus ag an bpobal i gcoitinne ar luach na bithéagsúlachta agus seirbhísí éiceachórais.

4. Bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a chaomhnú agus a athchóiriú sa tuath níos leithne

- 4.1. Beartais agus straitéisí i leith talmhaíochta, forbartha tuaithe, foraoiseachta agus tailte portaigh chun tairbhí a bhaint amach don bhithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais.
- 4.2. Go laghdófaí na príomhbhrúnna truailléin ar bithéagsúlacht talún agus fionnuisce go suntasach faoi 2020.
- 4.3. Buntáistí barrfheabhsaithe do bhithéagsúlacht i scéimeanna do Phleanáil Bainistíochta Riosca Tuilte agus draenála.
- 4.4. Tá srian ar speicis choimhthíocha ionracha dhíobhálacha agus tá riosca laghdaithe maidir le tabhairt isteach agus/nó scaipeadh speiceas nua.
- 4.5. Bainistíocht éifeachtach agus athchóiriú ar bun don bhithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais faoi 2021.
- 4.6. Feabhas ar fhorfheidhmiú an dlí um fhiadhúlra.

5. Bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a chaomhnú agus a athchóiriú sa timpeallacht mhuirí

- 5.1. Dul chun cinn suntasach déanta i dtreo “dea-stádas éiceolaíoch” uiscí muirí thar thréimhse an Phlean seo.
- 5.2. Leibhéil stoic iasc a cothaithe nó tugtha ar ais chuig leibhéil ar féidir leo uastoradh inbhuanaithe a tháirgeadh, sa chás inar féidir, tráth nach déanaí ná 2020.

6. Bainistiú limistéar faoi chosaint agus speiceas atá cosanta faoin dlí a leathnú agus a fheabhsú

- 6.1. Líonra Natura 2000 bunaithe, faoi chosaint, sainithe faoi 2018 agus faoi bhainistíocht caomhantais éifeachtach faoi 2020.
- 6.2. Feabhas suntasach curtha ar leordhóthain, comhchuibheas, comhcheangailteacht agus athléimneacht líonra na limistéar faoi chosaint faoi 2020.
- 6.3. Gan stádas caomhantais ag dul chun donais ag gnáthóg nó speiceas ar bith faoi 2020; stádas caomhantais fabhrach ag tromlach na ngnáthóg nó na speicis, nó iad ag gluaiseacht i dtreo an stádais sin, faoi 2027.

7. Neartú a dhéanamh ar an rialachas idirnáisiúnta maidir le bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais

- 7.1. Tacaíocht atá neartaithe go suntasach don bhithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais i gcabhair sheachtrach.
- 7.2. Tuilleadh a chur le rialachas idirnáisiúnta maidir le bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais.
- 7.3. Comhoibriú feabhsaithe le Tuaisceart Éireann maidir le saincheisteanna comhchoiteanna.
- 7.4. Laghdú suntasach ar thionchar na trádála Éireannacha ar sheirbhísí domhanda bithéagsúlachta agus éiceachórais.

Achoimre ar Chuspóirí SPGBN na hÉireann

1. Bithéagsúlacht a phríomhshruthú sa phróiseas cinnteoireachta thar gach earnáil

Má táimid le caomhnú, agus más gá, athbhunú bithéagsúlachta a chinntiú, ní mór neart leibhéal den rialtas agus den tsochaí a bheith páirteach. Tá freagracht ar Ranna Rialtais, gníomhaireachtaí agus Údaráis Áitiúla as beartais agus pleananna do shaincheisteanna a bhaineann leis an mbithéagsúlacht. Ní mór don chinnteoireacht ar fud na hearnála príobháidí freisin tionchair ar bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a mheas.

2. An bunachar eolais faoi bhainistiú caomhantais agus úsáid inbhuanaithe na bithéagsúlachta a mhéadú go suntasach

Le linn thréimhse an dara Phlean Gníomhaíochta Bithéagsúlachta bhí feabhas suntasach ar ár gcuid eolais i dtaca leis an gcaomhnú ar speicis agus gnáthóga. Mar sin féin, tá bearnaí fós san eolas nach mór a líonadh agus tá easnamh i mbunscileanna tacsanomaíocha do neart grúpaí. Gan bonn eolais cuimsitheach, is deacair bainistiú caomhantais éifeachtach agus úsáid inbhuanaithe na bithéagsúlachta a bhaint amach.

3. Cur leis an bhfeasacht agus an meas ar bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais

Tá rannpháirtíocht phoiblí le saincheisteanna bithéagsúlachta riachtanach chun raon iomlán na mbuntáistí ón dúlra a bhaint amach, lena n-áirítear: láidriú ar thionscnaimh phobail áitiúla, méadú ar dheiseanna oideachais, buntáistí sláinte ó ghníomhaíochtaí pobail agus nochtadh díreach don dúlra, agus deiseanna gnó áitiúil a bhaint amach sa turasóireacht atá bunaithe ar an dúlra agus i soláthar seirbhíse éiceachórais.

4. Bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a chaomhnú agus a athchóiriú sa tuath níos leithne

Tacaíonn tuath na hÉireann i gcoitinne leis na mílte speiceas agus le saibhreas de sheirbhísí éiceachórais a bhfuil neart díobh faoi bhrúnna suntasacha ó ghníomhaíochtaí neamh-inbhuanaithe. Tá dian-iarrachtaí de dhíth chun an bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais atá díghrádaithe a athbhunú.

5. Bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a chaomhnú agus a athchóiriú sa timpeallacht mhuirí

Tacaíonn timpeallacht mhuirí agus gnáthóga cósta na hÉireann le héagsúlacht shuibhir de bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais (mar shampla, iascaigh, dobharshaothrú, agus turasóireacht). Mar sin féin, tá neart díobh seo faoi bhrú ó thionchair daonna amhail truailliú ó chothaithigh agus ceimiceáin, brúscar, agus torann daonna. Ní mór ár mbithéagsúlacht mhuirí a bhainistiú agus a chaomhnú go hinbhuanaithe don ghlúin seo agus do ghlúnta amach anseo.

6. Bainistiú limistéar faoi chosaint agus speiceas atá cosanta faoin dlí a leathnú agus a fheabhsú

Tá dul chun cinn déanta ag Éirinn i dtaca le leathnú agus feabhsú ar an mbainistiú ar limistéir faoi chosaint agus speicis faoi chosaint dhlíthiúil. Mar sin féin, tá tuilleadh dul chun cinn de dhíth ar an gcuspóir seo lena chinntiú go mbíonn cosaint agus caomhnú éifeachtach ar na limistéir seo agus ar na speicis atá iontu.

7. Neartú suntasach a dhéanamh ar éifeachtacht an rialachais idirnáisiúnta maidir le bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais

Tá Eire ina comhpháirtí le líon mór de choinbhinsiúin, conarthaí, prótacail agus comhaontuithe idirnáisiúnta, rud a admhaíonn go dtrasnaíonn an caomhnú ar speicis agus gnáthóga teorainneacha idirnáisiúnta agus go n-éilíonn sé comhoibriú ar fud an phobail idirnáisiúnta. Léiríonn na measúnuithe domhanda is déanaí, d'ainneoin freagraí luasaithe beartais agus bainistíochta ar an ngéarchéim bithéagsúlachta, nach dócha go mbeidh tionchair na n-iarrachtaí seo le sonrú i dtreochtaí feabhsaithe i staid na bithéagsúlachta faoi 2020. Tá gá le tuilleadh iarrachta, dá bhrí sin, chun a chinntiú go mbainfear amach spriocanna idirnáisiúnta.

Fís na hÉireann don Bhithéagsúlacht

Ciallaíonn "éagsúlacht bhitheolaíoch" an éagsúlacht i measc orgánach beo ó gach foinse lena n-áirítear, inter alia, éiceachórais talún, éiceachórais mhuirí agus éiceachórais uisce eile agus na coimpléisc éiceolaíocha a bhfuil siad ina gcuid díobh; áiríonn sé seo éagsúlacht laistigh de speicis, idir speicis agus éagsúlacht éiceachórais. Mar sin, áiríonn an téarma bithéagsúlacht gach beatha ar domhan. Ón taobh domhanda de, tá meath ag teacht ar an mbithéagsúlacht agus, d'ainneoin méadú ar fheasacht agus iarrachtaí chun a chaillteanas a stopadh, fanann an bithéagsúlacht faoi bhagairt ó ghníomhaíochtaí daonna ar fud an domhain¹. I measc na bpríomhchúiseanna le caillteanas bithéagsúlachta domhanda tá rósaothrú ar speicis fhiáine² agus aistriú talún go húsáid talmhaíochta³. Mar thoradh ar chaillteanas na bithéagsúlachta ar fud an domhain glacadh leis go forleathan go raibh sé riachtanach gníomh a chomhordú don bithéagsúlacht ar scála domhanda. Sa bhliain 1992 bunaíodh Coinbhinsiún na Náisiún Aontaithe maidir leis an mBithéagsúlacht (CBD) agus dhaingnigh Éire an Coinbhinsiún sa bhliain⁴. Is iad cuspóirí an CBD "caomhnú na héagsúlachta bitheolaíche, úsáid inbhuanaithe a comhpháirteanna agus comhroinnt chothrom agus chothromasach na dtairbhí ag eascairt as úsáid acmhainní géiniteacha". Chuige seo, d'aithin an CBD ina Phlean Straitéiseach cúig Aidhm Straitéiseach agus 20 Sprioc Bithéagsúlachta⁵ (féach Aguisín V). Ina theannta sin, cuireann an CBD de cheangal ar gach Páirtí Conarthach straitéisí agus pleananna gníomhaíochta náisiúnta a fhorbairt i dtaca le caomhnú agus úsáid inbhuanaithe na bithéagsúlachta.

Leis an Straitéis agus Plean Gníomhaíochta um Bithéagsúlacht Náisiúnta (SPGBN) seo, an tríú plean den chineál sin d'Éirinn, gabhtar na cuspóirí, spriocanna agus gníomhartha don bithéagsúlacht a dhéanfar ag raon leathan de ghníomhaithe rialtais, sochaí sibhialta agus earnála príobháidí chun Fís na hÉireann don Bhithéagsúlacht a bhaint amach. Cuireann an SPGBN seo creat ar fáil chun rianú agus measúnú a dhéanamh ar an dul chun cinn i dtreo Fhís na hÉireann don Bhithéagsúlacht thar fhráma ama cúig bliana ó 2017 go 2021. Chun an Fhís a bhaint amach, sainaithníodh seacht gcuspóir straitéiseacha sa dara Straitéis agus Plean Gníomhaíochta um Bithéagsúlacht Náisiúnta "Gníomhartha le haghaidh Bithéagsúlachta 2011-2016"⁶. Tá na cuspóirí seo (Fíor 1) coimeádta don Phlean nua seo agus é d'aidhm iad a thabhairt chun críche. Sa Tábla Gníomhartha leagtar amach na gníomhartha atá de dhíth chun na cuspóirí straitéiseacha a bhaint amach, chomh maith leis na gníomhaithe agus na príomh-chomhpháirtithe atá freagrach as a gcur i bhfeidhm.

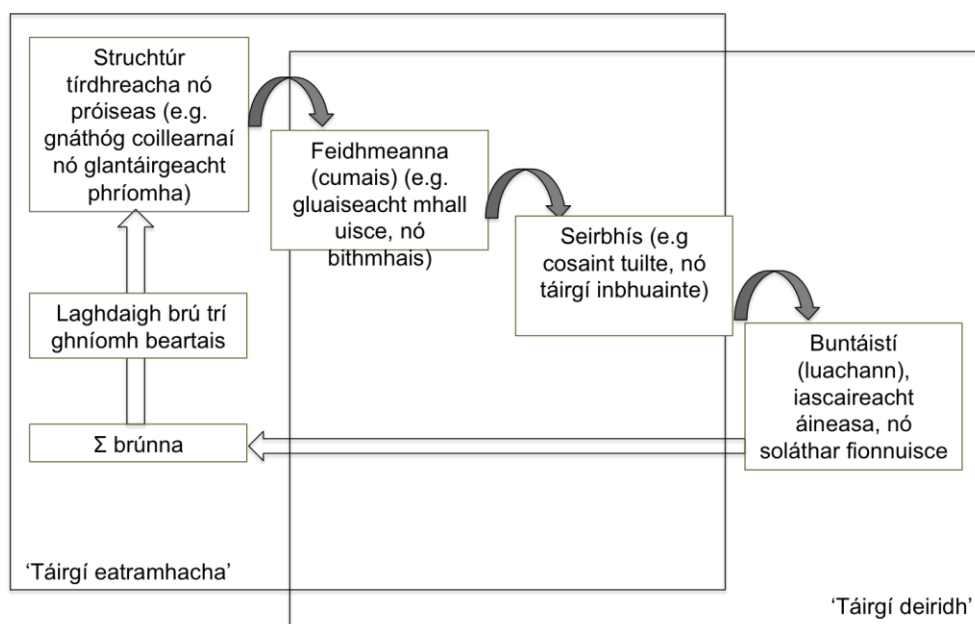


Fíor 1. Cuspóirí Straitéis agus Plean Gníomhaíochta um Bithéagsúlacht Náisiúnta na hÉireann

Bithéagsúlacht na Éireann

Tá éagsúlacht shaibhir d'éiceachórais agus d'fhiadhúlra ag Éirinn ina timpeallachtaí talún, fionnuisce agus muirí. D'éabhlóidigh gnáthóga nádúrtha na hÉireann thar milliúin de bhlianta agus tacaíonn siad le daonraí d'éin, éisc, mamaigh, inveirteabraigh, plandaí agus fungais a bhfuil tábhacht dhomhanda leo. Sna gnáthóga muirí atá timpeall an oileáin seo againne tá míolta móra, deilfeanna, cóilíneachtaí ollmhóra d'éin mhara, neart éisc agus sceireacha coiréil fuaruisce. Ar thalamh, tá saibhreas de speicis inár sléibhte, tailte portaigh, turlaigh, coillearnacha, lochanna, aibhneacha agus gnáthóga cósta. Tá breis agus 31,000 speiceas taifeadta in Éirinn agus sna farraigí máguaird agus tá neart fós le haimsiú⁷.

Le neart blianta anuas, d'fhéachamar leis an dúlra a chaomhnú ar a shon féin, ar chúiseanna morálta agus eitice amháin. Fanann an bunús seo chomh bailí agus chomh hábhartha agus a bhí riamh. Le déanaí, tá argóintí breise do chaomhnú an dúlra tagtha chun cinn, bunaithe ar luach sóisialta, cultúrtha agus eacnamaíochta na bithéagsúlachta agus na buntáistí nó "seirbhísí éiceachórais" a chuireann sí ar fáil don tsochaí (Fíor 2). Sampla de sheirbhís éiceachórais a chuirtear ar fáil d'earnáil na talmhaíochta in Éirinn is ea timthriall chothaitheach ag orgánaigh ithreach. Meastar go bhfuil luach €1 billiún in aghaidh na bliana ar an tseirbhís seo⁸. Ag aithint go gcuireann an bhithéagsúlacht neart seirbhísí éiceachórais ar fáil atá luachmhar ach nach mbíodh luach orthu roimhe seo, cuirtear iallach sa bhreis orainn ár mbithéagsúlacht a chosaint ar shaothrú neamh-inbhuanaithe.



Fíor 2. An gaol idir bithéagsúlacht, feidhm éiceachórais agus folláine an duine⁹

Ag Cruinniú Mullaigh na Náisiún Aontaithe um Fhorbairt Inbhuanaithe sa bhliain 2015, bhí ról tábhachtach ag Éirinn san idirbheartaíocht ar 17 Aidhm Forbartha Inbhuanaithe (SDGanna) agus 169 Sprioc chun úsáid inbhuanaithe acmhainní nádúrtha an Domhain a chur chun cinn agus chun an pláinéad a chosaint ar

dhíghrádú¹⁰. Trí bhainistiú inbhuanaithe ar éiceachórais shláintiúla agus an iliomad speiceas a fheidhmíonn laistigh díobh, tá súil againn go mbainfimid tairbhe as raon leathan de sheirbhísí éiceachórais. Is sócmhainn thábhachtach í an bithéagsúlacht agus ní mór do rialtais agus don earnáil phríobháideach a luachanna intreacha agus eacnamaíochta a aithint mar chuid den phróiseas cinnteoireachta.

Le blianta beaga anuas, tá luathú tagtha ar thionchair an duine ar an mbithéagsúlacht in Éirinn agus ar fud na cruinne agus mar thoradh air sin tá méadú ar an damáiste do ghnáthóga, caillteanas speiceas, laghdú ar fhlúirse an fhiadhúlra agus díghrádú ar ár n-aer, uisce agus ithreacha^{1,11}. Má leanaimidne, an ghlúin reatha, de shaothrú neamh-inbhuanaithe ar acmhainní nádúrtha ár náisiúin agus ár gcruinne, de thruailliú ár bhfarraigí, ár bhfionnuisce agus ár n-ithreacha, beidh na glúnta amach anseo fágtha le comhshaol laghdaithe agus díghrádaithe nach bhfuil in oiriúint chun raon leathan de bhuntáistí don tsochaí agus don gheilleagar a chur ar fáil dóibh.

Braitheann neart d'earnálacha eacnamaíochta na hÉireann, go háirithe turasóireacht agus táirgeadh bia, ar aer, ithreacha agus uisce ardchaighdeán agus ar ghnáthóga éagsúla. Ach ní féidir leis na tionscadail seo a bheith inbhuanaithe ach amháin má chosnaítear na hacmhainní nádúrtha ar a bhfuil siad bunaithe ar an díghrádú. Tá sé seo fíor go háirithe do thionscnaimh amhail “Bealach an Atlantaigh Fhiáin” na hÉireann, a dhéanann margaíocht ar chósta an iarthair mar cheann scríbe dúlra, fiadhúlra agus oidhreacht cultúrtha (Fíor 3). Mar sin féin, tá neart bealaí eile nach bhfuil chomh soiléir sin ina gcothaíonn an dúlra sinn, mar shampla, cuidiú lenár n-oidhreacht, sláinte, folláine, taitneamh agus aitheantas náisiúnta.



Fíor 3. Braitheann tionscail na turasóireachta, táirgeadh bia agus muirí ar bhainistiú inbhuanaithe ár mbithéagsúlachta

Tá an bithéagsúlacht, seirbhísí éiceachórais agus na buntáistí eacnamaíochta, sóisialta, sóisialta, cultúrtha agus sochaíocha a chuireann siad ar fáil riachtanach do thearmann eacnamaíoch agus todhchaí sláintiúil agus inbhuanaithe na hÉireann (Tábla 1). Aithníonn plean na hÉireann don infreastruchtúr agus d'infheistíocht chaipitiúil 2016-2021¹² an ról atá ag ár n-oidhreacht nádúrtha d'fhás eacnamaíoch, ag leagan béime ar infheistíochtaí san athshlánú ar thailte portaigh agus i dtionscnaimh amhail “Bealach an Atlantaigh Fhiáin”. Chomh maith le hinfheistíocht san infreastruchtúr fisiciúil, tá infheistíocht go díreach sa bithéagsúlacht trí chosaint agus athshlánú ar ghnáthóga ríthábhachtach chun na buntáistí a fhaighimid ón dúlra a

choinneáil agus a fheabhsú. Sainaithníonn an SPGBN seo príomhghníomhartha chun riocht na bithéagsúlachta, agus dá bhrí sin a seirbhísí éiceachórais, ar ár dtalamh agus ar ár bhfarraige, a choinneáil agus a fheabhsú.

Tábla 1. Samplaí ó Éirinn de sheirbhísí éiceachórais agus luacháil

Sa bhliain 2014, bhí ioncam €3.5 billiún¹³ ó thurasóireacht ó thar lear. Luaidh 86% de na cuairteoirí ar a rinneadh suirbhé timpeallacht nádúrtha, gan mhilleadh na hÉireann mar chúis thábhachtach le cuairt a thabhairt ar Éirinn¹⁴.

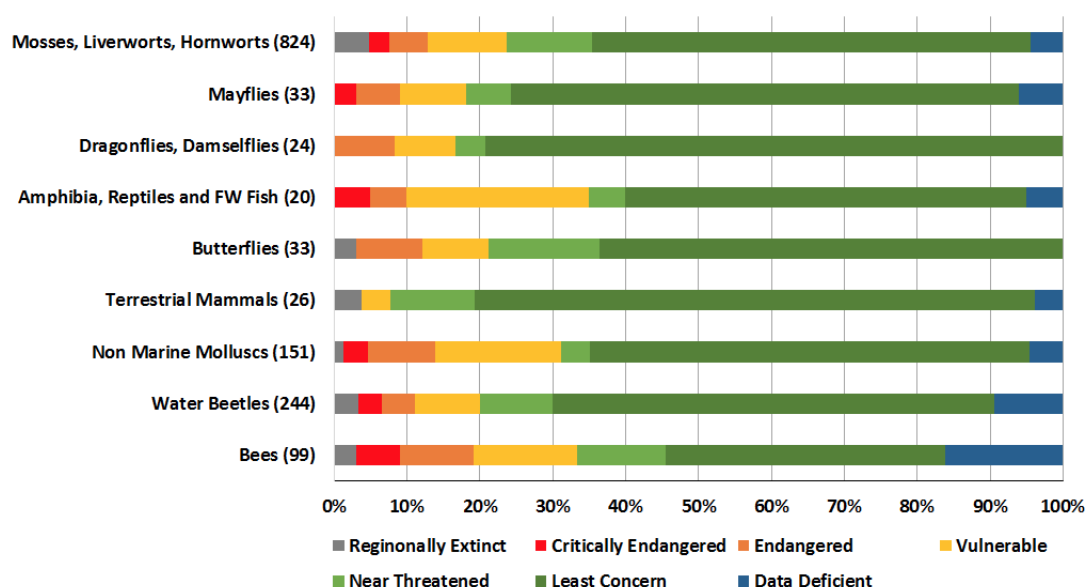
Cuireann slatiascaireacht áineasa in Éirinn €836 milliún le geilleagar na hÉireann gach bliain agus tacaítear le breis agus 11,000 post Éireannacha mar thoradh ar an slatiascaireacht, go minic i bpobail tuaithe¹⁵.

Sa bhliain 2008 chuir staidéar Éireannach 'The Economic and Social Benefits of Biodiversity', luach coimeádach de bhreis agus €2.6 billiún in aghaidh na bliana⁸ ar sheirbhísí éiceachórais náisiúnta.

Bhí láimhdeachas €4.2 billiún ag geilleagar aigéin na hÉireann sa bhliain 2012 agus b'ionann sin agus thart ar 0.7% den Olltáirgeacht Intíre¹².

Staid Bhithéagsúlacht na hÉireann

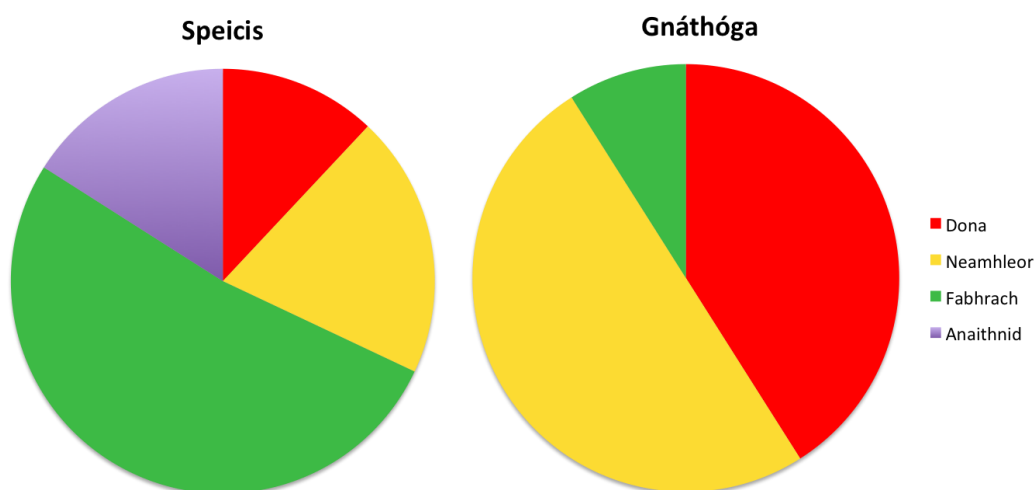
Tá roinnt measúnuithe déanta ar staid ár mbithéagsúlachta. Go dtí seo, rinne Éire measúnuithe um Liosta Dearg ar an stádas caomhantais do 4.5% de líon iomlán na speiceas atá ar eolas ar an oileán¹⁶ (Fíor 4). Tá neart díobh i stádas maith, ach tá beagán faoin bhun 4% díothaithe go réigiúnach (mar shampla, fáinneog shléibhe agus faolchú liath) agus tá measúnú déanta go bhfuil breis agus 20% faoi bhagairt díothaithe (lena n-áirítear 30 speiceas de bheacha, eascann, ruabhreac Artach, agus cnádán).



Fíor 4. Céatadán de speicis na hÉireann a measadh faoi phróiseas Liosta Dearg IUCN in aghaidh an ghrúpa tacsanomaíoch (líon na speiceas idir lúibíní) agus catagóir bagairte.

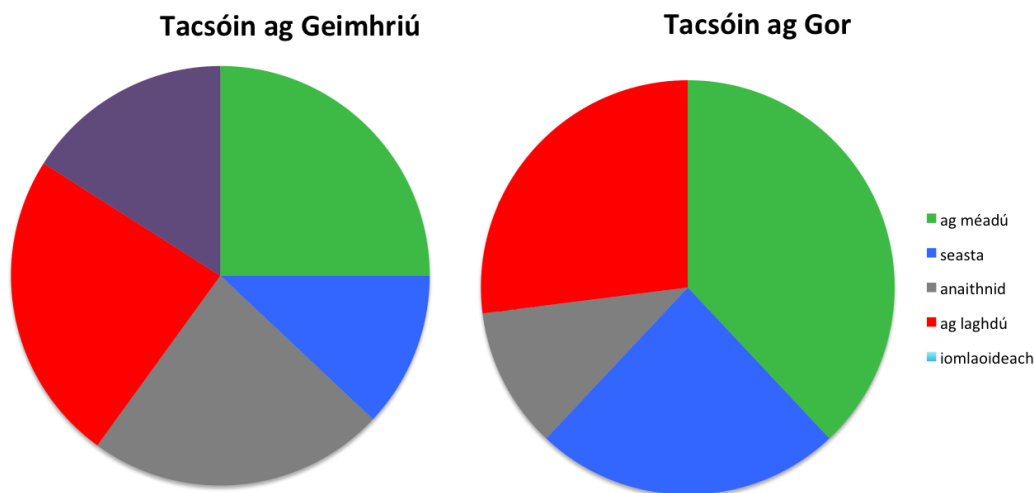
Meastar go bhfuil imní caomhantais láithreach ann i dtaca leis na speicis sin atá faoi láthair sna catagóirí criticiúil i mbaol (CR), i gcontúirt (EN) agus leochaileach (VU).

Léirigh an measúnú is déanaí ar stádas na ngnáthóg agus speiceas faoi chosaint AE in Éirinn sa bhliain 2013 go bhfuil stádas caomhantais neamhfhabhartha¹⁷ ag 91% de na 58 gnáthóg ar a rinneadh measúnú (i.e. bhí 50% ‘Neamhleor’ agus bhí 41% ‘Dona’) (Fíor 5). Sannadh cáilitheoirí le measúnuithe atá mífhabhrach lena chinneadh cé acu an bhfuil an stádas ag feabhsú, ag meath, seasta, nó anaithnid. Ó 2007, léirigh naoi ngnáthóg treocht a bhí ag feabhsú go fíor, meastar go bhfuil 18 ngnáthóg ag meath, ní thuairiscítear athrú ar bith do 28 ngnáthóg agus tuairiscíodh treocht anaithnid do thrí ghnáthóg. Meastar go bhfuil neart de na gnáthóga cósta agus lochanna ‘Neamhleor’, le meathanna leantacha. Nótáiltear ‘Neamhleor’ le treochtaí ag feabhsú do roinnt gnáthóga muirí. Fanann an stádas do roinnt gnáthóga tailte portaigh agus tailte féaraigh ag ‘Dona’, le meathanna leantacha. Bhí stádas caomhantais speiceas beagán níos dearfaí, cé gur tuairiscíodh go raibh 20% díobh sin ar a rinneadh measúnú ‘Neamhleor’ agus 12% ‘Dona’ (Fíor 5). Is iad na speicis sin ar a bhfuil measúnú ‘Dona’ déanta ná diúilicín péarla fionnuisce, loimpre mhara, sead fhallacsach, pollán, agus cnádán¹⁷.



Fíor 5. Measúnú Airteagal 17 na bliana 2013 ar an stádas de ghnáthóga agus speicis faoi chosaint AE in Éirinn a léiríonn an codán a measadh mar ‘Dona’, ‘Neamhleor’, ‘Fabhrrach’, agus ‘Anaithnid’¹⁷.

Léiríonn tuairisciú na hÉireann ar an Treoir maidir le hÉin ón Aontas Eorpach go bhfuil na treochtaí daonra gearrthearma (2001-2012) de 38% de thacsóin éan goir ag méadú, go bhfuil 24% seasta, go bhfuil 27% ag laghdú agus go bhfuil 11% anaithnid (Fíor 6). Tá níos lú soiléire sna treochtaí do thacsóin éan geimhrithe le treochtaí daonra gearrthearma de 25% de thacsóin ag méadú, 12% de thacsóin seasta, 24% ag laghdú, 23% anaithnid, agus 16% luaineach (Fíor 6).



Fíor 6. Tuarascáil Airteagal 12 ó 2012 ar stádas agus treochtaí speicis éan na hÉireann a léiríonn codán na dtacsón a tuairiscíodh treochtaí daonra ina leith a bhí ag laghdú, seasta, luaineach, ag méadú nó anaithnid.

Is é an pictiúr ar an iomlán ná gur bocht agus leochaileach an riocht ina bhfuil codán mór de bhithéagsúlacht na hÉireann.

Brúnna ar bhithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais na hÉireann

D’ainneoin luach léirithe bhithéagsúlacht agus sheirbhísí éiceachórais na hÉireann, tá brú suntasach uirthi i gcónaí. Tagann na príomh-bhagairtí agus na príomh-bhrúnna ar ghnáthóga agus speicis faoi chosaint AE ón talmhaíocht agus iascaigh, leasuithe sa chóras nádúrtha (lena n-áirítear draenáil), athrú aeráide, truailliú, agus speicis ionracha agus amhrasacha¹⁷. Cuireann uirbiú, tionsclú, agus aigéadú aigéin¹⁸ strus breise ar speicis agus gnáthóga.

Mura mbíonn gníomh suntasach ann chun treochtaí reatha a athrú, ní bheidh aon laghdú suntasach ar na brúnna seo thar na deich mbliana atá romhainn. Go deimhin, is dócha go méadófar ar chuid díobh, lena n-áirítear athruithe córais aeráide agus talmhaíochta agus speicis ionracha, mura ndéantar gníomh anois. Ón taobh domhanda de, tá breis agus 65% d’éiceachórais dhromchla an domhain díghrádaithe thar teorainneacha sábháilte cruinne³; go háirithe in éiceachórais tailte féaraigh, atá tábhachtach ó thaobh na heacnamaíochta, sóisialta agus éiceolaíochta de. Is dócha gurb iad na príomhbhagairtí agus na príomhbhrúnna a thuairiscítear do ghnáthóga agus speicis faoi chosaint AE na príomhbhrúnna freisin ar speicis agus gnáthóga sna timpeallachtaí nádúrtha, uirbeacha agus muirí i gcoitinne.

In Éirinn, bhí tionchair mhóra ag brúnna a bhaineann leis an talmhaíocht ar ghnáthóga agus speicis talamh-bhunaithe le breis agus 70% de ghnáthóga Iarscríbhinn 1 (gnáthóga d’imní caomhantais ar leith) a raibh tionchar diúltach ag an talmhaíocht orthu¹⁷. Is ionann réimis féaraigh atá mí-oiriúnach ó thaobh na héiceolaíochta de agus thart ar 50% de na brúnna a taifeadadh sa chatagóir “talmhaíocht” i dtuarascáil Airteagal 17 na hÉireann in 2013¹⁷. Sannadh trian de na brúnna sa chatagóir “talmhaíocht” le tréigean¹⁷. Ina theannta sin, tá meath substaintiúil tagtha leis na

deicheanna de bhlianta is déanaí ar dháileacháin goir na speiceas éin a bhaineann le tailte feirme, lena n-áirítear an crotach, an pilibín agus an bhuíóg.

Tá fianaise ann go bhfuil tionchar diúltach ag an athrú aeráide ar ghnáthóga na hÉireann, go háirithe gnáthóga cósta agus ardtailte¹⁹ chomh maith le cnuasach de speicis^{20, 21, 22, 23}, agus go bhfuil aigéadú aigéin¹⁸ á thiomáint aige. Léiríonn samhlacha um athrú aeráide, maidir le gnáthóga ardtailte díghrádaithe, go háirithe, go laghdófar ar a n-athléimneacht i dtaca le tionchair athrú aeráide sa neastodhchaí²⁴. Rachaidh arduithe a bhfuiltear ag súil leo sa teocht, athruithe i bpatrúin deasctha, dálaí foircneacha aimsire (stoirmeacha agus tuilte, borradh farraige, tulcaí) agus ardú i leibhéal na mara ar fhlúirse agus dáileadh na speiceas Éireannacha agus b'fhéidir go gcothóidh siad leathnú ar speicis coimhthíocha ionracha. Mar shampla, athróidh tréimhsí eitilte, líon na nglúnta in aghaidh na bliana, agus flúirsí na bhféileacán Éireannacha, chomh maith leis an amú ar phléascadh bachlóige i speicis crainn na hÉireann le tionchair ina dhiaidh sin ar fheithidí agus na héisc a itheann iad.

Luadh truailliú, go formhór mar thoradh ar ghníomhaíochtaí a bhaineann le talmhaíocht nó foraoiseacht agus córais séarachais teaghlaigh, mar cheann de na príomhbhagairtí ar gnáthóga leasa an AE (mar shampla inbhir, murlaigh cósta, agus turlaigh) agus b'é an bhagairt ba mhinice ar speicis leasa an AE¹⁷. Leanann dlúis ardaithe cothaithigh (fosfar agus nitrigin) mar an fhadhb is forleithne i dtaca le cáilíocht uisce in Éirinn ag eascairt den chuid is mó as gníomhaíochtaí daonna amhail talmhaíocht agus scaoileadh dramhuisce ó áiteanna cónaithe daonna.²⁵ Tuairiscíonn *Ireland's Environment – An Assessment 2016*²⁵ nach raibh aon fheabhsú i gcáilíocht uisce abhann nó i gcáilíocht uisce aistrithe agus cósta le sé bliana anuas. Bá é truailliú an bhagairt ba mhinice ar speicis leasa an AE¹⁷ agus mar sin is príomhbhrú é nach mór aghaidh a thabhairt air go práinneach.

Tá minicíocht agus leathnú na speiceas ionracha agus neamh-dhúchasacha in Éirinn ag méadú do na comhshaoil go léir²⁸. Féadfaidh speicis ionracha, amhail diúilicín riabhach agus iora glas, teacht in ionad ar speicis dhúchasacha agus athrú suntasach a dhéanamh ar an mbithéagsúlacht agus, ina dhiaidh sin, próisis agus seirbhísí éiceachórais. Go dtí seo, is plandaí iad formhór na speiceas ionracha in Éirinn (lena n-áirítear lus milis, gunnaire, agus feabhrán capaill) ach amach anseo b'fhéidir gurb í an treocht a bheidh ann ná go mbeidh inveirteabraigh agus speicis veirteabracha ina gcéatadán níos mó de na speicis nua^{28, 29}. Measadh gurb é €202,894,406³⁰ an costas bliantúil díreach ar gheilleagar na hÉireann a bhain le speicis ionracha sa bhliain 2013, ach le méadú ar na speicis ag teacht isteach agus ar an dtionchar, b'fhéidir go mbeidh ardú sa chostas eacnamaíoch.

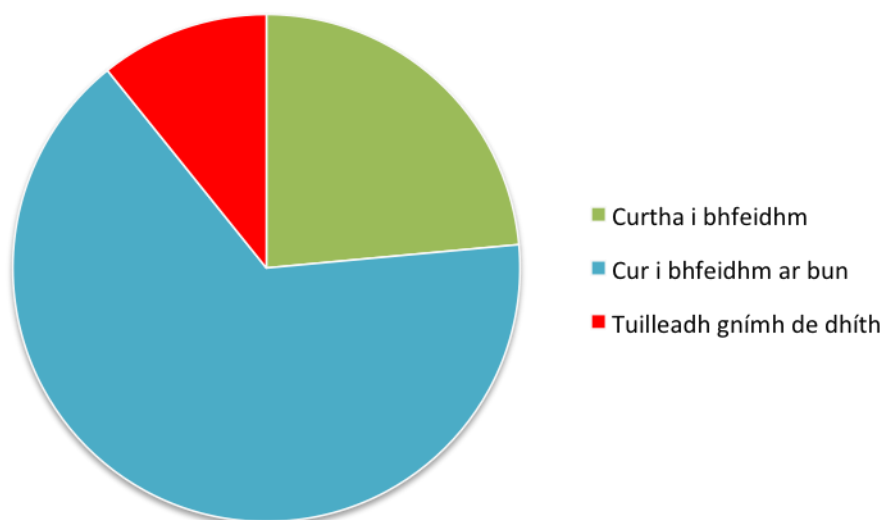
Freagraí na hÉireann ar chailteanas bithéagsúlachta

Sa bhliain 2002, d'fhoilsigh Éire a céad Phlean Gníomhaíochta um Bithéagsúlacht Náisiúnta (2002-2006)³¹ mar phríomhfheithicil chun gealltanais a chomhlíonadh faoin gCoinbhinsiún maidir leis an mBithéagsúlacht (CBD) agus Straitéis Bithéagsúlachta an AE. Ba é cuspóir foriomlán an chéad Phlean ná an caomhnú a dhaingniú, lena n-áirítear an feabhsú más féidir, agus úsáid inbhuanaithe na héagsúlacht bithéolaíochta in Éirinn. Seoladh dara Plean Gníomhaíochta um Bithéagsúlacht Náisiúnta de chuid na hÉireann, “Gníomhaíochtaí le haghaidh Bithéagsúlachta 2011-2016”⁶, i mí na Samhna 2011 agus rinne sé forbairt ar ghnóthachtálacha an chéad Phlean. Dhírigh sé

ar ghníomhartha nach raibh curtha i gcrích go hiomlán agus thug sé aghaidh ar shaincheistean a bhí ag teacht chun cinn.

Is éard a bhí sa dara Plean ná ráiteas ag raon de Ranna Rialtais agus gníomhaireachtaí agus ba shuntasach a uaillmhianta. Léirigh athbhreithniú eatramhach den dara Plean, cé go bhfuil roinnt dul chun cinn suntasach déanta, go bhfuil réimsí ann fós ina mbeidh gá le hiarrachtaí méadaithe chun a spriocanna agus cuspóirí a bhaint amach³². Chinn an t-athbhreithniú, as na 102 gníomh, gur cuireadh 24 i bhfeidhm, go raibh 67 idir lámha agus go raibh gá le gníomhú substaintiúil breise i dtaca le 11 cinn (Fíor 7). Tá nádúr leanúnach nó oscailte ag 40 de na 102 gníomh. I measc na bpríomh-ghnóthachtálacha do thréimhse an dara Plean tá:

- Grúpa Oibre Bithéagsúlachta Idir-Rannach a bhunú ar a bhfuil príomh-Ranna Rialtais agus gníomhaireachtaí stáit;
- Rangú Fásra na hÉireann forbartha ag an Ionad Náisiúnta le Sonraí Bithéagsúlachta i gcomhar leis an tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra (NPWS);
- Fóram na hÉireann um Chaipiteal Nádúrtha a bhunú;
- Rialachán na gComhphobal Eorpacha (Measúnacht Tionchair Timpeallachta)(Talmhaíocht) (I.R. 456/11) a thabhairt isteach ag an Roinn Talmhaíochta, Bia agus Mara (DAFM);
- Forbairt leanúnach agus seachadadh ar bhearta do chomhshaol na talmhaíochta tríd an gClár um Fhorbairt Tuaithe (RDP);
- Plean Muirí Comhtháite (IMP) dar teideal “Harnessing Our Ocean Wealth” a fhoilsiú;
- Straitéis Náisiúnta POrtach a fhoilsiú; agus
- Tús a chur le sé thionscadal EU LIFE (tionscadal feirmeoireachta AranLIFE; Burren GeoparkLIFE; tionscadal KerryLIFE um chaomhnú ar diúilicíní péarla fionnuisce; tionscadal RaptorLIFE ag díriú ar ghnáthóga a cheangal agus a athbhunú do cromán na gcearc, meirliún, bradán Atlantaigh agus loimpre shrutháin; tionscadal LIFE um Phortaigh Ardaithe na hÉireann; agus tionscadal WISER LIFE maidir leis an dea-chleachtas a fhorbairt d’athúsáid dramhaíola agus ullmhúchán don athúsáid).



Fíor 7. Measúnú ar an dul chun cinn foriomlán ar chur i bhfeidhm na 102 Gníomhaíocht don Bhithéagsúlacht 2011-2016³²

Déanann an plean seo, an tríú Plean, forbairt ar an móiminteam ón gcéad dá Phlean agus leanann d'ár mbogadh i dtreo ár bhFíse don Bithéagsúlacht: 'Go ndéanfar bithéagsúlacht agus éiceachórais na hÉireann a chaomhnú agus a athchóiriú, sa chaoi go gcuirfear tairbhí ar fáil atá riachtanach do gach earnáil sa tsochaí agus go dtacóidh Éire le hiarrachtaí chun stop a chur le caillteanas bithéagsúlachta agus le díghrádú na n-éiceachóras san AE agus ar fud an domhain'.



Fíor 8. Stair na bPleananna Gníomhaíochta um Bithéagsúlacht d'Éirinn

Ba é an t-athbhreithniú eatramhach ar an dara Plean³² an phointe tosaithe don fhorbairt ar an tríú Plean. Maidir le gníomhartha a sainaithníodh mar gníomhartha leanúnacha nó gníomhartha ina raibh tuilleadh gníomhaíochta de dhíth, coinníodh sa tríú Plean iad. Rinneadh athbhreithniú ar na gníomhartha seo d'ábharthacht agus rinneadh a n-ábhar agus amlínte a nuashonrú dá réir. Sannadh gníomhaithe freagracha le gach gníomh. Scrúdaíodh gníomhartha i gcoinne Fhís na hÉireann don Bithéagsúlacht agus cuireadh gníomhartha nua leis nuair ba ghá. Tá na gníomhartha go léir bailithe le chéile i dTábla na nGníomhartha. Déanfaidh Ranna Rialtais agus gníomhaireachtaí Ranna agus gníomhaireachtaí stáit formhór na ngníomhartha sa Phlean seo ach beidh gá le rannpháirtíocht níos mó le tionsclaíocht agus leis an tsochaí shibhialta. Rinne an Grúpa Oibre Bithéagsúlachta agus an Fóram Bithéagsúlachta athbhreithniú ar na nuashonruithe go léir (féach Aguisín II do bhallraíocht na ngrúpaí seo).

Monatóireacht agus meastóireacht ar chur i bhfeidhm an SPGBN seo

Is í an Roinn Ealaíon, Oidhreachta, Gnóthaí Réigiúnacha, Tuaithe agus Gaeltachta (DAH) an phríomh-fhoras riaracháin atá freagrach as maoirsiú ar chur i bhfeidhm an Phlean seo agus as comhordú a dhéanamh ar na húdaráis phoiblí eile, eagraíochtaí neamhrialtais agus eagraíochtaí san earnáil phríobháideach atá páirteach sa phróiseas. Is iad an Grúpa Oibre Bithéagsúlachta agus an Fóram Bithéagsúlachta na príomh-fheithiclí chun cur i bhfeidhm agus monatóireacht a dhéanamh ar an bPlean seo agus as athbhreithniú eatramhach a chur ar fáil in 2019. Déanfaidh an t-athbhreithniú seo cainníochtú ar chur i bhfeidhm rathúil na straitéise bunaithe ar tháscairí. Cuirtear táscairí molta do gach gníomh i láthair i dTábla na nGníomhartha. Déanfar comhordú orthu seo faoi na Táscairí Náisiúnta Bithéagsúlachta tiomsaithe ag an Ionad Náisiúnta

le Sonraí Bithéagsúlachta. Cuireann na táscairí seo foinse thábhachtach d'fhianaise ar fáil don phobal agus do chinnteoirí maidir le riocht, brúnna, agus gníomhartha caomhantais a bhaineann le bithéagsúlacht na hÉireann. Cuidíonn na táscairí freisin le tuairisciú ar dhul chun na hÉireann i dtreo spriocanna bithéagsúlachta náisiúnta, Eorpacha agus domhanda agus Aidhmeanna Forbartha Inbhuanaithe a bhaint amach.

Tábla na nGníomhartha

Réamhrá:

Is é Tábla na nGníomhartha seo an phríomheilimint de thriú Straitéis agus Plean Gníomhaíochta um Bithéagsúlacht Náisiúnta na hÉireann. Mar bhrollach ar gach ceann de na seacht gcuspóirí, tugtar téacs míniúcháin agus freisin crostagairt do na spriocanna Bithéagsúlachta Aichi agus Aidhmeanna Forbartha Inbhuanaithe ábhartha a gcuidíonn na gníomhartha faoin gcuspóir lena mbaint amach. Tá líon spriocanna ag gach cuspóir freisin a chuireann cnuasach de ghníomhartha gaolta le chéile. I dtaca le gach gníomh tá amchlár sonraithe, gníomhaithe (i gcló trom) agus príomh-chomhpháirtithe a bhfuil freagracht acu as cur i bhfeidhm, táscairí feidhmíochta lenar féidir baint amach na ngníomhartha a rianú, agus bonnlíne a thugann cur síos ar an staid reatha. Is féidir giorrúcháin ar na gníomhaithe agus na comhpháirtithe a fháil in Aguisín I.

Cuspóir 1: Bithéagsúlacht a phríomhshruthú sa phróiseas cinnteoireachta thar gach earnáil

Díríonn Dearbhú Cancun an Choinbhinsiúin maidir leis an mBithéagsúlacht³³ (CBD, 2016) ar an ngá do rialtais ag na leibhéil náisiúnta, fo-náisiúnta agus áitiúla príomhshruthú a dhéanamh ar chaomhnú agus úsáid inbhuanaithe na bithéagsúlachta d'fholláine an duine. Is féidir é seo a bhaint amach tri bheartais, pleananna agus cláir earnála agus tras-earnála, chun creat éifeachtach institiúideach, reachtúil agus rialachais a bhunú a áiríonn cur chuige atá cuimsitheach ón taobh eacnamaíochta agus sóisialta de.

Féachann an chéad cuspóir straitéiseach den SPGBN seo leis an bpróiseas príomhshruthaithe seo a neartú. Tá sé tábhachtach go mbeidh na hearnálacha ábhartha níos mó ar an eolas faoi cheisteanna bithéagsúlachta agus iad a chur san áireamh ina mbeartais agus ina n-oibríochtaí. Ba chóir go mbeadh na hearnálacha uile páirteach go hiomlán chun cosaint agus athbhunú bithéagsúlachta a chinntiú.

Tá roinnt dul chun cinn déanta in Éirinn i dtaca leis an mbithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a phríomhshruthú sa chinnteoireacht ar fud earnálacha. Tá aitheantas méadaithe ar na buntáistí níos leithne a bhaineann le bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a chur san áireamh, go háirithe, in earnálacha na talmhaíochta, na foraoiseachta, na mara agus na turasóireachta. Mar shampla, aibhsítear rannchuid an chaipitil nádúrtha le hearnáil táirgthe bia na hÉireann sa tionscnamh Origin Green chomh maith le Food Wise 2025³⁴. Má chloítear le prionsabail na hinbhuanaitheachta agus éifeachtacht i dtáirgeadh bia, bainfear amach buntáistí comhshaoil freisin. Tosaíocht lárnach de Chlár Forbartha Tuaithe na hÉireann is ea athbhunú, caomhnú agus feabhsú ar éiceachórais a bhaineann le talmhaíocht agus foraoiseacht. Aibhsíonn sé seo an tábhacht atá le rannchuid na hearnála seo do chosaint na bithéagsúlachta trí sheachadadh na Scéime Glaise ar Bheagán Carbóin do Chomhshaol na Talmhaíochta (GLAS) agus na scéime GLAS+ a thugann cúiteamh breise as tiomantas eisceachtúil comhshaoil. Leagann an Ciste Eorpach Muirí agus Iascaigh reatha béim níos mó ar úsáid inbhuanaithe acmhainní, bithéagsúlacht mhuirí a chaomhnú agus gluaiseacht i dtreo geilleagair ar bheagán carbóin.

Faoin SPGBN seo déantar tuilleadh gníomhaíochta chun feasacht a mhéadú laistigh de Ranna Rialtais, Údaráis Áitiúla agus gníomhaireachtaí stáit maidir le

himpleachtaí beartais agus cinntí i dtaca leis an mbithéagsúlacht trí, mar shampla, spriocanna a áiríonn nach mbeidh aon ghlancaillteanas bithéagsúlachta i bpleananna/beartais agus láidriú ar shaineolas éiceolaíochta. Ina theannta sin, cuirfear feabhas ar rannpháirtíocht leis an earnáil phríobháideach trí Ardán Gnó agus Bithéagsúlachta náisiúnta a bhunú faoi Chomhpháirtíocht Gnó Domhanda de chuid CBD.

I bPleananna roimhe seo, aibhsíodh go raibh gníomh áitiúil an-tábhachtach chun dul i ngleic le caillteanas bithéagsúlachta. Déanfaidh Údarás Áitiúla athbhreithniú agus nuashonrú ar a bPleananna Gníomhaíochta Bithéagsúlachta agus Oidhreacht chomh maith lena bPleananna Forbartha agus beartais, agus aird chuig á thabhairt acu ar chosaint agus athbhunú na bithéagsúlachta. D'fhonn tacú le gníomhú faoi stiúir áitiúil chun bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a chosaint, foilseofar treoir bhreise um bithéagsúlacht d'Údarás Áitiúla. Mar shampla, i dtaca le scagadh do Mheasúnú Cuí d'Údarás Phleanála chomh maith le treoir faoin dea-chleachtas i taca le húsáid GIS sa Mheasúnacht Straitéiseach Timpeallachta (SEA), i dtaca le measúnacht ar éifeachtaí carnacha agus i dtaca le cleachtas níos fearr san SEA d'earnáil an fhuinnimh.

Leanfaidh Éire de Threoracha tábhachtacha AE a chur i bhfeidhm chun feabhas a chur ar chomhshaol agus fiadhúlra na hÉireann. Tháinig Treoir an AE ar SEA i bhfeidhm in Éirinn sa bhliain 2004, rud a chruthaigh an riachtanas go dtabharfaí aird ar an mbithéagsúlacht i bpleananna agus cláir phoiblí, den chuid is mó mar gheall ar an ngá le riachtanais tuairiscithe a shásamh do Threoracha éagsúla AE. Léiríonn athbhreithniú le déanaí go bhfuil a ról á chomhlíonadh ag SEA agus go bhfuil uirlis rithábhachtach á sholáthar aige don chosaint comhshaoil in Éirinn³⁵. Déanann SEA deimhin de go gcuirtear cúrsaí comhshaoil san áireamh i bhforbairt agus cur bhfeidhm beartais agus san ardú ar phróifil na saincheistanna comhshaoil sa chinnteoireacht ag leibhéal an phlean i measc 11 earnáil a chuireann SEA i bhfeidhm.

Faoi na Treoracha AE um an Dhúlra ní mór d'Éirinn cur le líonra suíomhanna Natura 2000 don chosaint ar na gnáthóga agus na speicis is luachmhaire agus is mó faoi bhagairt de chuid na hEorpa (féach Cuspóir 6). Tá sé de rún ag an Rialtas príomhshruthú a dhéanamh ar rianú caiteachais airgeadais a bhaineann le Natura 2000 agus leis an mbithéagsúlacht i gcoitinne, lena n-áirítear nascachtaí leis an gCreat Gnímh Tosaíochta do Natura 2000 (PAF). Uirlis is ea an Creat Gnímh Tosaíochta a úsáideann Ballstáit AE a fhéachann le maoiniú do Natura 2000 a chomhtháthú in institiúidí airgeadais AE.

Le Rialacháin na gComhphobal Eorpach (Dliteanas Comhshaoil) bunaítear creat de dhliteanas comhshaoil bunaithe ar an bprionsabal 'íoc mar a thruaillítear', chun dochar comhshaoil a chosc agus a leigheas. In Éirinn, tá an EPA sannta mar údarás inniúil do ghnéithe uile na Rialachán seo. Baineann na Rialacháin cosc agus leigheas ar dhochar comhshaoil amach trí thabhairt isteach, dualgais tuairiscithe ar oibreoirí i dtaca le dochar comhshaoil atá fíor nó bagartha.

Chomh maith le bheith riachtanach d'ár marthanacht agus folláine an duine, is bunchloch iad éiceachórais shláintiúla do gheilleagar inbhuanaithe. Is féidir le hOlltáirgeacht Intíre (OTI) comharthaí míthreoracha a thabhairt faoi fheidhmíocht eacnamaíoch agus folláine tíre nuair a fhéachann sí ar ioncam, nach bhfuil ann ach cuid amháin den fheidhmíocht eacnamaíochta, agus nach bhféachann sí ar an saibhreas agus na sócmhainní atá mar bhonn leis an ioncam seo. Ní léiríonn OTI rannchuid iomlán an chaipitil nádúrtha amhail foraoisí, bogaigh, agus talamh talmhaíochta. Is féidir le cuntais um chaipiteal nádúrtha mar sin staitisticí mionsonraithe a sholáthar do bhainistiú níos fearr ar an ngeilleagar. Tá cuntasáíocht chaipitil nádúrtha tagtha chun cinn le cabhair ó Choimisiún Staitisticí na Náisiún Aontaithe den Chóras do Chuntais Comhshaoil agus Eacnamaíochta (SEEA), a chuireann modh ar fáil atá comhaontaithe go hidirnáisiúnta chun cuntas a dhéanamh d'acmhainní nádúrtha ábhartha amhail mianaigh, adhmad agus iascaigh³⁶. Déanfar dul chun cinn sa tomhas agus luacháil ar ghnéithe de bithéagsúlacht na hÉireann faoin SPGBN seo trí luacháil ar sheirbhísí uisce, treoirlínte a tháirgeadh do chuntasáíocht chaipitil nádúrtha agus tuairisciú don rialtas agus don tionsclaíocht, agus forbairt ar chuntais foraoise náisiúnta ag baint úsáide as an gcreat SEEA.

Cinneann tuarascáil ón CBD (CBD, 2011³⁷) ar ról na ndreasachtaí eacnamaíochta i múnú iompraíochta comhshaoil, má bhaintear fóirdheontais atá ina gcúis le cleachtais a dhéanann dochar don chomhshaoil agus má chuirtear scéimeanna dreasachta chun cinn a chothaíonn cinn dearfacha, féadfaidh siad buntáistí eacnamaíochta agus comhsaoil a chruthú má tá siad comhordaithe agus curtha i bhfeidhm go maith. Féachann an Plean le dreasachtaí saobha a shainaithint (beartas nó cleachtas a spreagann, go díreach nó go hindíreach, úsáid acmhainní atá ina chúis le díghrádú na bithéagsúlachta) agus bearta a dhéanamh chun a chinntiú nach gcuidíonn siad le caillteanas bithéagsúlachta.

Tá tacaíocht reachtúil riachtanach chun bonn a chur faoi ghníomhartha a chuidíonn le caomhnú na bithéagsúlachta. Déanfar tuilleadh forbartha sa réimse seo trí fhoilsiú reachtaíochta, mar shampla, a chuireann bonn dlíthiúil ar fáil do Pháirceanna Náisiúnta faoi 2020 agus a thugann aghaidh ar na forálacha riachtanacha faoi na Rialacháin AE ar speicis ionrach. Maidir le bithéagsúlacht na mara, tugann an SPGBN gealltanas go gcuideofar le rannpháirtíocht fheabhsaithe leis an gCoinbhinsiún maidir le cosaint an chomhshaoil mhuirí san Atlantach Thoir Thuaidh (nó Coinbhinsiún OSPAR) agus leis an gComhairle Idirnáisiúnta um Thaiscéalaíocht na Mara (ICES).

Spriocanna Aichi a gcuidíonn na gníomhartha seo linn iad a bhaint amach: 1, 2, 3, 4, 14, 15, 17, 18, 19

Aidhmeanna Forbartha Inbhuanaithe a gcuidíonn na gníomhartha seo linn iad a bhaint amach: 1, 3, 8, 9, 12, 14, 15

Sprioc 1.1: Go dtuigeann na hearnálacha go léir go bhfuil freagracht chomhroinnte acu as an mbithéagsúlacht a chaomhnú agus as úsáid inbhuanaithe a bhaint as a cuid gnéithe, agus go ngníomhaíonn siad dá réir

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscairí feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
1.1.1. Gluaiseann na húdaráis phoiblí go léir agus an earnáil phríobhaideach i dtreo easpa ghlancaillteanas bithéagsúlachta trí straitéisí, pleanáil, bearta maolaithe, fritháireamh cuí agus/nó infheistíocht in infreastruchtúr glas/gorm	2017 -2021	Údaráis phoiblí, earnáil phríobhaideach	1. Líon na Ranna /Gníomhaireachtaí a chuireann sprioc d'easpa glancaillteanais i bpleananna agus beartais	Tá Pleananna Gníomhaíochta Bithéagsúlachta ag EPA ³⁸ agus BnM ³⁹ . Tá BnM ag pleanáil d'athshlánú agus athbhunú ar roinnt dá bportaigh. Léiríonn plean EPA raon leathan de ghníomhartha suntasacha atá déanta ag an EPA i dtaca le cosaint na bithéagsúlachta Leagann an SPGBN (2017-2021) seo amach spriocanna bithéagsúlachta chun cuidiú le húdaráis phoiblí agus leis an earnáil phríobhaideach gluaiseacht i dtreo easpa ghlancaillteanas bithéagsúlachta	

		In <i>Our Sustainable Future</i>⁴⁰ leagtar amach creat chun forbairt inbhuanaithe agus an geilleagar glas a chur chun cinn in Éirinn lena n-áirítear caomhnú agus bainistíocht ar chur chuige comhtháite i dtaca le hinfreastruchtúr glas D’fhoilsigh EPA doiciméad treorach chun chuidiú leis an earnáil phoiblí nósanna imeachta a chur i bhfeidhm agus a chothabháil do sholáthar poiblí glas⁴¹		
1.1.2. Cuireann beartais agus cinntí de chuid na nEarnálacha Poiblí agus Príobháideacha impleachtaí don bithéagsúlacht faoi chaibidil go follasach agus déileálann siad leis an SPGBN seo	2017-2021	Údaráis phoiblí, earnáil phríobhaideach	1. Luann beartais agus pleananna nua breithnithe na bithéagsúlachta go follasach 2. Líon na mbeartas agus na bpleananna chuireann bithéagsúlacht san áireamh (nó a dteipeann orthu é sin a dhéanamh)	D’fhoilsigh NESC tuarascáil faoi chomhtháthú beartais comhshaoil in 2015⁴² In “Partnership Agreement Ireland” d’aibhsigh DPER an gá le méadú acmhainne chun cuspóirí a bhaint amach faoi RDP⁴³, Straitéis Bithéagsúlachta AE go 2020⁴⁴ agus Treoracha AE um Éin agus um Ghnáthóga Baineann BnM úsáid as Creat Cinnteoireachta Straitéisí chun iar-úsáidí tráchtála, sóisialta agus comhshaoil a chuid tailte a chothromú agus a bharrfheabhsú Ba chóir don Treoir SEA a chinntiú go bhfuil beartais “profáilte ó thaobh na bithéagsúlachta de” Treoir um Thuairisciú Neamhairgeadais ag teacht chun feidhm in 2017 Tá Grúpa Oibre Bithéagsúlachta ag Teagasc chun an Bithéagsúlacht a chur chun cinn laistigh de

				Teagasc agus chun athrú sa chleachtas bithéagsúlachta a chur ar bun
1.1.3. Saineolas éiceolaíochta a neartú in údaráis phoiblí	2017-2021	Údaráis phoiblí , An Chomhairle Oidhreachta	1. Líon na n-oifigeach bithéagsúlachta lánaimseartha sna hÚdaráis Áitiúla uile 2. Oiliúint ar fhoireann na nÚdarás Poiblí le freagracht as cúrsaí bithéagsúlacht chun a scileanna agus saineolas a fhorbairt níos mó	Tá Aonad Cothaitheach, Bithéagsúlachta & Innealtóireachta ag DAFM Cuireann NBDC oiliúint ar fáil d'fhoireann Údarás Áitiúil ar roinnt gnéithe de shuirbhé agus sonraí na bithéagsúlachta Tá 23 Oifigeach Oidhreachta agus ceathrar Oifigeach Bithéagsúlachta fostaithe thar 26 Údarás Áitiúil⁴⁵
1.1.4. Déanfaidh Údaráis Áitiúla athbhreithniú agus nuashonrú ar a bPleananna Gníomhaíochta Bithéagsúlachta agus Oidhreachta chomh maith lena bPleananna Forbartha agus beartais ag tabhairt aird mar is cuí ar chosaint agus athbhunú na bithéagsúlachta	2017-2021	Údaráis Áitiúla , DHPCLG, An Chomhairle Oidhreachta	1. Breithniú follasach ar an mbithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais i bPleananna Forbartha Údarás Áitiúil 2. Líon na bPleananna ar a rinneadh athbhreithniú	Tá Pleananna Gníomhaíochta Bithéagsúlachta ag 21 Údarás Áitiúil, le sé cinn reatha do 2016. Tá bithéagsúlacht corpraithe freisin i bPleananna Oidhreachta agus tá Pleananna Oidhreachta déanta ag 29 Údarás Áitiúil ó 2000. Tá dualgais ag Údaráis Phleanála agus Ranna Rialtais faoi Rialacháin na gComhphobal Eorpach (Éin agus Gnáthóga Nádúrtha) 2011, faoina bhfuil sé de cheangal ar na húdaráis phoiblí uile a bhfeidhmeanna a dhéanamh agus a chur i gcrích <i>“a d’fhéadfadh impleachtaí a bheith acu nó tionchair a bheith acu ar an dúlra na feidhmeanna sin a fheidhmiú i gcomhlíonadh le, agus más cuí, chun comhlíonadh a bhaint amach le riachtanais na dTreoracha um Ghnáthóga agus na Treorach um Éin agus leis na Rialacháin seo”</i>.

				Léirítear an ceanglas seo freisin sna hAchtanna Pleanála agus Forbartha ¹ i dtaca leis an Measúnú Cuí Chuid XAB.
1.1.5. I gcomhairliúchán le hÚdaráis Áitiúla, leanúint de threoir a fhoilsiú d'Údaráis Áitiúla maidir leis an mbithéagsúlacht	2017-2021	DAH , EPA, Údaráis Áitiúla, An Chomhairle Oidhreachta	1. Líon na ndoiciméad teorach foilsithe	Tá DAH ag forbairt treoirlinnte maidir le scagadh do Mheasúnú Cuí d'Údaráis Phleanála, ullmhaítear iad seo i gcomhchomhar le DHPCLG Tá EPA ag forbairt teorach um dhea-chleachtas d'úsáid GIS in SEA, do mheasúnú ar éifeachtaí carnacha agus do chleachtas níos fearr in SEA d'earnáil an fhuinnimh
1.1.6. Natura 2000 agus rianú caiteachais airgeadais bithéagsúlachta a chomhtháthú i nósanna imeachta bainistíochta na ngníomhaireachtaí íocaíochta de chuid na gClár Oibríochta lena n-áirítear nascacht leis an gCreat Gnímh Tosaíochta ⁴⁶ agus leis an SPGBN seo	2017-2021	Ranna Rialtais ábhartha	1. Caiteachas airgeadais do Natura 2000 a fhoilsiú lena n-áirítear tagairt fhollasach don Chreat Gnímh Tosaíochta 2. Líon na gclár oibríochta a chomhtháthaíonn caiteachas bithéagsúlachta	Éilíonn an Creat Gnímh Tosaíochta (Roinn D) tuairisciú thar na sruthanna maoinithe agus caiteachas uile do bhainistíocht Natura 2000.
1.1.7. Túas a chur le staitisticí comhshaoil agus eacnamaíochta a chomhtháthú ag baint úsáide as creat Chóras na Náisiún Aontaithe de Chuntasaíocht Comhshaoil-Éiceachórais (SEEA) ag tosú le cuntais	2017-2021	CSO , IFNC	1. Cuntais Náisiúnta Foraoiseachta foilsithe	D'fhoilsigh na Náisiúin Aontaithe caighdeán staitisticí idirnáisiúnta Creat Lárnach SEEA ⁴⁷ agus Cuntasaíocht Comhshaoil-Éiceachórais ⁴⁸ in 2014 Tá Aonad Taighde Muirí in OÉG i gceannas ar thaighde ar luacháil na mbuntáistí a fhaightear ó

¹ Section 177S (1) which states that “A competent authority, in performing the functions conferred on it by or under this Part [XAB Appropriate Assessment], shall take appropriate steps to avoid in a European site the deterioration of nádúrtha gnáthóga agus the gnáthóga of speiceas as well as the disturbance of the speiceas for which the site has been designated, insofar as such disturbance could be suntasach in relation to the cuspóirí of the Gnáthóga Directive”.

náisiúnta foraoise faoi 2018				sheirbhísí éiceachórais muirí ⁴⁹
				Bunaíodh Fóram na hÉireann um Chaipiteal Nádúrtha sa bhliain 2014 chun, i measc nithe eile, bunú na gcaighdeán cuntasáíochta do chaipiteal nádúrtha a chur chun cinn
1.1.8. Luacháil ar sheirbhísí uisce a fhorbairt	2020	CSO, Uisce Éireann , DHPCLG, EPA, NESC, IFNC	1. Togra(i) taighde críochnaithe agus foilsithe i dtaca le luacháil ar sheirbhísí éiceachórais a bhaineann le huisce agus íocaíocht as scéimeanna seirbhísí éiceachórais a bhaineann le huisce 2. Mapa náisiúnta de sheirbhísí éiceachórais a bhaineann le huisce	D'fhoilsigh Uisce Éireann a Phlean Straitéiseach um Sheirbhísí Uisce (WSSP) in 2015, atá ina phlean 25 bliana le cuspóir sainiúil chun “An Comhshaol a Chosaint agus a Fheabhsú” ag díriú ar riachtanais na gCreat-Treoracha AE um Éin, Gnáthóga agus Uisce
1.1.9. Treoirilínte a chruthú do chuntasaíocht agus tuairisciú caipitil nádúrtha do rialtas agus tionsclaíocht in Éirinn lena n-áirítear do na cuideachtaí sin a mbeidh orthu an Treoir AE um Thuairisciú neamhairgeadais a chomhlíonadh	2018	DAH, EPA, IFNC , Sustainable Nation, CSO	1. Treoirilínte foilsithe	D'fhoilsigh Natural Capital Coalition an Prótacal um Chaipiteal Nádúrtha in 2016. Leagann an Prótacal seo amach bearta chun caipiteal nádúrtha a thomhas, a luacháil agus a chomhtháthú i bpróisis ghnó
1.1.10. Ardán náisiúnta Gnó agus Bithéagsúlachta a bhunú faoi Chomhpháirtíocht Gnó Domhanda CBD	2018	IFNC, Sustainable Nation	1. Ardán bunaithe agus páirteach le heagraíochtaí san earnáil phríobhaideach	D'fhéadfaí líonraí corparáideacha atá ann cheana a leathnú e.g.: Líonra Business in the Community Ireland d'Fhiontair Bheaga agus Mheánmhéide agus Sustainable Nation, pobal airgeadais inbhuanaithe na hÉireann

				Oibríonn Fóram na hÉireann um Chaipiteal Nádúrtha chun caipiteal nádúrtha a chur chun cinn do ghnólachtaí
1.1.11. A chinntiú go dtáirgeann earnáil na talmhaíochta sochair inbhraite don bithéagsúlacht le béim mhéadaithe ar chaomhnú agus athbhunú na bithéagsúlachta in Origin Green	2018	Bord Bia , Teagasc, DAFM	1. Áiríonn tuarascálacha Origin Green measúnú ar na buntáistí bithéagsúlachta 2. Leibhéal na tacaíochta chun pleananna bainistíochta um ghnáthóg tailte feirme a fhorbairt 3. Modheolaíocht forbartha chun gnáthóga tailte feirme a mheas 3. Forbairt agus tástáil ar tháscaire bithéagsúlachta i Suirbhé Feirme Náisiúnta Teagasc 4. Líon na ngnólachtaí Origin Green atá páirteach go gníomhach le gníomhartha bithéagsúlacht eile	Tá líonra Origin Green de chomhlachtaí bia tiomanta do chleachtais inbhuanaithe amhail éifeachtúlachtaí carbóin
1.1.12. Bearta a shainaithint agus a dhéanamh lena chinntiú nach gcuidíonn dreasachtaí agus fóirdheontais le caillteanas bithéagsúlachta, agus bearta	2021	DAH , DAFM	1. Beartais agus cleachtais a ghineann dreasachtaí saobha aitheanta 2. Líon na mbeartas	Is dreasacht shaomh é beartas nó cleachtas a chothaíonn, go díreach nó go hindíreach, úsáid acmhainní atá mar chúis le díghrádú na bithéagsúlachta.

dreasachta dearfacha a fhorbairt, más gá, chun cuidiú le caomhnú na bithéagsúlachta			um athchóiriú a dearadh agus a cuireadh i bhfeidhm	
1.1.13. Meicníochtaí a bhunú agus a chur i bhfeidhm d'íocaíochtaí seirbhísí éiceachórais (PES) lena n-áirítear stoic carbóin, chun ioncam méadaithe a ghiniúint do chaomhnú agus athbhunú bithéagsúlachta	2020	DAH, DCCAE, DAFM	1. Líon na meicníochtaí bunaithe do PES	Tá caighdeáin um fhritháireamh carbóin agus tionscal an mhargadh carbóin forbartha mar fhreagra ar éileamh do tháirgí trínar féidir le cuideachtaí agus daoine aonair astuithe gáis cheaptha teasa a fhritháireamh. Cé gurb í an phríomhaidhm atá le fritháireamh carbóin ná astuithe domhanda carbóin a laghdú, is féidir le neart tograí fritháirimh a bheith ina gcúis le buntáistí don bithéagsúlacht
1.1.14. Monatóireacht a dhéanamh ar chur i bhfeidhm an Phlean seo	2017-2021	Grúpa Oibre Bithéagsúlachta	1. Líon na gcrúinnithe den BWG 2. Tinreamh na n-ionadaithe ó ranna agus gníomhaireachtaí 3. Stádas na dTáscairí Náisiúnta Bithéagsúlachta a rianú 4. Tuarascáil eatramhach déanta	BWG bunaithe i Nollaig 2011 Le linn thréimhse an 2ú Plean bhuail an BWG le chéile 4 huairé. Ionadaithe ó 29 roinn agus gníomhaireacht
1.1.15. Plean Náisiúnta Airgeadais Bithéagsúlachta a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm chun leagan amach go mionsonrach conas a déanfar gníomhartha agus spriocanna an SPGBN seo a sheachadadh ó 2017 agus ina dhiaidh sin	2017-2021	DAH, BWG	1. Plean Náisiúnta Airgeadais Bithéagsúlachta déanta	Thug DAH maoiniú do thaighde in 2016-2018 ar bheartas maoinithe bithéagsúlachta lena n-áirítear anailís ar bheartas agus creataí institiúideacha reatha agus measúnú ar raon iomlán na meicníochtaí maoinithe féideartha

1.1.12, 1.1.13

Sprioc 1.2: Reachtaíocht neartaithe a thacaíonn le dul i ngleic le caillteanas bithéagsúlachta in Éirinn.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh chomhpháirtithe</i>	<i>Táscairí feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
1.2.1. Dualgas bithéagsúlachta a chorprú sa reachtaíocht lena chinntiú go gcuirtear caomhnú agus úsáid inbhuanaithe na bithéagsúlachta san áireamh sna pleananna agus cláir ábhartha uile agus sa reachtaíocht nua ar fad	2019	DAH	1. An dualgas bithéagsúlachta a achtú	Cuireadh é seo san áireamh mar ghníomh sa dara Plean. Rinneadh athbhreithniú ar éifeachtacht na reachtaíochta um dhualgas bithéagsúlachta a cuireadh chun feidhme i dTuaisceart Éireann	
1.2.2. Reachtaíocht a fhoilsiú chun bunús dlíthiúil a sholáthar do Pháirceanna Náisiúnta	2020	DAH	1. Reachtaíocht dréachtaithe 2. Dlí achtaithe agus i bhfeidhm	Cosnaítear Páirceanna Náisiúnta faoi láthair faoin Acht Maoine Stáit	
1.2.3. Na hAchtanna um Fhiadhúlra a chomhdhlúthú i mBille nua	2019	DAH	1. Athbhreithniú ar an reachtaíocht atá ann cheana foilsithe		
1.2.4. Athbhreithniú a dhéanamh ar an Ordú um Fhlóra (Cosaint) agus Sceideal 5 den Acht um Fhiadhúlra i bhfianaise fhoilsiú an Liosta Dearg do Phlandaí Soithíocha agus Liostaí Dearga réigiúnacha agus domhanda eile. Breis athbhreithnithe a dhéanamh ar Alt 40 lena chinntiú gur féidir rialú ar speicis ionracha a dhéanamh faoi réir phróisis scagtha i míonna an tsamhraidh	2017	DAH	1. Athbhreithnithe ar an Ordú um Fhlóra (Cosaint) agus Sceideal 5 den Acht um Fhiadhúlra	Tá an Liosta Dearg do phlandaí soithíocha le foilsiú in 2017 Measúnuithe réigiúnacha Liosta Dearg do líon tacsón foilsithe ach b'fhéidir nach mbeidh cosaint dhlíthiúil ag speicis atá rangaithe mar speicis faoi bhagairt Cuireann Alt 40 de na hAchtanna um Fhiadhúlra 1976 go 2012 cosc ar fhásra a ghearradh, a ghrafadh, a dhó nó a scrios, ach amháin le dianeisceachtaí áirithe, ó 1 Márta go 31 Lúnasa le linn an tséasúir neadaithe agus póraithe d'éin agus fiadhúlra	

Sprioc 1.2: Reachtaíocht neartaithe a thacaíonn le dul i ngleic le caillteanas bithéagsúlachta in Éirinn.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh chomhpháirtithe</i>	<i>Táscairí feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
1.2.5. A chinntiú go gcuirtear chun feidhme forálacha éagsúla an Achta Foraoiseachta 2014 chun bithéagsúlacht agus an comhshaol i gcoitinne a chosaint	2018	DAFM	1. Orduithe um thosach feidhme d'fhorálacha uile an Achta	Rinneadh dlí den Acht Foraoiseachta i nDeireadh Fómhair 2014 agus áirítear ann forálacha do chosaint na bithéagsúlachta	
1.2.6. Cuir moltaí OSPAR chun feidhme maidir le Gnáthóga agus Speicis agus a gcur i bhfeidhm agus déan cinnte go bhfuil acmhainní rialtais ar fáil chun páirt a ghlacadh le OSPAR agus ICES	2019	DHPCLG , DFA, Foras na Mara, DAH		Ó thaobh na Bithéagsúlachta de, tá rannpháirtíocht na hÉireann le OSPAR, agus le ICES mar chomhlacht comhairle do OSPAR, neamhleor faoi láthair. Cuireann sé seo cosc ar chosaint éifeachtach na bithéagsúlachta a fhaigheann cuidiú ar shlite eile ó chomhchuibhiú idirnáisiúnta, forbairt ar chomhdhearcadh agus comhaontú maidir le gníomh cuí.	Glacann Éire páirt san Eagraíocht um Chaomhnú Bradán san Atlantach Thuaidh (NASCO) le IFI mar ghníomhaireacht ceannais faoi DCCAE
1.2.7. Reachtaíocht a fhoilsiú chun déileáil le forálacha riachtanacha faoi Rialachán an AE maidir le speicis choimhthíocha ionracha (Uimh. 1143/2014)	2019	DAH			
1.2.8. Reachtaíocht a ullmhú chun freagrachtaí agus cumhachtaí a thabhairt do IFI le rialú a dhéanamh ar speicis uisceacha ionracha		DCCAE, DAH, IFI			

Sprioc 1.2: Reachtaíocht neartaithe a thacaíonn le dul i ngleic le caillteanas bithéagsúlachta in Éirinn.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh chomhpháirtithe</i>	<i>Táscairí feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
1.2.9. Daingniú a dhéanamh ar Phrótacal Nagoya maidir le Rochtain ar Acmhainní Géiniteacha agus Comhroinnt Chothrom agus Chothromasach na Sochar a eascraíonn óna nÚsáid leis an gCoinbhinsiún maidir leis an mBithéagsúlacht agus Rialachán a scríobh	2017	DAH	1. An Prótacal daingnithe	Maidir le Prótacal Nagoya maidir le Rochtain ar Acmhainní Géiniteacha agus Comhroinnt Chothrom agus Chothromasach na Sochar a eascraíonn óna nÚsáid leis an gCoinbhinsiún maidir leis an mBithéagsúlacht, ar a dtugtar Prótacal Nagoya ar Rochtain agus Comhroinnt Sochair (ABS) freisin, is comhaontú forlíontach é ón mbliain 2010 leis an gCoinbhinsiún maidir leis an mBithéagsúlacht (CBD) ón mbliain 1992. Is éard is aidhm leis ná ceann de thrí chuspóirí CBD a chur i bhfeidhm: comhroinnt chothrom agus chothromasach ar na sochair a eascraíonn ó úsáid acmhainní ginéiteacha, agus ar an gcaoi sin cuidiú le caomhnú agus úsáid inbhuanaithe na bithéagsúlachta.	

Cuspóir 2: An bunachar eolais faoi bhainistiú caomhantais agus úsáid inbhuanaithe na bithéagsúlachta a mhéadú go suntasach

Tá eolas eolaíochtúil cothrom le dáta riachtanach do mheasúnú oilte ar stádas na bithéagsúlachta, do léargas ar na cúiseanna le caillteanas na bithéagsúlachta agus don fhorbairt ar bhealaí chun caillteanais a stopadh nó a chur ar chúl. Le linn na tréimhse den dara Plean Gníomhaíochta Bithéagsúlachta bhí feabhsú suntasach ar ár gcuid eolais faoin gcaomhnú ar speicis agus gnáthóga. Rinneadh tionscadail mhóra taighde i réimsí na foraoiseachta, na talmhaíochta agus scéimeanna um chomhshaol na talmhaíochta, éiceachórais mhuirí, agus athrú aeráide. Rinneadh méid suntasach de mhonatóireacht, measúnú agus taighde chun ceanglais a chomhlíonadh faoi Chreat-Treoracha AE i dtaca le Gnáthóga, Éin, Straitéis Mhuirí agus Uisce. Foilsíodh an tuarascáil náisiúnta ar stádas caomhantais speiceas agus gnáthóg leasa AE in 2013¹⁷. Foilsíodh cúig Liosta Dearg do speicis de: leamhain mhóra⁵⁰, cuileanna Bhealtaine²¹, caonaigh agus aelusanna⁵¹, hamfaibiaigh, reiptílí agus éisc fhionnuisce⁵², agus snáthaidí móra²². D'fhoilsigh DAH Lámhleabhair Fhiadhúlra ar raon de thopaicí lena n-áirítear teicnící monatóireachta agus suirbhé do speicis agus gnáthóga⁵³. Tá litríocht bhunaidh foilsithe ar idirghníomhaíochtaí idir gníomhaíochtaí sa mhuir agus gnáthóga agus speicis shainithe⁵⁴. Tá córas bainistíochta sonraí imlíne (“Mapaí Bithéagsúlachta”) bunaithe anois ina ndéantar sonraí bithéagsúlachta a thiomsú, a stóráil agus a chur ar fáil⁵⁵. Rinneadh dul chun cinn ar mhapaí gnáthóige do chomhshaoil mhuirí agus talún agus cuireadh tús leis an scéim Náisiúnta um Rangú Fásra⁵⁶.

Déanfaidh an SPGBN forbairt ar a bhfuil bainte amach ag an dara Plean Gníomhaíochta Bithéagsúlachta trí aghaidh a thabhairt ar réimsí suirbhé agus taighde nach bhfuil déanta fós chun ár mbonn eolais bithéagsúlachta a neartú agus chun treoir a chur ar fáil don chinnteoireacht. Tá eolas faoi shuíomh, fairsinge agus riocht na ngnáthóg agus speiceas in Éirinn riachtanach do bhainistiú mhaith caomhaontais. Faoi SPGBN seo cuirfear mapaí náisiúnta de ghnáthóga talún, cumhdach talún, úsáid talún agus seirbhísí éiceachórais. Chun bonn a chur leis an mapáil seo, leanfar den obair ar scéim Náisiúnta um Rangú Fásra, agus gnáthóga muirí san áireamh. Déanfar tuilleadh mapála mar chuid d'iarrachtaí chun Príomhlimistéir Bithéagsúlachta na hÉireann a shainaithint (KBAanna), is iad sin suíomhanna a chuidíonn go suntasach le marthanacht dhomhanda na bithéagsúlachta⁵⁷, chomh maith le Limistéir Mhuirí atá Suntasach ó thaobh na hÉiceolaíochta nó na Bitheolaíochta de (EBSAanna).

Aithníonn Éire an luach atá le monatóireacht fhadtéarma ar speicis agus gnáthóga chun sonraí a ghiniúint a rianann athrú bithéagsúlachta thar am agus déanann sí tiomanta le leathnú ar líonra na scéimeanna monatóireachta fadtéarma. Féadfaidh úsáidí na dtáscairí bithéagsúlachta ag an leibhéal náisiúnta na nithe seo a áirithiú: tuairisciú, cinnteoireacht, bainistíocht comhshaoil, agus oideachas. Déanfar an cnuasach reatha de Tháscairí Náisiúnta Bithéagsúlachta a fhorbairt chun táscairí maidir le riocht, brú agus freagairt a chuimsiú d'fhonn cuidiú leis an measúnú ar ghealltanais náisiúnta agus idirnáisiúnta na hÉireann i dtaca leis an mbithéagsúlacht faoi 2020. Ina theannta sin, déanfar dul chun cinn i dtreo Innéacs Liosta Dearg a fhorbairt trí mheasúnuithe nua Liosta Dearg a dhéanamh do ealásmabrainciacigh, léicin, brífítí agus feamainní, a dhéanann measúnú ar riosca díothaithe na ngrúpaí tacsanamaíochta seo, agus athdhéanamh ar na measúnuithe Liosta Dearg atá ann cheana (amhail an Liosta Dearg do Phlandaí Soithíocha).

Tá rochtain ar shonraí agus ar an eolas is fearr atá cothrom le dáta atá ar fáil riachtanach do chinnteoireacht fhianaise-bhunaithe ag lucht déanta beartais, pleanálaithe agus daoine eile. Is féidir leis a bheith deacair agus costasach sonraí agus faisnéis a fháil agus a nuashonrú, mar sin is gá a chinntiú gur féidir an líon is mó úsáidí

agus is féidir a bhaint as. Leanfaidh Éire de thacú agus spreagadh a thabhairt do líonra na n-oibrithe deonacha a bhfuil ról chomh tábhachtach sin acu i scéimeanna taifeadta bithéolaíochta. Cuirfear sonraí comhshaoil ar fáil trí chur i bhfeidhm na Treorach INSPIRE, agus más cuí, trí thairseach oscailte rialtas na hÉireann (data.gov.ie) a tugadh chun cinn le linn thréimhse an dara Plean Gníomhaíochta Bithéagsúlacht. Leanfaidh Éire de chaighdeán sonraí choitinne a chur i bhfeidhm, chomh maith le nósanna imeachta um dhearbhu cáilíochta, chun ligean do na sonraí a bheith úsáidte ar chúiseanna iolracha.

D'ainneoin dul chun cinn ar ár dtuiscint ar bithéagsúlacht na hÉireann agus an idirghaolmhaireacht, tá easnamh ar bhunscileanna agus eolas tacsanomaíoch do neart grúpaí tacsanomaíocha⁷. D'fhoilsigh an tArdán Náisiúnta do Thaighde Bithéagsúlachta moltaí taighde do speicis talmhaíochta agus ithreach⁵⁸, fionnuisce⁵⁹, muirí⁶⁰, tailte portaigh⁶¹, agus speicis ionracha⁶². D'fhoneo déileáil le cuid de na bearnaí eolais tá straitéisí taighde náisiúnta agus earnála foilsithe chun iarrachtaí taighde a threorú. Tá a straitéis taighde foilsithe ag an EPA do 2014-2020⁶³ dírithe ar athrú aeráide, uisce agus inbhuanaitheacht. D'fhoilsigh DAFM a plean taighde straitéiseach don bhForaoiseacht suas le 2017 a fhéachann le táirgeadh inbhuanaithe agus bainistíocht ar sheirbhísí éiceachórais a bhaint amach⁶⁴. Díríonn plean taighde na hearnála agraibhia (SHARP)⁶⁵ ar tháirgeadh inbhuanaithe agus é ag tacú le cur i bhfeidhm an Treoir-Chreata Uisce (WFD) agus an Treoir-Chreata um Straitéis Muirí (MSFD) agus aidhmeanna bithéagsúlachta.

Faoi SPGBN seo déanfar taighde cun feabhas a chur ar eolas faoi na cúiseanna díreacha agus indíreacha is suntasaí le caillteanas bithéagsúlachta agus chun roghanna i dtaca le cosc agus maolú ina leith sin a fhorbairt agus a thástáil. Tá comhdhearcaidh ann i measc eolaithe go dtéann athrú aeráide i gcion ar bithéagsúlacht agus gur dócha go mbeidh sé ar cheann de na cúiseanna is suntasaí le caillteanas bithéagsúlachta faoi dheireadh an chéid⁶⁶. Chomh maith le gníomhartha ón Straitéis i leith Athrú Aeráide a bhaineann le bithéagsúlacht a chur i bhfeidhm, tabharfaidh Éire tús áite do na riachtanais agus taighde i dtaca le meicníochtaí agus tionchair athrú aeráide ar a bithéagsúlacht.

Leanfar den chlár reatha taighde foraoise ar bithéagsúlacht foraoise, cuntasáíocht carbóin, agus an idirghníomhaíocht idir athrú aeráide agus córais foraoise d'fhonn ár dtuiscint sa réimse sin a neartú. Tá fás ag teacht ar an tábhacht atá le luacháil (idir airgeadais agus neamh-airgeadais) ar éiceachórais agus bithéagsúlacht agus tá gá le taighde níos mionsonraithe uirthi in Éirinn. Déanfar obair sa réimse seo i gcoitinne agus freisin chun nascadh le faoi Sprioc 1. Chun acmhainn taighde na hÉireann a neartú d'fhonn seachadadh a dhéanamh ar ár dtosaíochtaí náisiúnta a bhaineann leis an gcomhshaol muirí, tá Straitéis Taighde Muirí le foilsiú in 2016. Chun an clár oibre taighde bithéagsúlacht amach anseo a threorú, déanfaidh an Rialtas, an lucht acadúil agus institiúidí taighde athbhreithniú ar na riachtanais taighde bithéagsúlachta in 2019.

Spriocanna Aichi a gcuidíonn na gníomhartha seo linn iad a bhaint amach: 1, 2, 5, 7, 10, 11, 14, 15, 17, 19

Aidhmeanna Forbartha Inbhuanaithe a gcuidíonn na gníomhartha seo linn iad a bhaint amach: 2, 3, 9

Sprioc 2.1: Mar thoradh ar eolas faoi sheirbhísí bithéagsúlachta agus éiceachórais tá ár gcumas le caomhnú, bainistíocht éifeachtach agus húsáid inbhuanaithe a chinntiú faoi 2021 méadaithe go mór.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnlíne</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
2.1.1. Athbhreithniú a dhéanamh ar riachtanais taighde don bithéagsúlacht in 2019	2019	DAH, An Lucht Acadúil agus Institiúidí Taighde	1. Athbhreithniú ar riachtanais taighde bithéagsúlachta foilsithe	Cruthaíodh moltaí ón Ardán Náisiúnta um Thaighde Bithéagsúlachta (NPBR) in 2012 ⁵⁸ agus cuireadh san áireamh iad i ndréachtadh an Phlean seo Tá straitéisí taighde foilsithe ag earnálacha Agraibhia ⁶⁷ agus Foraoiseachta ⁶⁴ agus EPA ⁶⁸ Rinne NPBR athbhreithnithe ó am go ham ar riachtanais taighde bithéagsúlachta i 2005 agus 2012	
2.1.2. Cuir mapáí náisiúnta do ghnáthóga talún, cumhdach talún, úsáid talún agus seirbhís éiceachórais i gcrích ²	2021	DAH, OSI, EPA, An Chomhairle Oidhreachta, Teagasc, DAFM	1. Caighdeáin sonraí comhaontaithe 2. Mapáí gnáthóige déanta agus curtha ar fáil 3. Fairsinge am limistéir atá mapáilte 4. Mapáí forbartha agus curtha ar fáil le húsáid	Bunaíodh grúpa oibre sa bhliain 2012 chun mapa náisiúnta de chumhdach talún agus gnáthóga. Rinneadh cás-staidéar ar Chontae Ros Comáin in 2015 Tá an clár INFOMAR ag mapáil tréithe fisiciúla, ceimiceacha agus bitheolaíochta de ghrinneall na farraige Tá mapáí gnáthóige ag BnM dá dtailte go léir (80,000 ha)	

² This is a 'domino' gníomh meaning that other gníomhartha agus spriocanna are dependent on this being achieved. In this case, the development of náisiúnta nádúrtha capital accounts will require a náisiúnta gnáthóg map on which to build these accounts.

				Iarrann Gníomh 5 de Straitéis Bithéagsúlachta an AE go 2020 ar na Ballstáit mapáil agus measúnú a dhéanamh ar riocht na n-éiceachóras agus a seirbhísí ina gcrích náisiúnta le cúnamh ón gCoimisiún Eorpach Tá mapáí tosaigh déanta ag NPWS do chnuasach tosaíochta de sheirbhísí éiceachórais
2.1.3. Scéim um rangú fásra a fhorbairt d'Éirinn, lena n-áirítear do ghnáthóga muirí	2020	DAH	1. Céatadán de ghnáthóga na hÉireann rangaithe 2. Córas um Rangú Fásra forbartha d'Éirinn	Tá 34,000 relevé sa Bhunachar Náisiúnta Fásra Sonraí Éireannacha curtha ar fáil do thionscadail ar scála Eorpach. Rangú ar chineálacha áirithe de ghnáthóga na hÉireann (coillearnacha, tailte féaraigh, ardtailte, riasc goirt, portaigh ardaithe, turlaigh agus murlaigh) déanta nó ar siúil Tá scéim cheannródaíoch rangaithe fásra forbartha ag BnM do phobail lagphortaigh
2.1.4. Cuir sonraí agus mapáil maidir le speicis agus gnáthóga atá tearc, faoi bhagairt agus faoi chosaint ar fáil chuig na húdaráis phoiblí uile agus a bhforbróirí agus gníomhairí ag gníomhú ar a son chun treoir a thabhairt do chinntí tola lena n-áirítear na sonraí seo a chomhtháthú sa chóras iFORIS le FS-DAFM agus an córas gaolmhar iNET a úsáideann Foraoiseoirí Cláraithe	2017-2021	DAH, NBDC, EPA, OPW, MI, IFI, WI, Teagasc, An lucht acadúil, NGOanna, Earnáil phríobháideach	1. Líon na dtacar sonraí ar fáil	Cuireann córas mapála NBDC sonraí ar fáil faoi neart speiceas Tá sonraí faoi speicis agus gnáthóga de dhíth do SEA, EIA, agus AA Agus suirbhéanna gnáthóige déanta thar cainéil draenála artaireacha, cuirtear mapáí gnáthóige ar fáil anois go poiblí trí mhapáil gréasáin OPW
2.1.5. Leanúint de chaighdeáin	2020	MI, DAH, EPA, An	1. Líon na dtacar	Tá caighdeáin sonraí choitinne á

Dréacht: Straitéis agus Plean Gníomhaíochta um Bithéagsúlacht Náisiúnta v2.0

choitinne sonraí agus nósanna imeacht um dhearbhu cáilíochta a chur i bhfeidhm i gcomhréir leis an Treoir INSPIRE agus cinntiú go mbíonn sonraí agus mapáil maidir le speicis agus gnáthóga atá tearc, faoi bhagairt agus faoi chosaint ar fáil go réidh		Chomhairle Oidhreachta, NBDC, DPER	sonraí foilsithe agus ar oscailt do chaighdeáin chomh-inoibritheacha 2. Líon na dtacar sonraí úsáidte i bhfearainn éagsúla (e.g. páipéir taighde, táirgí mapála) 3. Cur chun cinn na sonraí oscailte atá ar fáil trí ócáid rannpháirtíochta	bhforbairt ag na tionscnaimh um Mhalartán Sonraí Spásúla na hÉireann, an Straitéis Náisiúnta Gheospásúil agus DPER Open Data chun a chinntiú go mbíonn comh-inoibritheacht ag príomhbhunachair sonraí agus fardail bithéagsúlachta Tá na príomhsholáthraithe sonraí bithéagsúlachta ag glacadh le caighdeáin um shonraí agus cheadúnú oscailte mar a luaitear sa Chreat Teicniúil DPER Open Data. Tá próifíl choiteann meiteashonraí a chomhlíonann INSPIRE bunaithe faoin tionscadal um Mhalartán Sonraí Spásúla na hÉireann. Tá EPA agus DAH ag comhoibriú ar shruthanna oibre um chomhroinnt sonraí do thras-tuairisciú ar Natura 2000 agus na codanna den chlár WFD Airteagal 6 de limistéir faoi chosaint a bhaineann le Gnáthóga a Bhraitheann ar Uisce
2.1.6. Tacú le taighde ar luachálacha eacnamaíochta agus sochaíocha agus luachálacha neamh-eacnamaíochta ar sheirbhísí agus buntáistí éiceachórais agus ar an gcaoi ina gcuireann bithéagsúlacht bonn faoi na luachanna seo	2017-2021	DAH, EPA, IFNC, NESC, CSO, SFI, An lucht acadúil agus eagraíochtaí taighde, BnM	1. Luachanna sóisialta agus cultúrtha éiceachóras agus bithéagsúlachta in Éirinn doiciméadaithe 2. Mapáí náisiúnta de sheirbhísí éiceachórais déanta	Tuarascáil ar bhuntáistí agus costais na bithéagsúlachta agus na seirbhísí éiceachórais foilsithe in 2008 ⁸ Nótáiltear neart tionscadal sa tuarascáil ar chur i bhfeidhm an dara SPGBN lena n-áirítear, seirbhísí éiceachórais ón bhforaoiseacht, coillearnach, feirmeoireacht uastailte, agus earnáil na mara.

				Tá sprioc ag BnM sa dara SPGBN le hearraí agus seirbhísí a mhapáil do thailte BnM
				Tá Caipiteal Nádúrtha agus Seirbhísí éiceachórais ar cheann de Téamaí Taighde Inbhuaineachta EPA
2.1.7. Leanúint de mheasúnuithe ar stádas, treochtaí agus dáileadh ghnáthóga agus speicis leasa uile an AE agus gnáthóga agus speicis bhreise a bhfuil tábhacht náisiúnta agus réigiúnach leo	2017-2021	DAH , IFI, NBDC, An Lucht Acadúil agus Institiúidí Taighde, NGOanna	1. Tuarascálacha ar stádas ghnáthóga agus speicis leasa an AE 2. Leibhéal maoinithe don mhonatóireacht ar ghnáthóga agus speicis leasa an AE 3. Líon na liostaí le Sonraí Dearga	Tuarascáil na bliana 2013 don AE faoi Airteagal 17 den Treoir um Ghnáthóga Tuarascáil na bliana 2014 don AE faoi Airteagal 12 den Treoir um Éin
2.1.8. Forbairt a dhéanamh ar na Táscairí Náisiúnta Bithéagsúlachta chun táscairí maidir le riocht, brúnna, agus freagairt a fhorbairt chun cuidiú le measúnú ar ghealltanais náisiúnta agus idirnáisiúnta bithéagsúlachta na hÉireann faoi 2020, lena n-áirítear an 3ú SPGBN seo, Straitéis Bithéagsúlachta an AE, an Coinbhinsiún maidir leis an mBithéagsúlacht, agus na hAidhmeanna Forbartha Inbhuanaithe	2019	NBDC , DAH, An Lucht Acadúil agus Institiúidí Taighde	1. Go leor táscairí forbartha	Cuireann www.indicators.biodiversityireland.ie sonraí i láthair maidir le 50 táscaire le 26 táscaire eile á bhforbairt
2.1.9. Tacaíocht agus spreagadh do líonra na n-oibrithe deonacha agus pobail áitiúla taifeadadh bitheolaíochta a dhéanamh agus aon tionscadail eolaíochta eile do shaoránaigh lena n-áirítear deontais do	2017-2021	NBDC, BirdWatch Ireland, IWDG, BCI, CoastWatch, SeaSearch, An Chomhairle Oidhreachta, EPA,	1. Líon na dtaifead a chuirtear isteach 2. Líon na rannpháirtithe in eagraíochtaí deonacha	Tacaíonn NBDC le scéimeanna deonacha um thaifeadadh bitheolaíochta agus clár de cheardlanna oiliúna Soláthraíonn BirdWatch, Bat

Dréacht: Straitéis agus Plean Gníomhaíochta um Bithéagsúlacht Náisiúnta v2.0

ghníomhaíochtaí amhail bainistíocht ar chaomhnú gnáthóige, monatóireacht agus riachtanais taighde athbhunaithe		Fóram na mBogach, IPCC, DAH	3. Líon na scéimeanna monatóireachta 4. Líon na dtionscadal ina mbailítear sonraí ag eolaithe saoránach	Conservation Ireland agus IWDG suirbhéanna tábhachtacha náisiúnta bunaithe i bpáirt ar iarrachtaí ó oibrithe deonacha Tá ceann de na rátaí is airde san Eoraip ag Éirinn i dtaca le rannpháirtíocht i ngníomhartha deonacha agus gníomhaíochtaí a bhaineann le bithéagsúlacht (19%, Eurobarometer 2015) ⁶⁹
2.1.10. A chinntiú go ndírítear go héifeachtach ar dheiseanna ar chómhaoiniú idirnáisiúnta chun cuidiú le cur i bhfeidhm an SPGBN seo trí chomhairliúchán idir maoinitheoirí, taighdeoirí agus úsáideoirí taighde	2018	DAH, EPA, SFI, An Lucht Acadúil agus Institiúidí Taighde		
2.1.11. Feabhas a chur ar eolas faoi na cúiseanna díreacha agus indíreacha is suntasaí atá le caillteanas na bithéagsúlachta agus seirbhísí éiceachórais lena n-áirítear ábhair struis le chéile agus charnacha; roghanna coisc agus maolaithe a fhorbairt agus a thástáil	2017-2021	DAH, An Lucht Acadúil agus Institiúidí Taighde, EPA, DAFM	1. Measúnuithe Liosta Dearg déanta 2. Páipéir agus tuarascálacha taighde foilsithe	Aibhsítear na príomh-bhrúnna agus bagairtí ar éin, gnáthóga agus speicis leasa an AE i dtuascálacha ar Threoracha um Éin agus um Ghnáthóga. D'ordaigh Foras na Mara staidéir ar iascaigh agus dobharshaothrú ar shuíomhanna Natura 2000. Aibhsíonn na measúnuithe Liosta Dearg bagairtí do ghrúpaí áirithe de speicis. Sa tuarascáil do DHPCLG ar bhainistiú ar ghnáthóga ar ghrinneall na farraige i Limistéir faoi Chaomhnú Speisialta gar don chósta (SACanna) ⁷⁰ tá achoimrí ar eolas thionchair na mbrúnna ag an am sin agus maitrís de thaighde ar éifeachtaí na n-ábhar struis

				iolrach. Tá a gelár taighde seolta ag EPA atá ag maoiniú oibre ar ‘Speicis ionracha a chosc, a rialú agus a scrios’ Tá an tionscadal “Sea-Mat”, atá maoinithe ag an EPA, ag sainaitheint foinsí de thruailliú talún agus a dtionchair ar ghnáthóga muirí
2.1.12. Leanúint den chlár taighde foraoise ar bhithéagsúlacht foraoise, an soláthar ar sheirbhísí éiceachórais níos leithne (e.g. cosaint ar uisce), cuntasaíocht carbóin agus an idirghníomhaíocht de chórais um athrú aeráide agus foraoise	2017-2021	DAFM, COFORD, Foraois Seirbhís, An Lucht Acadúil agus Institiúidí Taighde	1. Páipéir agus tuarascálacha taighde foilsithe 2. Leibhéil mhaoinithe	Tugann clár taighde foraoise DAFM, a mhaoinithear go poiblí, tacaíocht do thaighde ar bhithéagsúlacht foraoise, soláthar ar sheirbhísí éiceachórais níos leithne, agus athrú aeráide Straitéis Taighde go 2017 foilsithe
2.1.13. Feabhas a chur ar an acmhainneacht leis na hacmhainní daonna, córais agus infreastuchtúr a thógáil agus a chothabháil atá de dhíth chun na heiseamail bitheolaíochta a shainaithint, a fháil agus a thiomsú atá mar bhunús le heolas tacsanomaíoch trí oiliúint ghairmiúil agus cláir speisialta M.Sc.	2017-2021	An Lucht Acadúil agus Institiúidí Taighde, Músaem, Garraithe na Lus, NBDC, CIEEM, BSBI	1. Maoiniú do chúrsaí oiliúna tiomnaithe	Scileanna tacsanomaíochta múinte trí institiúidí éagsúla ach oiliúint thiomnaithe de dhíth le haghaidh neart grúpaí tacsanomaíocha Faoi láthair eagraíonn NBDC thart ar 20 ceardlanna sainaitheanta gach bliain
2.1.14 Tacú le hacmhainneacht na nÚdarás Áitiúil monatóireacht a dhéanamh ar stádas éiceolaíochta na bhfálta sceach	2021	DAH, DHPCLG, Coillte Éireannacha, NBDC	1. Fad na bhfálta sceach ar a rinneadh suirbhé 2. Stádas éiceolaíochta an bhfálta sceach	Foilsíodh Breithmheas Náisiúnta ar Fhálta Sceach - treoir um dheachleachtas i dtaca le suirbhéireacht ar fhálta sceach, bailiú sonraí agus breithmheas - sa bhliain 2013⁷¹. Tá bunachar sonraí náisiúnta um fhálta sceach bunaithe freisin, a thógann le chéile na sonraí ó shuirbhéanna ar fhálta sceach a rinneadh i 15 chontae.

				Tá an bunachar sonraí agus an caighdeán náisiúnta ar fáil le híoslódáil ó shuíomh gréasáin an Ionaí Náisiúnta le Sonraí Bithéagsúlachta: www.biodiversityireland.ie
2.1.15. Treoir faoi chaomhnú a tháirgeadh don earnáil iascaigh, tionscail na dtathaguithe, na gaoithe mara agus tionscail eile don mhaolú ar thionchair ar ealásmabrainciacigh	2018	MI, DAH, IFI, NBDC	1. Doiciméid teorach foilsithe	
2.1.16. Measúnuithe Liosta Dearg a dhéanamh do ghrúpaí tacsanomaíocha (ar féidir sonraí imleor a bhailiú dóibh) agus athdhéan measúnuithe Liosta Dearg atá ann cheana ag eatraimh chuí chun cuidiú le hinnéacs náisiúnta Liosta Dearg a fhorbairt	2017-2021	DAH, NBDC	1. Líon na Liostaí Dearga déanta 2. Líon na Liostaí Dearga athdhéanta	Liostaí Dearga foilsithe do mhacra- leamhain (2016) ⁵⁰ , cuileanna Bhealtaine (2012) ²¹ , brifítí (2012) ⁵¹ , amfaibiachigh, reiptílí agus éis fionnuisce (2011) ⁵² , béchuileanna agus snáthaidí móra (2011) ²² , féileacáin (2010) ⁷² , doirbeacha (2009) ²³ , moilisc neamh-mara (2009) ⁷³ , mamaigh talún (2009) ⁷⁴ , beacha (2006) ⁷⁵ , agus plandaí soithíocha (1988) ⁷⁶ Tá Liostaí Dearga do phlandaí soithíocha agus d'ealásmabrainciacigh le foilsiú in 2016
2.1.17. Forbairt a dhéanamh ar mheasúnuithe Liosta Dearg chun speicis a shainithint do tosaíocht caomhantais agus chun bearnaí eolais a shainithint do na speicis tosaíochta sin	2017-2021	NBDC, IFI, DAH	1. Líon na Liostaí Dearga críochnaithe próiseáilte speicis tosaíochta a shainaithint	Cuireann Liostaí Dearga réigiúnacha measúnú oibiachtúil ar an riosca díothaithe réigiúnacha gur féidir a fhorbairt mar phróiseas leithleach níos leithne chun tosaíochtaí caomhantais a shainaithint
2.1.18. Sainaitheantas agus mapáil ar Phríomhlimistéir Bithéagsúlachta (KBAanna) a bhfuil tábhacht náisiúnta	2020	NBDC, DAH, Foras na Mara, DAFM, DCCAE	1. Líon na KBAanna sainaitheanta	Sonraí faoi dháileadh spásúil do neart grúpaí tacsanomaíocha tiomsaithe ag NBDC

leo. de chríocha talún agus mara na hÉireann, lena n-áirítear Limistéir Mara a bhfuil Tábhacht Éiceolaíochta nó Bitheolaíochta leo (EBSAanna)				Measúnuithe Liosta Dearg do roinnt grúpaí tacsanomaíocha foilsithe (féach 2.1.13)
2.1.19. Gníomh a bhaineann le bithéagsúlacht ón Straitéis um Athrú Aeráide a chur i bhfeidhm agus riachtanais a chur in ord tosaíochta don taighde (agus an taighde a dhéanamh) ar mheicníocht agus tionchair athrú aeráide ar bithéagsúlacht lena n-áirítear athléimneacht de limistéir faoi chosaint, infreastruchtúr glas agus gorm, agus athbhunú éiceachórais	2017-2021	DCCAE, An Lucht Acadúil agus Institiúidí Taighde, DAH, EPA, SFI, Foras na Mara	1. Líon na dtacar sonraí maidir le gnéithe a bhaineann le hathrú aeráide, e.g., aigéadú ar uisce dromchla agus doimhne	Tá IFI ag féachaint ar thionchar féideartha na haeráide ar speicis áirithe éisc Tá an t-athrú aeráide ar cheann de na príomhréimsí téamacha a chlúdaítear ag clár taighde STRIVE de chuid EPA
2.1.20. Leathnú ar líonra na scéimeanna monatóireachta fadtéarma chun rianú a chumasú ar athrú bithéagsúlachta thar am (lena n-áirítear éagsúlacht agus feidhmiú éiceachórais) agus torann comhshaoil	2017-2021	DAH, NBDC, EPA, DAFM, An Lucht Acadúil agus Institiúidí Taighde	1. Líon na mbunachar sonraí monatóireachta fadtéarma 2. Bunú agus tacaíocht do roinnt suíomhanna LTER-coibhéiseach ar fud na tíre a bhaineann leis na príomhghnáthóga 3. Líon na suíomhanna monatóireachta fadtéarma mara	Mar chuid den líonra Rothamsted, tá gaistí solais bunaithe i Zú Bhaile Átha Cliath, Páirc Fhiadhúlra Fhóite, agus Anaclann Éanlaithe Fiáine Loch Garman. Tá monatóireacht fhadtéarma ar cháilíocht uisce agus feidhmiú éiceachórais ar bun ag an scála abhantraigh. Tá scéimeanna monatóireachta ar fhéileacáin, ialtóga agus beacha ar bun. Déanann SAHFOS sampláil leantach ar phlanctóin. Tá monatóireacht bhliantúil á dhéanamh ar shuíomhanna daonra rón agus ar thráchur míolta móra agus deilfiní i limistéir an chósta Tá monatóireachta fhadtéarma ar siúl faoi láthair i bPáirceanna Náisiúnta

				Chill Airne agus na Boirinne
				Tá catalóg de ghrianghrafa geo-thagartha á cur le chéile d'fhaid mhóra de chainéil draenála artaireacha, a thabharfaidh léargas leathan fise d'aibhneacha na hÉireann chun athrú amach anseo a rianú Déanann an Suirbhé Éin Tuaithe (CBS) monatóireacht ar threochtaí daonra ghnáthéin agus éin goir na hÉireann. Tá sé ag rith ó 1998. Is é an Suirbhé ar Éin Bhogaigh an hÉireann (I-WeBS) an scéim a dhéanann monatóireacht ar éin uisce ag geimhriú in Éirinn agus tá sé ag rith ó 1994
2.1.21. Taighde a dhéanamh ar an mbagairt atá ann do bithéagsúlacht muirí na hÉireann ó bhruscar mara lena n-áirítear micreaphlaistigh, aigéadú aigéin agus torann	2017-2021	An Lucht Acadúil agus Institiúidí Taighde , DAH, EPA, SFI, Foras na Mara	1. Líon na bpáipéar agus tuarascálacha foilsithe 2. Líon na dtionscadal taighde a cuireadh i gcrích agus torthaí foilsithe 3. Leibhéal maoinithe	An chéad staidéar d'ionghabháil plaisteach in uiscí Éireannacha foilsithe ⁷⁷
2.1.22. An Straitéis Taighde Muirí a nuashonrú	2016-2021	Foras na Mara, DAFM	1. Tacair sonraí ginte ó shuíomhanna staidéir fadtéarma 2. Foilseacháin litríochta phríomha	Foilsíodh an chéad Straitéis Taighde Muirí in 2007
2.1.23. Athbhreithniú a dhéanamh ar thosaíochtaí don athbhunú ar ghnáthóga agus speiceas in Éirinn agus clár a fhorbairt do	2018	DAH	1. Athbhreithniú foilsithe 2. Clár athbhunaithe ar	

ghníomhaíochtaí athbhunaithe do bithéagsúlacht tosaíochta		bun		
2.1.24. Fritháirimh bithéagsúlachta a scrúdú mar bhealach gan aon ghlancaillteanas bithéagsúlachta a bheith ann faoin bPlean seo agus ar fhoinsé ioncaim do chaomhnú agus athbhunú bithéagsúlachta	2018	DAH, DHPCLG		Tá reachtaíocht fritháirimh ag breis ag 100 tír chun cuidiú le cúiteamh ar caillteanas na bithéagsúlachta mar thoradh ar thograí forbartha
2.1.25. Fiosrú a dhéanamh faoi réimsí/ionstraimí agus cumasóirí cánach a d'fhéadfaí a fhorbairt chun maoiniú bithéagsúlachta/caomhantais ag an earnáil phríobhaideach a thiomsú		Fóram Bithéagsúlachta, NPRF, An Roinn Airgeadais, Sustainable Nation	1. Líon na n-ionstraimí/gcumasóirí cánach a aithníodh	Sa bhliain 2010 tugadh cáin charbóin isteach in Éirinn. Baineann an cháin charbóin le ceirisín, ola gáis mharcáilte, gás peitríliam leachtach, ola bhreosla, gás nádúrtha agus breoslaí soladacha. Tá an ráta cánach bunaithe ar mhuirear €20 in aghaidh an tonna CO2 astaithe ag an mbreosla atá i gceist
2.1.26. Fiosrú a dhéanamh faoi na roghanna d'úsáid a bhaint as an gClár Life chun tionscadail a chumasú a chuireann an Straitéis Bithéagsúlachta AE agus an Plean seo i bhfeidhm		DCCAE, DAH, An Chomhairle Oidhreachta	1. Líon na dtionscadal maoinithe	Déanann an Clár Life cómhaoiniú at tionscadail ina bhfuil gníomhaíochtaí dírithe ar Spriocanna 2, 3, 4, agus 5 de Straitéis Bithéagsúlachta an AE

Cuspóir 3: Cur leis an bhfeasacht agus an meas ar bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais

Tá méadú ar an bhfeasacht faoi thábhacht na bithéagsúlachta in Éirinn. Léiríonn na torthaí The Eurobarometer ó 2007, 2013, agus 2015 tacaíocht láidir ó phobail na hÉireann agus na hEorpa do chaomhnú na bithéagsúlachta agus na seirbhísí a sholáthraíonn sí. Mar sin féin, sa bhliain 2015 bhí 35% de na daoine Éireannacha ar a rinneadh agallamh nach raibh an téarma bithéagsúlacht cloiste acu riamh agus ba mhaith le breis agus 90% eolas níos fearr a fháil faoi thábhacht na bithéagsúlachta.

Beidh feasacht agus tuiscint mhéadaithe ar shaincheistanna bithéagsúlachta tábhachtach chun iompraíocht onnghníomhach a mhéadú agus chun glacadh le neart de na gníomhartha a luaitear san SPGBN seo. Beidh caidreamh le hearnálacha ábhartha agus rannpháirtíocht na bpáirtithe leasmhara rithábhachtach chun ár spriocanna a bhaint amach agus dá bhrí sin is í an aidhm a bheidh ann ná feabhas a chur ar oiliúint, cumarsáid, comhoibriú agus gníomh comhbheartaithe idir na hearnálacha ábhartha go léir, (rialtas, úinéirí talún, gnó, feirmeoireacht, foraoiseacht, pobail eolaíochta agus caomhantais, etc.) ag tacú le caomhnú na bithéagsúlachta.

Mar thoradh ar rannpháirtíocht an phobail le saincheistanna bithéagsúlachta, cuidítear le feasacht níos mó ar raon iomlán na mbuntáistí ón dúlra amhail neartú ar thionscnaimh pobail áitiúla, chomh maith le deiseanna méadaithe oideachais, buntáistí sláinte ó ghníomhaíochtaí pobail agus nochtadh díreach don dúlra, agus an tuiscint go mbíonn deiseanna gnó áitiúla ag brath go minic ar sholáthar seirbhísí éiceachórais, lena n-áirítear mar shampla, turasóireacht bunaithe ar an dúlra. Mar sin, tá gá le tuilleadh gnímh chun feasacht a ardú faoin mbithéagsúlacht, seirbhísí éiceachórais agus buntáistí na n-infheistíochtaí bithéagsúlachta don gheilleagar agus don tsochaí. Ní mór feasacht a aistriú freisin go tacaíocht phoiblí do chinntí a ghlactar chun cúram a thabhairt don fhiadhúlra (fiú má dhéantar dochar d'fhorbairt ar leith).

Tá líon méadaithe de ghníomhaíochtaí a bhaineann le méadú ar fheasacht agus ar thuiscint faoin mbithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais. Mar shampla, ó cuireadh téama na bithéagsúlachta leis an gclár Scoileanna Glasa in 2010, tá brat bithéagsúlachta bronnta ar bhreis agus 600 scoil. Tá líon na n-iontrálacha i gcatagóir Bitheolaíochta agus Éiceolaíochta de Thaispeántas Eolaithe Óga agus Teicneolaíochta BT méadaithe ó 221 iontráil sa bhliain 2002 go 604 iontráil sa bhliain 2017. Tá aird dírithe ag Coillte Éireannacha ar acmhainn dhúchasach coillearnach na hÉireann agus chothaigh siad bainistíocht agus cruthú na coillearnaí go náisiúnta. Ceann de na seacht gcatagóir do ghradam na mBailte Slachtmhara is ea 'Fiadhúlra, Gnáthóga, agus Áiseanna Nádúrtha' agus anois tá dhá ghradam speisialta a bhaineann leis an mbithéagsúlacht (Gradam an Phailneora agus Gradam Thionscadal na gCrann). Ba í 2016 an chéad bhliain de Ghradam an Phailneora agus bhí 57 iontráil air.

Ag forbairt ar na gníomhartha a rinneadh go dtí seo, cuirtear gníomhartha in oiriúint do phríomhpháirtithe leasmhara, amhail obair le tionscail na gortóireachta agus na mbogach tógtha chun feasacht a mhéadú faoi na buntáistí as plandaí dúchasacha a úsáid in áit speiceas ionrach. Bunófar Tionscnamh um Ghradaim Bithéagsúlachta ar fud an oileáin chun dreasacht a thabhairt do thionscnaimh áitiúla, earnála agus oideachais chun cuidiú le feasacht phoiblí agus rannpháirtíocht a ardú d'iarrachtaí caomhantais a bhaineann le bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais. Tá gá le tuilleadh oibre chun earraí agus seirbhísí bithéagsúlachta agus éiceachórais a chuir san áireamh i gcúrsaí ábhartha san oideachas bunscoile, iar-bhunscoile agus tríú leibhéal. Go háirithe sna réimsí is mó a bhaineann tairbhe as, nó a théann i gcion ar, an mbithéagsúlacht, amhail talmhaíocht, bia, turasóireacht, innealtóireacht agus pleanáil chomh maith le leigheas, cúram sláinte, fiontar agus staidéar gnó.

Éilíonn cumarsáid éifeachtach go gcuirfear an t-eolas in oiriúint do lucht éisteachta lárnach agus go mbainfear úsáid as na meáin chuí (e.g. gréasán-bhunaithe, raidió, teilifís etc.) chun na teachtaireachtaí seo a chomhroinnt. Mar chuid de chur i bhfeidhm an SPGBN seo, forbróidh Éire feachtas cumarsáide atá dírithe ar thacú le tuiscint phoiblí agus earnála ar luach na bithéagsúlachta. Ina theannta sin, cuideoidh an lucht acadúil agus institiúidí taighde lena n-eolaithe scileanna cumarsáide tábhachtacha a fhorbairt chun cuidiú le heolas nua ar bhithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a chomhroinnt le luchtanna éisteachta éagsúla.

Spriocanna Aichi a gcuidíonn na gníomhartha seo linn iad a bhaint amach: 1, 2, 4, 19

Aidhmeanna Forbartha Inbhuanaithe a gcuidíonn na gníomhartha seo linn iad a bhaint amach: 4, 8

Sprioc 3.1: Tuiscint fheabhsaithe ag lucht déanta beartas, ag páirtithe leasmhara agus ag an bpobal i gcoitinne ar luach na bithéagsúlachta agus seirbhísí éiceachórais

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
3.1.1. Comhairliúchán a dhéanamh le pobail áitiúla chun gníomhartha agus táscairí feidhmíochta a fhorbairt chun cuidiú le cuspóirí an phlean seo a bhaint amach	2017-2021	DAH, Grúpaí pobail, Fóram Tailte Bogach Pobail, Irish Rural Link	1. Comhairliúchán le grúpaí pobail	Is iad na pobail áitiúla is mó atá ábalta buntáiste a bhaint go díreach as na seirbhísí éiceachórais sin	
3.1.2. Feabhas a chur ar oiliúint, cumarsáid, comhoibriú agus gníomh comhbheartaithe idir na hearnálacha ábhartha ag tacú le caomhnú na bithéagsúlachta	2021	Eagraíochtaí na sochaí sibhialta, An Lucht Acadúil agus Institiúidí Taighde, músaeim, DAH, NBDC, BnM, IEN, pobail áitiúla, An Chomhairle Oidhreachta	1. Cúrsaí a bhunú agus a sholáthar ag leibhéal éagsúla NFQ, inrochtana ar fud na tíre 2. Cuairteanna ar nithe oidhreachta nádúrtha is díol spéise 3. Líon na n-ócáidí lae a bhaineann leis an mbithéagsúlacht agus líon na ndaoine Éireannacha atá páirteach. 4. Líon na ndaoine ar a rinneadh suirbhé trí Eurobarometer a raibh an	Ní aon straitéis nó comhordú foriomlán ann	

Sprioc 3.1: Tuiscint fheabhsaithe ag lucht déanta beartas, ag páirtithe leasmhara agus ag an bpobal i gcoitinne ar luach na bithéagsúlachta agus seirbhísí éiceachórais

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
			téarma ‘bithéagsúlacht’ cloiste acu 5. Líon na ngrúpaí pobail áitiúla páirteach i dtionscnaimh caomhnaithe		
3.1.3. Feasacht a mhéadú in eagraíochtaí san earnáil phríobhaideach faoi thionchair agus spleáchais ar bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais	2017-2021	Eagraíochtaí san earnáil phríobhaideach , IFNC, IBEC, ISME, IFA, IOOA	1. Saincheisteanna bithéagsúlachta tuairiscithe i dtuairisciú neamh-airgeadais (CSR) 2. Tá treoirlinnte agus uirlisí tacaíochta ar fáil mar threoir do ghníomh san earnáil phríobhaideach	Tá Business in the Community Ireland (BITCI) ag obair cheana féin leis an earnáil phríobhaideach ar chorprú na bithéagsúlachta i gcinnteoireacht chorparáideach. Faoi láthair níl a saothar bithéagsúlachta ar fáil ach dá mbaill féin	
3.1.4. Cuir oiliúint san fheasacht phoiblí agus sa chumarsáid isteach sa Taighde Bithéagsúlachta sa chaoi is go gcuirtear ar chumas eolaithe agus páirtithe leasmhara eile a dtorthaí agus a ndearcthaí a chur in iúl do lucht éisteachta níos leithne	2021	An Lucht Acadúil agus Institiúidí Taighde			
3.1.5. Tacú le táirgí raidió, teilifíse, gréasán-bhunaithe agus meáin eile a leagann béim ar, nó atá dírithe ar, chur i láthair na bithéagsúlachta, a tábhacht, agus dúshláin reatha nó amach anseo		DAH	1. Líon na dtáirgí meán atá dírithe ar an mbithéagsúlacht	“Ear to the Ground” léirithe ag Independent Pictures Tá páirt-mhaoiniú tugtha ag EPA agus DAH do raon leathan de mheáin e.g. ‘Living the Wildlife, ‘Eco Eye’ agus ‘Biodiversity in Our Wetlands’	

Sprioc 3.1: Tuiscint fheabhsaithe ag lucht déanta beartas, ag páirtithe leasmhara agus ag an bpobal i gcoitinne ar luach na bithéagsúlachta agus seirbhísí éiceachórais

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
3.1.6. Tionscnamh um Ghradaim Bithéagsúlachta a bhunú ar fud an oileáin ina ndéanann tionscadail nó grúpaí áitiúla, earnála agus oideachais le fócas ar “fheabhsú bithéagsúlachta” iomaíocht do dhuaisianna nuálaíochta a thacóidh lena n-obair leanúnach agus a thabharfaidh spreagadh d’fheasacht agus rannpháirtíocht an pbobail	2018	Comhairle na Breataine-na hÉireann, DAH	1. Tionscnamh um ghradaim bithéagsúlachta bunaithe	Tugann Gradam an Phailneora spreagadh do ghrúpaí Baile Slachtmhara gníomhartha a chuidíonn le pailneoirí a chur i bhfeidhm ina mbailte agus sráidbhailte mar chuid den chomórtas na mBailte Slachtmhara á rith ag DHPCLG	
3.1.7. Obair le Ranna Rialtais agus páirtithe leasmhara ábhartha chun bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a chur san áireamh i gcúrsaí ábhartha san oideachas bunscoile, iarbhunscoile agus tríú leibhéal		SEC, An Lucht Acadúil agus Institiúidí Taighde, DAH, An Roinn Oideachais, An Taisce	1. Cainníochtú ar áireamh na bithéagsúlachta agus seirbhísí éiceachórais sa churaclam bunscoile agus iarbhunscoile 2. Líon na scoláirí ag gabháil don eolaíocht nó don bhitheolaíocht do n Teastas Sóisearach agus don Ardeistiméireacht, faoi seach 3. Líon na mac léinn ag staidéar topaicí a bhaineann leis an mbithéagsúlacht ag an tríú leibhéal	Tá an bhithéagsúlacht ar cheann de na sé théamaí i nGradam an Bhrait Ghlais. Tá clár oideachais bunscoile ag Bord na Móna ar a dtugtar Eco-Rangers. Ritheann BurrenBeo Trust Ecobeo, atá ina chlár don bhunscoil sa Bhorrainn. Eagraíonn Comhairle Caomhnaithe Phortaigh na hÉireann (IPCC) turais scoile oideachasúla, cuairteanna agus staidéir allamuigh; oiliúint do mhúinteoirí; ceardlanna chomh maith le hacmhainní oideachais éagsúla a fhoilsiú ar a suíomh gréasáin. Eagraíonn IFI ‘Something Fishy’ - clár oideachais atá dírithe ar dhaltai bunscoile a thugtar i mbreis agus 100 scoil gach bliain i gcomhar le hIonaid Oideachais na Carraige Duibhe agus Mhuineacháin. Tá clár oideachais ag roinnt de na Páirceanna Náisiúnta a	

Sprioc 3.1: Tuiscint fheabhsaithe ag lucht déanta beartas, ag páirtithe leasmhara agus ag an bpobal i gcoitinne ar luach na bithéagsúlachta agus seirbhísí éiceachórais

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
				thugtar do na scoláirí gach bliain agus tá sraith de chláir oideachais forbartha ag EPA lena n-áirítear paca ilmheán do Thíreolaíocht na hArdteistiméireachta. Cuireann an Scéim um Oidhreacht i Scoileanna painéal de 175 speisialtóir oidhreacht ar fáil chun cuairt a thabhairt ar bhunscoileanna ar fud na tíre.	
3.1.8. Feachtas cumarsáide a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm mar thacaíocht le tuiscint phobail agus earnála ar luach na bithéagsúlachta agus cur i bhfeidhm iomlán an SPGBN seo	2020	DAH, NBDC	1. Líon na dtagairtí sna meáin don seoladh, gnóthachtálacha agus gníomhartha amach anseo 2. Aimsiú sna meáin thiomanta (cé mhéad duine a aimsítear) 3. Líon na gnéithe coimisiúnaithe a bhaineann le bithéagsúlacht agus eilimintí gaolmhara i gcuraclaim ar fud earnáil an oideachais	D'fhógair na Náisiúin Aontaithe gurb é an 22 Bealtaine an Lá Idirnáisiúnta don Bhithéagsúlacht (IDB) chun tuiscint agus feachtas ar shaincheisteanna bithéagsúlachta a mhéadú. Eagraítear líon mór d'ócáidí in Éirinn timpeall an ama sin lena n-áirítear Seachtain Náisiúnta Bithéagsúlachta na hÉireann, Bioblitz, agus ócáidí áitiúla amhail Seachtain Bithéagsúlachta Chill Dara. Is comórtas náisiúnta BioBlitz na hÉireann a eagraítear ag an Ionad Náisiúnta le Sonraí Bithéagsúlachta. Arna heagrú ag suíomhanna éagsúla gach bliain, is í an aidhm ná a oiread speiceas agus is féidir a thaifeadadh laistigh de thréimhse ama ar leith. Eagraíonn NPWS agus Líonra Comhshaoil na hÉireann (IEN) Seachtain Bithéagsúlachta na hÉireann.	

Sprioc 3.1: Tuiscint fheabhsaithe ag lucht déanta beartas, ag páirtithe leasmhara agus ag an bpobal i gcoitinne ar luach na bithéagsúlachta agus seirbhísí éiceachórais

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
3.1.9. Obair le heagraíochtaí feirmeoireachta agus úinéirí talún chun tuiscint níos leithne a chur chun cinn maidir le húsáid talún atá inbhuanaithe ó thaobh na héiceolaíochta deo agus maidir leis an mbuntáiste d'fheirmeoirí ón mbithéagsúlacht, e.g. cosaint ithreach	2021	DAH, Teagasc, grúpaí feirmeoireachta lena n-áirítear IFA, ICSA, INHA, ICMSA, Macra na Feirme, Coillte Éireannacha		Úsáid spriocdhírithe na Scéime Coillearnach Dúchasach chun coillearnach at inbhuanaithe ó thaobh na héiceolaíochta de a bhunú agus a chaomhnú i limistéir íogaire	
3.1.10. Feasacht a mhéadú laistigh de na tionscail gortóireachta agus coillearnach tógtha maidir le roghanna dúchasach gur féidir a úsáid in áit speiceas ionrach	2021	NBDC, IFI	1. Líon na speiceas plandaí ar liosta an AE nach bhfuil ar díol a thuilleadh in Éirinn	Sheol Speicis Ionrach Éireann an feachtas feasachta “Be Plant Wise” Chuir NBDC tús le tionscadal chun feasacht a mhéadú i measc na hearnála gortóireachta Chruthaigh IFI ábhair eolais, oideachais agus tacaíochta	
3.1.11. Deiseanna tacaíochta, oideachais agus oiliúna a sholáthar atá riachtanach chun pobail áitiúla a chur ar an eolas faoi bithéagsúlacht thábhachtach ina gceantar agus cur ar a gcumas feidhmiú mar mhonatóirí áitiúla úsáideacha ar athrú comhshaoil	2017-2021	DAH, Irish Rural Link, eagraíochtaí/grúpaí pobail áitiúla	1. Líon na gcúrsaí oiliúna	Déanann an Clár Forbartha Tuaithe maoiniú ar Scéimeanna do Chomhshaoil na Talmhaíochta faoi cheannas áitiúil (LLAES) agus faoi láthair maoiníonn sé obair bithéagsúlachta lena n-áirítear do chromáin na gcearc agus don diúilicín pearla fionnuisce Tá Fóram Tailte Bogach ag Irish Rural Link	

Cuspóir 4: Bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a chaomhnú agus a athchóiriú sa tuath níos leithne

Den chuid is mó, is éard atá i dtuath na hÉireann ná talamh féaraigh, coillearnach, ardtailte, tailte móna, agus gnáthóga fionnuisce. Tá breis agus 31,000 speiceas de phlandaí, ainmhithe agus fungais ina gcónaí i gcomhshaoil talún agus muirí na hÉireann⁷. Cuireann an bithéagsúlacht seo saibhreas de sheirbhísí éiceachórais ar fáil lena n-áirítear: soláthar uisce, cothabháil ithreach, cáilíocht aeir agus uisce, bia, táirgeadh adhmaid, pailniú, iascaigh, áineas agus seirbhísí cultúrtha eile. Cuireann tionscail turasóireachta agus bia na hÉireann íomhá de thuath atá glan, nádúrtha agus álainn. D’ainneoin tábhacht na bithéagsúlachta agus seirbhísí éiceachórais do gheilleagar agus folláine dhaonna na hÉireann, tá díghrádú suntasach déanta ar an tuath i gcoitinne agus tá roinnt speiceas ag druidim i dtreo díothaithe. Tá feabhsú i gcáilíocht uisce de dhíth ar chodán mór d’ár n-aibhneacha, lochanna agus inbhir²⁶ agus tá ár n-acmhainní talún portaigh ídithe sa chaoi is nach meastar go bhfuil ach 10% den phorthach ardaithe bunaidh agus 28% den acmhainn bratphortaigh bhunaidh oiriúnach do chaomhnú⁷⁸. Tá meath dian tagtha ar dhaoine agus raon ag neart de speicis thalamh feirme na hÉireann leis na deiceanna de bhlianta is déanaí agus, d’ainneoin iarrachtaí caomhantais go dtí seo níl arduithe daonra léirithe ag formhór na speiceas⁷⁹. Mar thoradh ar dhianshaothrú forleathan talmhaíochta bhí caillteanas ar éagsúlacht na ngnáthóg agus speiceas ar fud na tuaithe agus bainistíodh neart limistéar ardtailte go neamh-inbhuanaithe. Tá cumhdach foraoise méadaithe in Éirinn le blianta beaga anuas faoi Chláir éagsúla Foraoiseachta, ach níl coillearnacha le níos mó ná 80% speiceas dúchasach i gceist ach le thart ar 16% d’fhoraoisí na hÉireann. Mar sin féin, coillearnach le 20-80% speiceas dúchasach is ea 12.7% eile d’fhoraoiseacha, agus tá leibhéal ard “dúchasachta” i neart de na coillearnacha seo⁸⁰.

Tá brúnna iolracha ar ár mbithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais. Ní mór iarrachtaí suntasacha a dhéanamh chun bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a athshlánú atá caillte mar thoradh ar úsáid talún mhíchuí. Ní féidir caillteanas na bithéagsúlachta a laghdú nó a stopadh ach amháin má dhéantar tiománaithe na mbrúnna ar bithéagsúlacht iad féin a laghdú nó a scrios. Dar le tuarascáil na hÉireann chuig an AE maidir le riocht na ngnáthóg agus na speiceas leasa AE, is iad seo a leanas na príomhbhrúnna agus bagairtí don bithéagsúlacht: dianshaothrú talmhaíochta, leasuithe ar chóras nádúrtha (draenáil, dó, míntíriú, cosaint cósta), speicis ionracha agus fadhbacha, agus cur isteach agus corraíolacha daonna¹⁷.

I measc na bhfreagraí ar na brúnna seo ar bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais tá Treoracha AE um Uisc, Gnáthóga, Éin, agus Níotráití, Rialachán ar Speicis Choimhthíocha Ionracha, agus athchóiriú ar an gComhbheartas Talmhaíochta (CAP). Léiríonn monatóireacht leanúnach ar chur i bhfeidhm na mbeartas seo go bhfuil dul chun cinn substaintiúil déanta cé go bhfuil neart fós le déanamh chun bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a chaomhnú agus a athshlánú faoin tuath i gcoitinne. Ag leibhéal náisiúnta, áiríonn na príomhbheartais reatha chun déileáil le meatha sa bithéagsúlacht faoin tuath i gcoitinne: an Clár Forbartha Tuaithe (RDP) a dhéanann soláthar do scéimeanna um chomhshaol na talmhaíochta⁴³, an Straitéis Náisiúnta do Thalamh Portaigh⁷⁸, agus an Ciste Eorpach Muirí agus Iascaigh.

Déanfaidh an SPGBN seo forbairt ar na gnóthachtálacha a rinneadh go dtí seo chun bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais na hÉireann a chosaint agus a athshlánú. Díríonn Sprioc 4.1 ar ról na mbeartas agus na straitéisí i dtaca le talmhaíocht, forbairt tuaithe, foraoiseacht agus tailte portaigh. Tosaíocht lárnach de chuid RDP na hÉireann is ea athshlánú, caomhnú agus feabhsú ar éiceachórais a bhaineann le talmhaíocht agus foraoiseacht. Leanfaidh Éire d’fhorbairt agus cur i bhfeidhm scéimeanna um chomhshaol na talmhaíochta amhail an Scéim Ghlas ar Bheagán Carbóin do Chomhshaol na Talmhaíochta (GLAS) agus Scéimeanna do Chomhshaol na Talmhaíochta faoi cheannas áitiúil (LLAES) agus a chinntiú go mbaintear amach glanghnóthachan intomhaiste do bithéagsúlacht. Cur chuige is ea

an fheirmeoireacht le Meas ar an Dúlra (HNV) atá ag fáil aitheantais i mBallstáit AE, mar thoradh ar an bhfeasacht mhéadaithe go mbíonn an bithéagsúlacht níos airde de ghnáth ar fheirm a bhainistítear ag déine níos ísle. Féadfaidh sé seo gnáthóga agus speicis a áireamh a thiteann lasmuigh d'ainmniú faoi na Treoracha um Ghnáthóga agus Éin. Leanfar den obair chun talamh feirme HNV a shainaithint agus chun bearta a fhorbairt lena bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a fheabhsú agus a chothabháil.

Faoi Sprioc 4.1 déanfar dul chun cinn i dtreo cur i bhfeidhm ar roinnt straitéisí agus pleananna gníomhaíochta atá ann cheana maidir le talmhaíocht, talamh portaigh, forbairt tuaithe agus foraoiseacht. Áiríonn siad seo an Plean Uile-Éireann um Phailneoirí, Straitéisí Caomhantais Ginéiteacha náisiúnta phlandaí agus ainmhithe, Straitéis Náisiúnta um Thalamh Portaigh, plean gníomhaíochta BirdWatch Ireland d'éin tuaithe i gcoitinne, agus an plean gníomhaíochta bithéagsúlachta ón gcuideachta Bord na Móna. Áiríonn an Clár Foraoiseachta nua 2014-2020⁸¹ tacaíocht níos airde do phlandú leathanduilleach agus bearta freisin chun cruthú coillearnach dúchasach nua a chur chun cinn agus an bhainistíocht chuí athbhunaithe ar choillearnacha dhúchasacha atá ann cheana, chun bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais gaolmhara eile a chur chun cinn (go háirithe cosaint uisce). Tá an Rialtas do ghníomhartha a chur i bhfeidhm sa chlár seo d'fhonn na torthaí dearfacha is fearr a fháil don bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais agus athbhunú na limistéar atá thíos le foraoiseacht mhíchuí. Áiríonn gníomhartha breise a bhaineann le foraoisí faoi Sprioc 4.1 na nithe seo: moltaí a chur i bhfeidhm ón measúnú ar thionchair oibríochtaí foraoise a cháilíocht éiceolaíochta uisce⁸² agus nuashonrú leanúnach ar fhardal na gcoillearnacha dúchasach.

Mar thoradh ar chur i bhfeidhm na bpríomh-Threoracha, amhail na Creat-Treoracha um Uisce agus Straitéis Mhuirí, laghdófar an brú ar bithéagsúlacht trí chosaint a dhéanamh ar cháilíocht ár n-uisce, ár n-aeir agus ár n-ithreacha agus laghdú ar thruailliú idirleata (e.g. ó lotnaidicídí, níotráití). Tagraíonn Sprioc 4.2 do laghdú suntasach ar brúnna truailléan ar bithéagsúlacht talún agus fionnuisce. Ina theannta sin, tá sé tábhachtach a chinntiú go mbaintear na buntáistí is mó agus is féidir do bithéagsúlacht as scéimeanna um Phleanáil Bainistíochta do Riosca Tuilte agus scéimeanna draenála chun a chinntiú go mbíonn tionchar dearfach seachas tionchar diúltach ag na gníomhaíochtaí seo ar bithéagsúlacht (Sprioc 4.3).

Leagann an SPGBN amach roinnt gníomhartha i Sprioc 4.4 lena chinntiú go ndéantar rialú ar speicis choimhthíocha ionracha dochracha agus go bhfuil riosca laghdaithe de leathnú ar speicis nua. Gníomh tábhachtach chun an sprioc seo a bhaint amach is ea grúpa oibre il-ghníomhaireachta chun na páirtithe ábhartha uile a thabhairt le chéile.

Mar chríoch, cinntíonn Sprioc 4.5 den chuspóir seo go bhfuil bainistíocht agus athbhunú éifeachtach ar bun do bithéagsúlacht agus éiceachórais faoin tuath i gcoitinne faoi 2021 lena n-áirítear pleananna gníomhaíochta agus athbhunaithe do speicis agus athbhreithniú ar na tionchair atá ag an leasú ar dhátaí do bhearradh agus dó fáil.

Spriocanna Aichi a gcuidíonn na gníomhartha linn iad a bhaint amach: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 13, 15, 18, 19, 20

Aidhmeanna Forbartha Inbhuanaithe a gcuidíonn na gníomhartha seo linn iad a bhaint amach: 2, 6, 8, 12, 15

Sprioc 4.1: Beartais agus straitéisí i leith talmhaíochta, forbartha tuaithe, foraoiseachta agus tailte portaigh chun tairbhí a bhaint amach don bhithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/ príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
4.1.1. Forbairt agus cur i bhfeidhm scéimeanna um chomhshaol na talmhaíochta (AES) faoin gClár Forbartha Tuaithe (i.e. An Scéim Ghlas ar Bheagán Carbóin do Chomhshaol na Talmhaíochta (GLAS) agus Scéimeanna do Chomhshaol na Talmhaíochta faoi cheannas áitiúil (LLAES). A chinntiú go mbaineann AES glanghnóthachan intomhaiste do bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais lena n-áirítear bearta suntasacha d'athbhunú gnáthóg	2021	DAFM, Teagasc	1. Fad/achar na ngnáthóg faoi bhearta AES. 2. Uirlisí monatóireachta éiceolaíochta a chuidíonn le cainníochtú a dhéanamh ar fhíor-bhuntaistí éiceolaíochta AES 3. Achar na ngnáthóg athshlánaithe 4. Rátaí comhlíonta na bhfeirmeacha	Ní mór do gach feirm leibhéil bhonnline de Ríocht Maith Talmhaíochta agus Éiceolaíochta (GAEC) a shroicheadh do thraschomhlíonadh Bearta GLAS pleanáilte do 50,000 feirm lena n-áirítear rochtain tosaíochta d'fheirmeoirí laistigh de shuíomhanna Natura 2000 Pleananna feirme DAH agus AES eile i bhfeidhm freisin	
4.1.2. Talamh feirme le Meas ar an Dúlra (HNV) a shainaitheint agus bearta a fhorbairt chun a bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a chothabháil agus a fheabhsú	2017-2021	DAFM, DAH, Teagasc, An Chomhairle Oidhreacht, An Lucht Acadúil agus Institiúidí Taighde	1. Modheolaíocht sainaitheantais comhaontaithe agus curtha i bhfeidhm 2. Líon na limistéar sainaitheanta mar HNV 3. Fairsinge an limistéir sainaitheanta mar HNV 4. Caiteachas ar AES i limistéir HNV	Taighde leanúnach scéimeanna um chomhshaol na talmhaíochta atá bunaithe ar thorthaí (RBAPS) ar thalamh feirme HNV ar thalamh calaidh na Sionainne agus i gCo. Liatroma Tá obair á dhéanamh ag an bhFóram Eorpach do Chaomhnú Dúlra agus Tréadachas (EFNCP) ar fheirmeoireacht HNV ó 2010 Tá cosaintí ag an tSeirbhís Foraoise chun foraoisiú a sheachaint ar shuíomhanna atá míchuí ó thaobh an chomhshaoil de, ag cur san áireamh gnáthóga agus speicis leasa an AE, cáilíocht uisce agus limistéir atá íogair	

Sprioc 4.1: Beartais agus straitéisí i leith talmhaíochta, forbartha tuaithe, foraoiseachta agus tailte portaigh chun tairbhí a bhaint amach don bhithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/ príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
				d'aigéad ⁸¹	
4.1.3. An Straitéis Náisiúnta Tailte Portaigh a chur i bhfeidhm	2017-2021	DAH, BnM	1. Achar an phortaigh á athbhunú 2. Líon na suíomhanna portaigh le gníomhaíochtaí athbhunaithe déanta	Portaigh Ardaithe agus Bratphortaigh ainmnithe mar Limistéir Oidhreachtá Nádurtha (NHAanna) sa bhliain 2014 Foilsíodh an Straitéis Náisiúnta Tailte Portaigh sa bhliain 2015 Foilsíodh Dréacht-Phlean Náisiúnta Bainistíochta SAC um Phortaigh Ardaithe sa bhliain 2014 ⁸³ Tionscadail athbhunaithe ar bun: tionscadail DAH LIFE, Coillte LIFE agus BnM. Athbhunú á dhéanamh ar 1000 ha de phortach ardaithe BnM cheana féin lena n-áirítear Portach Chluain Buaille, atá le hainmniú mar SAC. Clár BnM um athbhunú ar phortaigh arda ar siúl. BnM ag cuidiú freisin le hathlonnú ar bhainteoírí móna agus ag soláthar suíomhanna athlonnaithe freisin	
4.1.4. Plean Gníomhaíochta Bithéagsúlachta 2016-2021 Bhord na Móna a chur i bhfeidhm	2021	BnM	1. Líon na ngníomhartha curtha i bhfeidhm	D'fhoilsigh Bord na Móna an dara Plean Gníomhaíochta Bithéagsúlachta dá gcuid ³⁹ in 2016 agus tá siad tiomanta do chothromú agus barrfheabhsú luachanna tráchtála, sóisialta agus comhshaoil bhanc talún na cuideachta	

Sprioc 4.1: Beartais agus straitéisí i leith talmhaíochta, forbartha tuaithe, foraoiseachta agus tailte portaigh chun tairbhí a bhaint amach don bhithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/ príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
4.1.5. Gníomhartha sa Chlár Foraoiseachta 2014-2020 a chur i bhfeidhm, a chinntíonn torthaí dearfacha barrfheabhsaithe do bhithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais agus athbhunú ar limistéir thíos le foraoiseacht mhíchúí, lena n-áirítear cur i bhfeidhm na moltaí ón staidéar HYDROFOR ⁸² agus ionchorprú ar fhardal na gcoillearnach dúchasach	2017-2020	DAFM	1. Sprioc 30% d'fhoraoisiú leathanduilleach a bhaint amach 2. Rannpháirtíocht sa Scéim Coillearnach Dúchasach 3. Riachtanais Foraoiseachta Comhshaoil nua ar bun a chomhlíonann Treoracha AE go hiomlán	Áiríonn an Clár Foraoiseachta 2014-2020 ⁸¹ tacaí do phlandú leathanduilleach agus cruthú coillearnach dúchasach, athbhunú agus bainistíocht ar fhoraoisí atá ann cheana (e.g. 'aisfheistiú' ar spásanna oscailte taobh le sruthchúrsaí agus gnáthóga tábhachtacha eile. Bíonn feidhm le bearta amhail an riachtanas do 15% spásanna oscailte agus 10% leathanduilleach laistigh de phlandú nua	
4.1.6. Leanúint den nuashonrú ar fhardal na gcoillearnach dúchasach, déan athbhreithniú agus, más cuí, cuir san áireamh na torthaí ón Suirbhé Coillearnach Dúchasach ar chaomhnú agus leathnú an chlódaigh coillearnaigh dhúchasaigh	2017-2021	DAH, Coillte Éireannacha		D'fhoilsigh Coillte Éireannacha a "Strategy for Native Woodlands in Ireland 2016-2020" in Iúil 2016 ⁸⁴ inar leagadh amach creat do chomhoibriú leanúnach agus úsáid an mhaoinithe ar fáil laistigh de 'earnáil' an choillearnach dhúchasaigh (lena n-áirítear Gníomhaireachtaí Rialtais amhail FS-DAFM, DAH agus An Chomhairle Oidhreachta).	
4.1.7. Dul chun cinn a dhéanamh maidir le cur i bhfeidhm phleananna gníomhaíochta BirdWatch Ireland d'éin tuaithe i gcoitinne	2021	BirdWatch Ireland agus gníomhaithe eile a liostaítear ina pleananna		Tá pleananna cuimsitheacha foilsithe ag BirdWatch Ireland do chaomhnú éan na hÉireann	
4.1.8. Straitéisí Náisiúnta um Chaomhnú Ginéiteach a chur i	2020	DAFM		Straitéis um chaomhnú ginéiteach tríd an scéim chúnamh deontais d'acmhainní foilsithe	

Sprioc 4.1: Beartais agus straitéisí i leith talmhaíochta, forbartha tuaithe, foraoiseachta agus tailte portaigh chun tairbhí a bhaint amach don bhithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/ príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
bhfeidhm d'ainmhithe agus plandaí				Doiciméad Straitéise Náisiúnta um Chaomhnú Ginéiteach do bheostoc foilsithe in 2013 ⁸⁵ . Níl straitéis do chaomhnú plandaí curtha i gcrích go fóill cé go bhfuil staidéir tosaigh déanta ar ghaolta fiáine barraí agus póortha dúchasacha ⁸⁶ .	
				Faoi gClár Foraoiseachta, oibríonn an tSeirbhís Foraoise-DAFM an Scéim um Chlampáí Síolta agus Síolghoirt chun cothú a dhéanamh ar (<i>inter alia</i>) caomhnú <i>in situ</i> agus <i>ex situ</i> ar bhithéagsúlacht ghinéiteach, lena n-áirítear feabhsú agus bainistíocht ar chlampáí síol dara laistigh de choillearnach ársa, chun síolta a sholáthar do thionscadail coillearnach dúchasach in áiteanna eile.	
4.1.9. An Plean Uile-Éireann do Phailneoirí a chur i bhfeidhm, lena n-áirítear: tuath na hÉireann a dhéanamh níos oiriúnaí do phailneoirí; feasacht a mhéadú faoi phailneoirí; tacú le beachairí agus saothróirí; leathnú ar eolas faoi phailneoirí; agus fianaise a bhailiú chun athruithe a rianú ⁸⁷	2015-2020	NBDC agus gníomhaithe eile a liostaítear sa phlean	1. Líon na gníomhartha curtha i bhfeidhm 2. Stádas dhaonraí na bpailneoirí	Sa Phlean Uile-Éireann do Phailneoirí a foilsíodh sa bhliain 2015 liostaítear gníomhartha d'earnálacha éagsúla chun tacú le caomhnú agus athshlánú ar phailneoirí na hÉireann	Ceapadh oifigeach tionscadail don Phlean Uile-Éireann do Phailneoirí sa bhliain 2016
4.1.10. Cur i bhfeidhm ar bhainistíocht na bhfianna i gcoillearnacha na hÉireann i		Fóram um Bhainistíocht Fianna na		Aibhsíonn straitéis Choillte Éireannacha ⁸⁴ na tionchair ionchasacha ag bainistíocht fianna in Ireland: A Framework for Action ⁸⁸ agus, mar	

Sprioc 4.1: Beartais agus straitéisí i leith talmhaíochta, forbartha tuaithe, foraoiseachta agus tailte portaigh chun tairbhí a bhaint amach don bhithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
gcomhréir le moltaí i straitéis Choillte Éireannacha		hÉireann, DAFM		thoradh ar thabhairt isteach fianna muinseaic agus fianna odhar tá bagairt shuntasach cruthaithe don flóra talún agus do chrainn óga agus do thoir.	

Sprioc 4.2: Go laghdófaí na príomhbhrúnna truailleáin ar bhithéagsúlacht talún agus fionnuisce go suntasach faoi 2020.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Sprioc mheántearma</i>
4.2.1. Leanúint den chosaint, feabhsú agus monatóireacht ar cháilíocht sa dara timthriall den Creat-Treoir um Uisce (2015-2021) trí laghdú ar rioscaí do cháilíocht uisce agus úsáid a bhaint as saineolas éiceolaíochta sa chinnteoireacht, agus san anailís ar thionchair charnacha	2017-2021	EPA, DAFM DHPCLG, Údaráis Áitiúla, An Lucht Acadúil agus Institiúidí Taighde, IFI, Uiscebhealaí Éireann, Foras na Mara	1. Stádas cháilíocht an uisce in Éirinn 2. Líon na mbeart sa Phlean Bainistíochta Abhantraí (Clár de Bhearta) atá curtha i bhfeidhm	Tá an chéad timthriall de Phleananna Bainistíochta Abhantraí (RBMP) 2009-2014 ullmhaithe agus tá tuairisc déanta ar stádas na ndobharlach go léir Tá an dara timthriall de RBMPanna ar bun: leagtar amach an stádas (agus an riosca nach mbainfidh siad amach a gcuspóirí de réir na Creat-Treorach um Uisce) de na huiscí i Limistéir Abhantraí; na cuspóirí comhshaoil atá beartaithe; agus an dréachtchlár de bhearta chun na cuspóirí sin a bhaint amach faoi 2021 Tá Clár Gníomhaíocht Níotráití ar bun ⁸⁹	
4.2.2. Uisce Éireann lena Phlean Straitéiseach Seirbhísí uisce (2015-2040) a chur i bhfeidhm, go háirithe a chuspóir leis an	2017-2040	Uisce Éireann DHPCLG	1. Monatóireacht comhshaoil ar chur i bhfeidhm an phlean	D'fhoilsigh Uisce Éireann a phlean straitéiseach in 2015 le gníomhartha chun an comhshaol a chosaint agus a fheabhsú ⁹⁰	

gcomhshaol a chosaint agus a fheabhsú				
4.2.3. Moltaí a chur i bhfeidhm ó Shraith Tuarascálacha Uimh. 99 de EPA STRIVE (Management Strategies for the Protection of High Status Waterbodies) ⁹¹ lena n-áirítear, i measc beart eile: tosaíocht do bhearta cosanta; rialú ar phleanáil/ceadúnú; measúnú ar thionchair charnach; agus monatóireacht agus cosaint chomhtháite	2017-2021	EPA, Údaráis Áitiúla, DAFM	1. Rianú ar dhobharcheantair ardstádais agus cur in ord tosaíochta do bhearta cosanta 2. Córas monatóireachta a bhunú 3. Bunachar sonraí GIS lárnach nó bunachar sonraí gníomhaíochtaí 4. Monatóireacht ar thorthaí	Tá suíomhanna ardstádais fíor-íogair do thruailliú idirleata. Bhí meath i gcodán na suíomhanna abhann ardstádais sna Limistéir Abhantraí uile idir 1987 agus 2009 ⁹¹

Sprioc 4.3: Buntáistí barrfheabhsaithe do bithéagsúlacht i scéimeanna do Phleanáil Bainistíochta Riosca Tuilte agus draenála.					
Gníomh	Fráma Ama	Gníomhaithe/príomh- Táscaire feidhmíochta chomhpháirtithe		Bonnlíne	Gníomhartha gaolmhara
4.3.1. Cinntiú go ndéanann pleanáil um Bhainistíocht Riosca Tuilte (FRM) agus SEA, EIA agus AA gaolmhara íoslachdú ar chaillteanas na bithéagsúlachta agus seirbhísí éiceachórais trí bheartais chun úsáid a bhaint as roghanna “boga”, athbhunú tírdhreacha agus gnáthóige agus bainistíocht talún inbhuanaithe	2021	OPW	1. Nithe bithéagsúlachta curtha san áireamh i bpleananna FRM 2. Monatóireacht bithéagsúlacht fhadtéarma ar bun	Tá creat um Anailís Ilchritéar (MCA) forbartha agus úsáidtear é mar threoir do roghnú na mbeart sa tsraith náisiúnta de Phleananna um Bhainistíochta Riosca Tuilte Déanann próisis SEA agus AA próisis tionchair FRM ar an gcomhshaol a mheas	
4.3.2. Déanfar measúnú ar an		OPW, IFI	1. Áireamh na gcúrsaí	Oibríonn OPW sraith Phrótacail	

draenáil suntasach uile (draenáil artaireach), lena n-áirítear idir dhraenáil tosaigh agus draenáil cothabhála dá himpleachtaí don bithéagsúlacht, go háirithe do bhogach	bithéagsúlachta i geláir draenála 2. Líon na n-oibreacha draenála ar a rinneadh measúnú	Bainistíochta Comhshaoil do chothabháil ar dhraenáil artaireach. ⁹² Déanann an Clár náisiúnta um Fheabhsú Aibhneacha Comhshaoil 2013-2017, oibreacha feabhsaithe de chineál iascaigh ar chainéil roghnaithe artaireacha chun foirm cainéil níos nádúrtha agus níos éagsúla a chruthú
---	--	---

Sprioc 4.4: Tá srian ar speicis choimhthíocha ionracha dhíobhálacha agus tá riosca laghdaithe maidir le tabhairt isteach agus/nó scaipeadh speiceas nua.

Gníomh	Fráma Ama	Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe	Táscaire feidhmíochta	Bonnline	Gníomhartha gaolmhara
4.4.1 Pleananna náisiúnta agus uile-oileáin a fhorbairt chun Rialachán an AE um Speicis Choimhthíocha Ionracha (IAS) agus ranna ábhartha de Rialachán AE (Éin agus Gnáthóga Nádúrtha) 2011 na hÉireann a chur i bhfeidhm lena n-áirítear: pleananna bithshlándála a fhorbairt agus a ghlacadh i gcomhlachtaí stáit ábhartha; Prótacal Mearfhreagartha d'oileán na hÉireann; agus comhordú agus tiomsú ar shonraí faireachais agus monatóireachta faoi speicis ionracha; agus obair le húdaráis Thuaisceart Éireann agus RA maidir le speicis ionracha a bhfuil inní fúthu	2021	DAH, DAERA NBDC, IFI, TII, Uiscebhealaí Éireann, Údaráis Áitiúla.	1. Líon na gcomhlachtaí stáit a bhfuil pleananna bithshlándála acu 2. Prótacal Mearfhreagartha forbartha d'Éirinn 3. Líon na n-ionraí a rialaíodh go rathúil 4. Líon na IAS nua a taifeadadh agus a bunaíodh	Cóid Chleachtais bithshlándála ISI forbartha do Dhobharshaothrú, Oibreoirí Muirí, Úsáideoirí uisce agus Gairneoireacht Rinneadh Measúnuithe Riosca um Speicis Ionracha do 41 speiceas D'fhoilsigh NBDC an tuarascáil "Invasive and Non-native Species in Ireland - Trends in Introductions" ²⁸ Tháinig roinnt de príomhfhorálacha de Rialachán AE (1143/2014) i bhfeidhm an 3ú Lúnasa, 2016 Áiríonn obair Chomhairle na Breataine-na hÉireann obair ar speicis ionracha	
4.4.2. Leanúint agus feabhas ar	2017-2021	IFI, DAH, Údaráis	1. Líon na	Tá clár oibre gníomhach ag IFI agus cuireann siad	

bhearta don scrios, más indéanta, rialú agus smachtú ar speicis ionracha		Áitiúla , TII (Bonneagar Iompair Éireann), Uiscebhealaí Éireann, Garraithe Náisiúnta na Lus	dtionscadal nó staidéar taighde déanta	acmhainní ar fáil don rialú, scrios agus smachtú ar speicis ionracha uisciúla agus bruachánacha Maoiniú ar fáil faoi Scéim um Chaomhnú Coillearnach Dúchasach FS-DAFM chun <i>Rhododendron</i> agus speicis ionracha eile a scrios ó shuíomhanna coillearnach dúchasach atá ann cheana, bunaithe ar shuíomhanna tosaíochta Bunaíodh grúpa oibre sa bhliain 2016 ag NPWS agus NBDC chun na páirtithe muirí uile a thabhairt le bualadh lena chéile ar bhonn uile-oileáin. D'fhéadfaí an tsamhail seo a úsáid freisin do speicis ionracha fionnuisce agus talún.
4.4.3. Tacú le plandlanna gortóireachta chun: speicis, cineálacha agus póracha dúchasacha a tháirgeadh ó fhoinsí dúchasacha cuí do phlanduithe poiblí agus déanfaidh planduithe na hearnála príobhaidí agus comhlachtaí poiblí iarracht speicis dhúchasacha a phlandú	2021	DAH, OPW, DTTAS	1. Lón na bplanduithe nua a úsáideann plandaí dúchasacha do thírdhreachú	Baineann Rannán na mBóithre de DTTAS úsáid as plandú dúchasach sa tírdhreachú ar scéimeanna bóthair náisiúnta
4.4.4. Leanúint de Mheasúnuithe Riosca a tháirgeadh do speicis neamhdhúchasacha a d'fhéadfadh a bheith ionrach	2017-2021	NBDC, DAH	1. Lón na Measúnuithe Riosca atá déanta do speicis neamhdhúchasacha a d'fhéadfadh a bheith ionrach	Modheolaíocht fhoirmiúil is ea Measúnuithe Riosca chun sainathint oibiachtúil a dhéanamh ar an riosca atá ann ó speicis neamhdhúchasacha d'éiceachórais agus seirbhísí na hÉireann

4.4.5. Grúpa oibre ilghníomhaireachta a bhunú chun na páirtithe ábhartha uile a thabhairt le bualadh lena chéile ar bhonn uile-oileáin chun obair d'fhonn an sprioc seo a bhaint amach	2017-2021	DAH, DAERA NBDC, IFI, TII, Uiscebhealaí Éireann, Údarás Áitiúla.	1. Grúpa oibre bunaithe, ag bualadh lena chéile go rialta, agus ag catalú gnímh ar speicis ionracha	Bhunaigh NPWS agus NBDC grúpa oibre in 2016 chun na páirtithe muirí ábhartha uile a thabhairt le bualadh lena chéile ar bhonn uile-oileáin.
--	-----------	--	---	---

Sprioc 4.5: Bainistíocht éifeachtach agus athchóiriú ar bun don bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais faoi 2021.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnlíne</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
4.5.1. Athbhreithniú a dhéanamh ar na tionchair a bhíonn ag an leasú ar dhátaí do bhearradh agus dó fáil sa Bhille Oidhreachta Bill 2016 roimh dheireadh na céime píolótaí dhá bhliain	2018	EPA, DAH, DAFM	1. Athbhreithniú le moltaí do roghanna bainistíochta agus amú	Tá fáлта sceach, draenacha agus claíocha ainmnithe mar ghnéithe tírdhreacha nach mór a choimeád faoi Scéim na hAoníocaíochta, agus mar sin is chuid den limistéar incháilithe ar íocaíocht iad Nuair a thugtar isteach í, athróidh an Bille Oidhreachta 2016 srianta ar bhainistíocht fáлта le linn na céime píolótaí dhá bhliain	
4.5.2. Cláir athbhunaithe a fhorbairt, a ghlacadh agus a chur i bhfeidhm do bhradán, breac geal agus eascann. Cuir feabhas ar ghluaiseacht na speiceas iasc imirceach agus dul i ngleic le bacanna ar ghluaiseacht éisc. Scéim inrianaitheachta a chur ar bun d'eascann	2020	IFI, Foras na Mara, Seirbhís Foraoise, Uisce Éireann, OPW, ESB	1. Pleananna bainistíochta foilsithe do bhradán agus breac geal 2. Scéim inrianaitheachta d'eascann ar bun	Forbraíodh Teorainneacha Caomhnaithe (CL) d'aibhneacha bradáin aonair i 2007. Sa bhliain 2015, shásaigh 55 stoc bradáin teorainneacha caomhnaithe ach níor shásaigh 61 stoc riachtanais caomhnaithe agus dúnadh iad don iascaireacht ⁹³ San fheabhsú ar uiscí bradáin in aibhneacha draenáilte go hartaireach faoin gClár um Fheabhsú ar Aibhneacha Comhshaoil (EREP) 2013-2017, déantar aibhneacha a shainaithnítear mar mhórfhadhb gluaiseachta a bhearnú nó sa chás nach bhfuil sé seo	

Sprioc 4.5: Bainistíocht éifeachtach agus athchóiriú ar bun don bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais faoi 2021.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
				indéanta cuireann OPW bearta éasúna i bhfeidhm faoi threoir IFI⁹⁴ Cuir Rialachán AE (Rialachán 1100/2007 ón gComhairle) de cheangal ar Éirinn plean bainistíochta d'eascann a bhunú le cur i bhfeidhm i 2009. Plean Bainistíochta d'eascann ar bun ó 2009 agus tuarascáil déanta air i 2012 agus 2015. Sa bhliain 2015, léirigh Éire méadú i mbithmhais eascainne gile agus laghdú suntasach i mortlaíocht iascaireachta agus hidreachumhachta Monatóireacht déanta ar stoic de bhreac geal sa gCóras Bhuiríos Umhaill ó 1970 agus in Iascach Oirimh ó 1984 Breithniú ar mholtaí cuí maidir le cosaint ar ghnáthóga agus speicis lena n-áirítear eascann, do bhradán OSPAR, NASCO agus EIFAAC (European Inland Fisheries and Aquaculture Advisory Commission)	
4.5.3. Pleananna gníomhaíochta speicis a chur i bhfeidhm lena n-áirítear do: iora rua, cearc fhraoigh, patraisc bhroinnliath agus éin chreiche tugtha isteach athuair agus cuir tús le gníomhartha bainistíochta eile mar is gá	2017-2021	Golden Eagle Trust, Grey Partridge Trust, BirdWatch Ireland, DAH	1. Leibhéal de dhaonra an speiceas spriocaimsithe 2. Tús curtha le gníomhartha bainistíochta breise mar fhreagra ar threochtaí daonra	Plean Gníomhaíochta Speicis don chearc fhraoigh⁹⁵ Grey Partridge Trust ag obair ar thabhairt isteach athuair⁹⁶ Plean Gníomhaíochta don iora rua⁹⁷ 13 péire goir den iolar mara in 2015⁹⁸ Níor éirigh le gor don iolar fíréan in 2014 agus	

Sprioc 4.5: Bainistíocht éifeachtach agus athchóiriú ar bun don bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais faoi 2021.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
				2015 ⁹⁹	
				53 péire críochach de chúr rua in Éirinn ¹⁰⁰	
4.5.4. Bearta a shainaithint agus a chur i bhfeidhm chun laghdú suntasach a dhéanamh ar rian éiceolaíochta na hÉireann ar bithéagsúlacht		DAH, Fáilte Ireland		Tá treoirlínte comhshaoil d'ócáidí móra á n-ullmhú ag Fáilte Ireland faoi láthair Is rannpháirtí é Fáilte Ireland freisin don Tionscadal LIFE Geopháirc na Boirinne agus monatóireacht comhshaoil do Bhealach an Atlantaigh Fhiáin Sa bhliain 2012 d'fhorbair DHPCLG creat meántearma go fadtéarma chun an fhorbairt inbhuanaithe agus an geilleagar glas a chur chun cinn in Éirinn dar teideal "Our Sustainable Future"	

Sprioc 4.6: Feabhas ar fhorfheidhmiú an dlí um fhiadhúlra.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
4.6.1. Cuir feabhas ar thuiscint agus ról an Gharda Síochána agus Custaim agus na breithiúna i bhforfheidhmiú na reachtaíochta Fiadhúlra, lena n-áirítear oiliúint agus treoir ar leith a sholáthar	2017-2021	An Garda Síochána, Coimisinéirí Ioncaim (Custaim)	1. Líon na gcúrsaí oiliúna agus na n-oiliúnaithe	Cúrsa forfheidhmithe Choinbhinsiún um Thrádáil Idirnáisiúnta Speiceas i mBaol de Fhlóra agus Fiadhúlra (CITES) d'oifigigh forfheidhmithe chustaim	

Dréacht: Straitéis agus Plean Gníomhaíochta um Bithéagsúlacht Náisiúnta v2.0

4.6.2. A chinntiú go gcuirtear oiliúint imleor i mbrath coireachta agus forfheidhmiú Fiadhúlra chuig foireann forfheidhmithe uile DAH	2017-2021	DAH		Tá cúrsaí oiliúna i bhfeidhm d'oifigigh údaraithe maidir le scileanna sheomra cúirte agus nósanna imeachta um fhinnéithe saineolacha
4.6.3. Déanfaidh foireann forfheidhmithe DAH fiosrú in éineacht leis an nGarda Síochána agus oifigigh na gCoimisinéirí Ioncaim (Custaim) (mar is cuí) ar choireanna amhrasacha nó líomhainte a théann i gcion ar bithéagsúlacht	2017-2021	DAH, An Garda Síochána, Coimisinéirí Ioncaim (Custaim)	1. Líon na n-urghabhálacha/ionchúiseamh	Rinne na Coimisinéirí Ioncaim (Custaim) 59 urghabháil idir 2011 agus 2015 ³² Ionchúiseamh rathúil amháin le linn tréimhse an dara SPGBN
4.6.4. Leanúint de na hAchtanna agus Rialacháin Fiadhúlra a fhorfheidhmiú	2017-2021	DAH, An Garda Síochána		Sa tréimhse 2011 go 2013 ghlac an Roinn thart ar 100 cás ionchúisimh faoi na hAchtanna Fiadhúlra agus Rialacháin um Ghnáthóga, a raibh rath ar 74 díobh
4.6.5. Oiliúint agus breisoiliúint maidir le dlí fiadhúlra a chur ar oifigigh forfheidhmithe i ngníomhaireachtaí eile atá ag obair sa réimse	2017-2021	Seirbhís Foraoise, Cigirí Talmhaíochta, Oifigigh Iascach		

Cuspóir 5: Bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a chaomhnú agus a athchóiriú sa timpeallacht mhuirí

Tá saibhreas uathúil de bithéagsúlacht mhuirí ag Éirinn óna huiscí intíre go dtí doimhne an aigéin agus tá a Críos Eacnamaíoch Eisiach (EEZ) muirí i bhfad níos mó ná a hachar talún. Tá luach €1.3 billiún in aghaidh na bliana ar thionscail na mara do gheilleagar na hÉireann agus cuireann siad thar ar 17,000 post ar fáil⁴⁹. Braitheann tionscal turasóireachta na hÉireann freisin ar chomhshaoil muirí agus cósta glan agus gan mhilleadh. Sa bhliain 1991 d'fhógair Rialtas na hÉireann go raibh uiscí uile na hÉireann ina dtearmann do mhíolta agus deilfiní, rud a d'aibhsigh tábhacht na n-ainmhithe seo.

Aibhsítear an riocht reatha ina bhfuil comhshaoil muirí na hÉireann i tuarascálacha na hÉireann ar an Treoir um Ghnáthóga agus ar an gCreat-Treoir um Straitéis Mhuirí (MSFD) in 2013. De na gnáthóga muirí ar a rinneadh measúnú faoin Treoir um Ghnáthóga, níor measadh ach go raibh oitreacha gainimh agus pluaisianna farraige i riocht 'fabhrach'. Measadh go raibh riocht 'neamhleor' ar inbhir, réileáin láibe taoide, góilíní móra éadoimhne agus bána. Bhí riocht 'dona' ar sceireacha agus murlaigh¹⁷. Beidh tuilleadh monatóireachta agus tuairiscithe ar stádas éiceolaíochta ghnáthóga muirí na hÉireann ag teacht in 2018 faoin MSFD agus faoin gCreat-Treoir um Uisce (WFD), a thabharfaidh pictiúr níos soiléire ar an riocht ina bhfuil comhshaoil muirí na hÉireann.

Eascraíonn brúnna ó ghníomhaíochtaí daonna ar bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais chósta agus mhuirí na hÉireann ó raon méadaithe d'fhoinsí lena n-áirítear astú cothaitheach agus ceimiceán ó éiceachórais talún agus trí chorrail dhíreach fhisiciúil agus díghradú gnáthóige ó thruailliú, bruscar agus torann a dhéantar ag an duine¹⁰¹. Den chuid is mó, bíonn na brúnna seo in uiscí idirthréimhseacha agus cósta. Tá tionchair fhorleathana as an iascaireacht ar phobail pheiligeacha (i.e., colún uisce) agus ar phobail ghrinneall na farraige, go háirithe do speicis le rátaí fáis ísle, foshraitheanna boga nó sceireacha coiréil uisce fuar agus chuaigh an ghníomhaíocht seo i gcion go mór ar roinnt limistéar¹⁰¹. Tá inní freisin faoi leibhéal foghabhála ar éin agus mamaigh mara in iascaigh áirithe. Tá daonraí éisc ag feabhsú i gcoitinne ó rinneadh athchóiriú ar an gComhbheartas Iascaigh (CFP) agus bainistíocht níos inbhuanaithe de dhaonraí éisc le socrú an Uastraidh Inbhuanaithe (MSY) do speicis tráchtála¹⁰². Tá forálacha freisin sa CFP leasaithe do bhunús agus cur i bhfeidhm beart soiléir caomhantais sa chás ina meastar go bhfuil tionchair dhiúltacha comhshaoil ann, d'fhonn a chinntiú go mbíonn éiceachóras muirí agus cosaint bithéagsúlachta níos fearr ann. Cuireann athrú aeráide agus aigéadú aigéin bagairtí suntasacha i láthair agus is féidir leo leasú a dhéanamh ar na tionchair ó bhrúnna eile agus cuidiú le speicis ionracha a bhunús agus a leathnú a thuilleadh.

Cuideoidh an chosaint ar an éiceachórais mhuirí agus comhlíonadh le reachtaíocht comhshaoil náisiúnta agus idirnáisiúnta agus cur i bhfeidhm iomlán MSFD, WFD, na Treorach um Ghnáthóga agus CFP leasaithe le Fís na hÉireann don Bithéagsúlacht a bhaint amach (i.e. go ndéanfar bithéagsúlacht agus éiceachórais mhuirí na hÉireann a chaomhnú agus a athshlánú, ag soláthar buntáistí atá riachtanach d'earnálacha uile na sochaí). Leis an bhforbairt, ag Ranna Rialtais rannpháirteacha, ar Phleanáil Spásúil Mhuirí éifeachtach do chríos cósta agus uiscí na hÉireann, cuideofar leis an sainathint agus cosaint fheabhsaithe ar ghnáthóga agus speicis atá faoi bhrú nó faoi bhagairt, i gcomhréir le haidhmeanna Threoir Pleanála Spásúil Mhuirí an AE (2014/89/AE) agus MSFD. Sa Chiste Eorpach Muirí agus Iascaigh (EMFF) tá bearta amhail infheistíochtaí sa chosaint agus athbhunú ar fhlóra agus fiadhúlra muirí, feabhsuithe ar roghnachas i dtrealamh iascaireachta, agus scéimeanna chun feabhas a chur ar fheidhmíocht comhshaoil na bhfeirmeacha do bharshaothraithe.

Spriocanna Aichi a gcuidíonn na gníomhartha seo linn iad a bhaint amach: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 19
Aidhmeanna Forbartha Inbhuanaithe a gcuidíonn na gníomhartha seo linn iad a bhaint amach: 6, 7, 8, 14

Sprioc 5.1: Dul chun cinn suntasach déanta i dtreo “dea-stádas éiceolaíoch” uiscí muirí thar thréimhse an Phlean seo.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
5.1.1. Leanúint de Phlean Spásúil Muirí a fhorbairt d’Éirinn	2021	Grúpa Comhordaithe Mara Idir-Rannach	1. Tuarascálacha ar chur i bhfeidhm an Phlean Comhtháite Muirí (IMP) 2. Comhlíonadh le Treoir an AE um Phleanáil Spásúil Mhuirí (2014)	Foilsíodh Plean Comhtháite Muirí dar teideal ‘Harnessing Our Ocean Wealth’ (HOOW) sa bhliain 2012 ¹⁰³ Tá dul chun cinn suntasach déanta ar na gníomhartha go léir a bhaineann go díreach le caomhnú éiceachórais mhuirí Foilsíodh IR Uimh. 352 de 2016: Rialacháin an Aontais Eorpaigh (Creat do Phleanáil Spásúil Mhuirí) 2016	
5.1.2. Bearta a chur i bhfeidhm chun stádas maith éiceolaíochta agus comhshaoil a fháil do ghnáthóga muirí agus cósta mar a éilíonn an Treoir um Ghnáthóga, an Chreat-Treoir um Uisce, agus an Chreat-Treoir um Straitéis Mhuirí (MSFD) agus i gcomhréir le Coinbhinsiún OSPAR	2017-2021	DHPCLG, DCCAE, Foras na Mara, DAFM, Uisce Éireann, Údaráis Áitiúla, IFI, DAH, EPA	1. Dul chun cinn ar bhearta faoi MSFD 2. Pleananna Bainistíochta Abhantraí (RBMP) críochnaithe 3. Líon na dtránna le Brat Gorm 4. Líon na suíomhanna ina ndéantar séarachas neamhchóireáilte a astú	Rinneadh an Measúnú Tosaigh ar uiscí na hÉireann sa bhliain 2013 ¹⁰¹ Cuireadh an Clár de Bhearta faoi Airteagal 13 den MSFD faoi bhráid an Choimisiúin Eorpaigh i mí Iúil 2016 Tá an RBMP le cur i gcrích faoi 2017 D’aibhsigh tuarascáil EPA ar chóireáil dramhuisce uirbigh an t-easpa cóireála nó cóireáil neamhleor i neart limistéar ¹⁰⁴ Tá sprioc socraithe ag Plean Straitéiseach Seirbhísí Uisce de chuid Uisce Éireann (WSSP) ⁹⁰ , chun “an leibhéal cuí de chóireáil dramhuisce a sholáthar do na limistéir óna ndéantar séarachas	

Sprioc 5.1: Dul chun cinn suntasach déanta i dtreo “dea-stádas éiceolaíoch” uiscí muirí thar thréimhse an Phlean seo.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
				amh a astú”	
5.1.3. Tacaíocht, tógáil acmhainneachta agus comhordú ar an líonra eolaíochta saoránach do mhonatóireacht éiceolaíochta cois cladaigh agus idirthaoideach	2017-2021	DAH, DAFM, NBDC, IWDG, IFSA, ISFC, Coastwatch	1. Líon na mbunachar sonraí monatóireachta fadtéarma	Is léiriú iad Cónaidhm Éireannach Duánaithe Éisc Mhara, Irish Specimen Fish Committee, Coastwatch, an Grúpa Éireannach maidir le Míolta Móra agus Deilfeanna, Seasearch Ireland ar an líonra méadaithe d’eolaithe mara saoránach in Éirinn	
5.1.4. Cur chun cinn ar chorprú de ghnéithe innealtóireachta éiceolaíochta i struchtúir nua agus struchtúir atá ann cheana amhail cosaintí cósta	2017-2021	OPW, Údaráis Áitiúla	1. Líon na dtionscal innealtóireachta éiceolaíochta nua		

Sprioc 5.2: Leibhéil stoic iasc a cothaithe nó tugtha ar ais chuig leibhéil ar féidir leo uastoradh inbhuanaithe a tháirgeadh, sa chás inar féidir, tráth nach déanaí ná 2020.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
5.2.1. Leanúint de chinntiú go ndéanann an Comhbheartas Iascaigh (CFP) agus iascaigh mhuirí soláthar do chaomhnú de speicis éisc agus bithéagsúlacht mhuirí	2017-2021	DAFM	1. Líon na stoc éisc a ndéantar iascaireacht orthu laistigh dá n-uastoradh Inbhuanaithe (MSY) 2. Gabháil de thaisme ar speicis neamh-spriocaimsithe faoi mhonatóireacht	Bainistítear stoic CFP laistigh dá gcreat MSY Tá rialacha um rialú fómhair ar bun chun stoic a thabhairt chuig MSY in 2015	

Sprioc 5.2: Leibhéil stoic iasc a cothaithe nó tugtha ar ais chuig leibhéil ar féidir leo uastoradh inbhuanaithe a tháirgeadh, sa chás inar féidir, tráth nach déanaí ná 2020.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
			leanúnach agus ionadaíoch		
5.2.2. Cur i bhfeidhm ar phleananna athshlánaithe stoic do stoic éisc ar bith lasmuigh de theorainneacha sábháilte bithéolaíochta, agus pleananna bainistíochta chun stoic eile a chothabháil ag leibhéil shábháilte bithéolaíochta mar a chinntear ag na caighdeáin do Stádas Maith Comhshaoil sa Chreat-Treoir um Straitéis Mhuirí	2017-2021	DAFM	1. Líon na stoc róshaothraithe in uiscí na hÉireann	Maidir le stoic ar a ndéantar iascaireacht in EEZ na hÉireann, tá roinnt pleananna bainistíochta fadtéarma agus pleananna athshlánaithe lena n-áirítear: trosc Iarthar na hAlban, trosc Mhuir na hÉireann agus Colmóir an Tuaiscirt, ronnach NEA, faoitín gorm NEA, scadán VIaN, scadán na Mara Thuaidh agus Iarthar na hAlban	
5.2.3. Glacadh agus cur i bhfeidhm forálacha faoin gComhbheartas Iascaigh (CFP) chun beart bainistíochta cuí a bhunú (e.g. criosanna gan ghabháil) a chaomhnaíonn bithéagsúlacht agus leibhéil stoc éisc	2017-2021	DAFM	1. Líon na ngníomhartha bainistíochta e.g. criosanna gan ghabháil sainaitheanta	Tá criosanna gan ghabháil do threalamh iascaireachta nach dtéann i gcion ar bheantaigh á mbreithniú i suíomhanna cladaigh Natura 2000 chun gnáthóga íogaire a chosaint. Tá bearta bainistíochta spásúla iascaigh CFP ar bun in EEZ na hÉireann chun gnáthóga muirí íogaire a chosaint i suíomhanna Natura 2000 amach ón gcósta amhail: éisc óga agus stoic ídithe	
5.2.4. Gníomh comhbheartaithe a dhéanamh chun iascaireacht mhídhleathach, neamhthuaiscithe agus neamhrialaithe a chomhrac	2017-2021	SFPA, IFI	1. Líon na bpatról 2. Líon na dtascarthaí	Tá ordú ag an Údarás Cosanta Mara-Iascaigh (SFPA) faoi dhlí AE agus dlí Náisiúnta gníomh a dhéanamh i gcoinne gníomhaíochtaí iascaireachta mídhleathacha, neamhthuaiscithe agus neamhrialaithe (IUU). Cruthaíonn SFPA Plean Rialaithe Iascaigh Náisiúnta don bhainistíocht ar mhonatóireacht, faireachas agus rialú	

Sprioc 5.2: Leibhéil stoic iasc a cothaithe nó tugtha ar ais chuig leibhéil ar féidir leo uastoradh inbhuanaithe a tháirgeadh, sa chás inar féidir, tráth nach déanaí ná 2020.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
				ar iascaigh mara ar mhuir ag an tSeirbhís Chabhlaigh, an tAerchór agus ag calafoirt tuirlingthe	

Cuspóir 6: Bainistiú limistéar faoi chosaint agus speiceas atá cosanta faoin dlí a leathnú agus a fheabhsú

Tá limistéir faoi chosaint ríthábhachtach do bheartas caomhantais. Cuireann siad ar ár gcumas príomhghnáthóga agus speicis a chosaint agus cuireann siad tearmainn ar fáil do ghluaiseacht agus imirce speiceas. Ón taobh domhanda de, meastar go cuireann limistéir faoi chosaint slite beatha do 1.1 billiún duine. Is iad limistéir faoi chosaint an phríomhfhoinsí d'uisce óil do bhreis agus trian de chathrach is mó an domhain agus tá ról tábhachtach acu i slándáil bia dhomhanda a chinntiú. Tá sé measta go mbeidh torthaí thart ar 25:1 go 100:1 ar infheistíocht i gcruthú agus i mbainistiú limistéar faoi chosaint ar fud an domhain. Tá rialtais ar fud an domhain ag féachaint níos mó ar limistéir faoi chosaint ní hamháin chun bithéagsúlacht a chaomhnú ach freisin chun seirbhísí éiceachórais riachtanacha a dhaingniú agus chun oiriúnú don thionchair athrú aeráide a chumasú.

Tá roinnt catagóirí de limistéir faoi chosaint in Éirinn a thugann leibhéal éagsúla cosanta do na speicis agus gnáthóga atá iontu. Is é Limistéar Oidhreacht Nádúrtha (NHA) an bun-ainmniúchán do limistéir atá tábhachtach go náisiúnta d'fhiadhúlra. Sainaithníodh breis agus 800 NHA sna 1990í, ach níl ach 148 NHA i dtalamh portaigh atá ainmnithe go reachtúil agus a bhfuil cosaint dhlíthiúil tugtha dóibh. Níl ach cosaint theoranta ag fuilleach na limistéar a moladh mar NHAanna ó 1995. Maidir le suíomhanna atá ainmnithe mar Thearmainn Dúlra, tá cosaint dhian acu d'fhiadhúlra le hordú aire, agus is leis an stát formhór díobh. Acmhainní tábhachtacha is ea na sé Pháirc Náisiúnta do chaomhnú fiadhúlra agus do thionscail turasóireachta agus áineasa na hÉireann. Tá formhór d'ardlimistéir leasa AE na hÉireann ainmnithe mar Limistéir faoi Chaomhnú Speisialta (SACanna) faoin Treoir um Ghnáthóga nó mar Limistéar faoi Chosaint Speisialta (SPAanna) faoi Treoir um Éin. Go dtí seo, tá 430 SAC agus 154 SPA ainmnithe in Éirinn agus tugann siad cosaint dhlíthiúil do ghnáthóga agus speicis leasa an AE. Cinntíonn an Treoir um Mheasúnú Comhshaoil Straitéiseach go ndéantar na SACanna agus SPAanna a mheas i mbeartais a d'fhéadfadh dul i gcion orthu.

Léirigh tuarascáil na hÉireann ar stádas caomhnaithe ghnáthóga agus speicis leasa an AE nach raibh stádas caomhnaithe 'Fabhrach' ach ag cúig cinn de na 57 cineál gnáthóige ar a rinneadh measúnú in 2013¹⁷. Tuairiscíodh go raibh stádas caomhnaithe 'Dona' ag ceithre ghnáthóg is fiche. Is iad seo a leanas na catagóirí gnáthóige a bhfuil inní ar leith fúthu: tailte féaraigh, fraochmhánna, tailte portaigh, foraois, cineálacha áirithe lochanna, agus sceireacha, a raibh stádas caomhnaithe 'Dona' acu, den chuid is mó. Is iad seo a leanas na príomhbhagairtí agus brúnna ar ghnáthóga: talmhaíocht, speicis ionracha, truailliú agus leasuithe córais nádúrtha. Tá an léargas do 61 speiceas dúchasacha atá cosanta faoin Treoir AE um Ghnáthóga beagáinín níos fearr measúnú go bhfuil stádas 'Fabhrach' ag 52% díobh agus gan ach 12% a bhfuil stádas 'Dona' acu. Ina theannta sin, tá raon de speicis faoi chosaint dhlíthiúil faoi na hAchtanna Fiadhúlra. Cuidíonn líonra na hÉireann de limistéir faoi chosaint le caomhnú na ngnáthóg agus na speiceas seo.

Rinneadh dul chun cinn suntasach le linn thréimhse an dara Phlean amhail Creat Gníomhaíochta Tosaíochta a chur i bhfeidhm don chreat Natura 2000, lena n-áirítear cuspóirí caomhnaithe a dhoiciméadú. Rinneadh dul chun cinn i dtreo caomhnú ar shuíomhanna tailte portaigh le foilsiú na Straitéise Náisiúnta um Thailte Portaigh agus an Phlean Náisiúnta Bainistíochta um SAC Portaigh Ardaithe in 2016, a thugann cur síos ar an mbealach ar aghaidh do chaomhnú agus athbhunú na

suíomhanna tábhachtacha tailte portaigh. Le monatóireacht ar ghnáthóga agus speicis leasa an AE tá méadú tagtha ar ár n-eolas faoi stádas na ngnáthóg agus na speiceas seo agus thar shaolré an phlean seo déanfar tuilleadh dul chun cinn i dtreo caomhnú ar limistéir agus speicis faoi chosaint a chinntiú.

Maidir leis an gCreat-Treoir um Straitéis Mhuirí tá ról tábhachtach le himirt ag líonra na hÉireann de Limistéir Mhuirí faoi chosaint (MPAanna), atá ann cheana, i gcothabháil na bithéagsúlachta agus chun Stádas Comhshaoil Maith (GES) a bhaint amach faoi 2020 mar a éilíonn an Treoir. Faoi láthair tá roinnt suíomhanna Natura 2000 atá ainmnithe faoin Treoir um Éin nó faoin Treoir um Ghnáthóga, agus a shásaíonn cuspóirí OSPAR freisin, mar chuid den líonra ach samhlaítear go mbeidh, le linn shaolré an SPGBN seo, a bheag nó a mhór, leathnú breise atá níos comhleanúnaí agus níos ionadaí den líonra seo de shuíomhanna faoi chosaint. Cuideoidh taighde eolaíochta leanúnach, pleanáil spásúil mhuirí agus tosaíochtaí bithéagsúlachta leis na suíomhanna sin a shainaithint is oiriúnaí d'ainmniúchán MPA amach anseo.

Tá ról tábhachtach ag Garraithe Náisiúnta na Lus agus Garraithe Lus Choláiste na Tríonóide, chomh maith le zúnna na hÉireann agus bailiúcháin phríobháideacha agus Stáit eile, mar bhainc géinte agus mar bhailiúcháin bheo. Is iad Garraithe Náisiúnta na Lus an pointe fócasach don Straitéis Náisiúnta um Chaomhnú Plandaí, múnlaíthe ar an Straitéis Dhomhanda um Chaomhnú Plandaí.

Spriocanna Aichi a gcuidíonn na gníomhartha linn iad a bhaint amach: 2, 3, 4, 6, 7, 10, 11, 13, 14, 15, 18, 20

Aidhmeanna Forbartha Inbhuanaithe a gcuidíonn na gníomhartha seo linn iad a bhaint amach: 3, 4, 8, 14, 15

Sprioc 6.1: Líonra Natura 2000 bunaithe, faoi chosaint, sainithe faoi 2018 agus faoi bhainistíocht caomhantais éifeachtach faoi 2020.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
6.1.1. Faoi 2018 cuir próiseas ainmniúcháin i gcrích do Limistéir faoi Chaomhnú Speisialta (SACanna) agus Limistéir faoi Chosaint Speisialta (SPAanna), go háirithe, do SACanna muirí cladaigh agus amuigh ón gcósta	2017-2020	DAH, DCCAE	1. Líon na n-ainmniúchán suímh foirmiúil curtha i gcrích	Tá ainmniúchán de SACanna agus SPAanna talún na hÉireann curtha i gcrích, den chuid is mó. Tá ainmniúchán de SACanna muirí ar bun. Beidh ainmniúchán SPA muirí bunaithe ar shuirbhéanna atá á ndéanamh ag DECNR agus DAH in 2015-2016	
6.1.2. Córas toilithe a fhorbairt agus a úsáid chun cuidiú le gníomhaíochtaí inbhuanaithe laistigh de shuíomhanna Natura 2000		DAH	1. Páipéar comhairliúcháin foilsithe	Tá páipéar comhairliúcháin d'fhorbairtí muirí foilsithe ¹⁰⁵	

Sprioc 6.1: Líonra Natura 2000 bunaithe, faoi chosaint, sainithe faoi 2018 agus faoi bhainistíocht caomhantais éifeachtach faoi 2020.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnlíne</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
6.1.3. Cuspóirí caomhnaithe mionsonraithe atá sonrach do shuíomh a ullmhú do shuíomhanna Natura 2000	2018	DAH	1. Líon/codán na suíomhanna dá bhfuil cuspóirí caomhnaithe ullmhaithe	Mar atá mí Iúil 2016, tá cuspóirí caomhnaithe atá go sonrach do shuíomh foilsithe do 129 SAC agus 37 SPA Maidir le NHAanna Portaigh Ardaithe agus Bratphortaigh tá pleananna bainistíochta atá sonrach don suíomh á gcur ar bun	
6.1.4 An Plean Bainistíochta um Limistéir faoi Chaomhnú Speisialta (SAC) do Phortaigh Ardaithe (2016-2021) a chur i bhfeidhm	2016-2021	DAH , OPW	1. Tá córas bainistíochta ceaptha agus curtha i bhfeidhm a chinnteoidh nach leanfaidh gearradh móna ar shuíomhanna portaigh faoi chosaint ach ar bhealach nach ndéanfaidh bagairt do shláine SACanna 2. Cur i gcrích rathúil an tionscadail LIFE (ar 12 suíomh SAC): <i>Restoring Active Raised Bog in Ireland's SAC Network 2016-2020 (LIFE14 NAT/IE/000032)</i>	Tá forbairt ar phlean bainistíochta draenála do SAC eanaigh ar siúil idir OPW agus DAH, le SAC Chnoc Droma Asail mar shuíomh píolótach	
6.1.5. Athbhreithniú a dhéanamh ar na bearta caomhnaithe atá riachtanach chun na cuspóirí caomhnaithe foilsithe do shuíomhanna Natura 2000 a bhaint amach. Más rud é nach bhfuil bearta reatha imleor, bearta breise a fhorbairt agus a	2017-2021	DAFM, DAH, Teagasc, EPA	1. Líon na bhfeirmeacha a bhfuil bearta chuí um chomhshaol na talmhaíochta á gcur i bhfeidhm acu i limistéir faoi chosaint agus limistéir spriocaimsithe eile	Rinne scéimeanna nua um chomhshaol na talmhaíochta, lena n-áirítear GLAS, spriocdhíriú ar bhearta do shócmhainní tosaíochta comhshaoil (lena n-áirítear gnáthóga agus speicis ainmnithe) Tá athbhreithniú á dhéanamh ar bhearta caomhnaithe do SACanna Portaigh	

Sprioc 6.1: Líonra Natura 2000 bunaithe, faoi chosaint, sainithe faoi 2018 agus faoi bhainistíocht caomhantais éifeachtach faoi 2020.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
bhfeidhm atá riachtanach chun stádas caomhnaithe fabhrach a bhaint amach go náisiúnta agus ag leibhéal an tsuímh lena n-áirítear do ghnáthóga neamhshaothraithe			2. Stádas caomhnaithe feabhsaithe do ghnáthóga tuairiscithe don AE	Ardaithe (féach Gníomh 4.1.3)	
6.1.6. Bearta a chur i bhfeidhm lena chinntiú, ag cur athrú aeráide san áireamh, nach bhfuil aon drochthionchair ó iascaigh agus dobharshaothrú mhuirí i suíomhanna Natura 2000 agus taobh leo	2021	DAFM	1. Líon ghnáthóga agus speicis leasa an AE a tuairiscíodh go raibh tionchar ag iascaigh/dobharshaothrú orthu 2. Pleananna maolaithe agus bearta caomhnaithe eile d'iascaigh mhuirí i suíomhanna Natura 2000 agus taobh leo mar is gá.	Foilsíodh Plean Straitéiseach Náisiúnta do Dhobharshaothrú Inbhuanaithe in 2015 ¹⁰⁶ Tá próiseas córasach don athbhreithniú ar na tionchair shuntasacha fhéideartha ag iascaireacht agus dobharshaothrú, "Roadmap to Compliance" ar siúl i gcomhaontú leis an gCoimisiún Eorpach	

Sprioc 6.2: Feabhas suntasach curtha ar leordhóthain, comhchuibheas, comhcheangailteacht agus athléimneacht líonra na limistéar faoi chosaint faoi 2020.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
6.2.1. Méadú ar nascacht líonra na limistéar faoi chosaint ag baint úsáide as criosanna maolánacha cuí, conairí, clocha cora agus/nó bealaí	2021	DAH, Údaráis Áitiúla, BnM, NGOanna	1. Líon/fairsinge na ngnéithe bunaithe le feabhas a chur ar nascacht agus athléimneacht na limistéar faoi chosaint 2. Gníomhaíochtaí bainistíochta ar bun chun	Tugann an Straitéis Tírdhreacha d'Éirinn 2015-2025 ¹⁰⁷ cur síos ar shraith de thionscnaimh náisiúnta chun tábhacht na dtírdhreach uile in Éirinn a aithint Cuireann an pacáiste FS-DAFM um Choillearnacha Dúchasacha maoiniú ar	

eitilte			nascacht a mhéadú más cuí 3. Líon na bPleananna Forbartha Contae le beartais ina leith seo (má tá siad á nuashonrú san am idir seo agus 2020)	fáil chun coillearnach dhúchasach a chruthú agus a bhainistiú, le fócas ar nascacht leis an tírdhreach i gcoitinne, go háirithe taobh le coillearnacha dhúchasacha atá ann cheana agus taobh le sruthchúrsaí. Tá gnáthóga leathnádúrtha ag forbairt ar lagphortach BnM a d'fhéadfadh gníomhú mar thearmann d'fhiadhúlra agus d'fhéadfaidís nascacht éiceolaíochta a sholáthar dá ndéanfaí bainistíocht chuí orthu Tá samhail foinse-conaire-gabhdóir agus modheolaíocht scagtha foilsithe ag OPW chun tionchair ionchasacha a aithint ar shuíomhanna Natura ó oibreacha fadaimseartha amhail oibríochta cothabhála draenála artaireacha. Tá faid mhaolánacha forbartha do ghníomhaíochtaí tipiciúla agus raon leathan de leasa a cháilíonn do Natura
6.2.2. An t-ainmniúchán Limistéar Muirí faoi Chosaint faoin MSFD a leathnú	2021	DHPCLG, DAH, DCCAE	1. Líon na limistéar breise ainmnithe	

Sprioc 6.3: Gan stádas caomhantais ag dul chun donais ag gnáthóg nó speiceas ar bith faoi 2020; stádas caomhantais fabhrach ag tromlach na ngnáthóg nó na speicis, nó iad ag gluaiseacht i dtreo an stádaí sin, faoi 2027.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
6.3.1. Treoirilínte a sholáthar agus a chur i bhfeidhm treoirilínte d'Údaráis Phleanála agus comhlachtaí toilithe eile i dtaca le cosaint na speiceas a liostaítear in Iarscríbhinní II, IV agus V agus gnáthóga in Iarscríbhinn I den Treoir um Ghnáthóga lena n-áirítear maidir le nascacht na limistéir faoi chosaint a chaomhnú agus a mhéadú	2017	DAH Comhlachtaí pleanála agus comhlachtaí toilithe eile	1. Treoracha nua foilsithe do ghnáthóga agus speicis uisciúla agus talún	Tá treoirilínte dréachtaithe ach ní mór iad a chur i gcrích agus a scaipeadh	
6.3.2. Bearnaí criticiúla a shainaithint agus a líonadh ina dhiaidh sin sna cláir caomhnaithe ex-situ do speicis fhiáine, i gcomhréir leis an dea-chleachtas	2021	DAFM, DAH, Páirc Fiadhúlra Fhóite, Páirc Fiadhúlra Tayto, Garraithe Náisiúnta na Lus, Zú Bhaile Átha Cliath		Faoi láthair tá 15 speiceas ag Páirc Fiadhúlra Fhóite páirteach i gclár goir Eorpacha Tá speicis fhiáine Éireannacha sainaitheanta ag Páirc Fiadhúlra Fhóite do chlár ionchasacha ex-situ amach anseo, amhail an traonach (ar siúil), patraisc bhroinnliath, gealóg bhuachair, pilibín, scréachóg reilige, grús Eoráiseach, cnádán Tá Páirc Fiadhúlra Tayto ag glacadh páirt faoi láthair i gclár tabhairt isteach athuair an phatraisc bhroinnliath	

Sprioc 6.3: Gan stádas caomhantais ag dul chun donais ag gnáthóg nó speiceas ar bith faoi 2020; stádas caomhantais fabhrach ag tromlach na ngnáthóg nó na speicis, nó iad ag gluaiseacht i dtreo an stádais sin, faoi 2027.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
				Tá clár caomhnaithe ex-situ ag Garraithe Náisiúnta na Lus do fhlóra atá tearc agus faoi bhagairt	
6.3.3. Déan athbhreithniú, nuashonrú agus poiblíocht ar an Straitéis Náisiúnta um Chaomhnú Plandaí lena n-áirítear an straitéis a nuashonrú i gcomhréir le spriocanna domhanda reatha	2017	DAH		Foilsíodh Straitéis Náisiúnta na hÉireann um Chaomhnú Plandaí sa bhliain 2006 agus áiríonn sí sraith de spriocanna, gníomhartha, garspriocanna agus táscairí d'Éirinn lena hoibleagáidí a chomhlíonadh faoin Straitéis Dhomhanda um Chaomhnú Plandaí (GSPC) mar cuid dá tiomantais don Choinbhinsiún maidir leis an mBithéagsúlacht (CBD)	

Cuspóir 7: Neartú a dhéanamh ar an rialachas idirnáisiúnta maidir le bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais

Chomh maith leis na gníomhartha atá leagtha amach thuas chun bithéagsúlacht a chaomhnú in Éirinn, tá ról domhanda le himirt freisin tríd an gclár um chúnamh thar lear trí na bealaí seo a leanas: laghdú ar an trádáil i speicis i mbaol; laghdú ar thrádáil i dtráchtearraí i gcásanna ina ndéanann an táirgeadh dochar do bithéagsúlacht; rannpháirtíocht na hÉireann i gcúrsaí tábhachtacha domhanda amhail athrú aeráide agus rochtain ar acmhainní ginéiteacha; agus gníomhú mar thacadóir don bithéagsúlacht i bhfóraim idirnáisiúnta.

Le Plean Straitéiseach don Bhithéagsúlacht 2011-2020 de chuid Choinbhinsiún na Náisiún Aontaithe maidir leis an mBithéagsúlacht (CBD), lena n-áirítear Spriocanna Bithéagsúlachta Aichi, díriodh iarrachtaí idirnáisiúnta chun meath sa bhithéagsúlacht dhomhanda a mhaolú. Tugann an plean seo creat uileghabhálach i dtaca leis an mbithéagsúlacht, ní hamháin do na coinbhinsiúin a bhaineann le bithéagsúlacht, ach freisin do chóras uile na Náisiún Aontaithe agus na gcomhpháirtithe eile go léir atá ag gabháil do bhainistíocht bithéagsúlachta agus forbairt beartais. I gceathrú eagrán CBD den Léargas Bithéagsúlachta Domhanda (GBO4) a foilsíodh in 2014 rinneadh achoimre ar na sonraí is déanaí maidir le stádas agus treochtaí na bithéagsúlachta agus feidhmíonn sé mar mheasúnú lártearma de chur i bhfeidhm an Phlean Straitéisigh agus a spriocanna. Tuairiscíonn sé go bhfuil dul chun cinn suntasach déanta i dtreo roinnt comhchodanna d'fhormhór na spriocanna seo a shásamh¹. Mar sin féin, i bhformhór na gcásanna ní bheidh an dul chun cinn imleor chun na spriocanna atá leagtha amach do 2020 a shroicheadh agus tá gá le gníomh breise chun an Plean Straitéiseach don Bhithéagsúlacht 2011-2020 a choinneáil ar chúrsa¹.

ón taobh domhanda de, áiríonn na príomhbhrúnna ar bhithéagsúlacht na nithe seo: caillteanas, díghrádú agus ilroinnt ar ghnáthóga nádúrtha; róshaothrú ar acmhainní bitheolaíochta; truailliú; tionchair speiceas coimhthíoch ionrach ar éiceachórais agus na seirbhísí a sholáthraíonn siad do dhaoine; agus athrú aeráide agus aigéadú na n-aigéan¹. Tá roinnt éiceachóras á mbrú i dtreo tairseach criticiúil nó pointí claochlaithe. Má ghabhtar thar na dtairseach seo, tá fíor-riosca ann go mbeidh caillteanas ollmhór bithéagsúlachta anna agus díghrádú ar raon leathan de sheirbhísí ar a bhfuil daoine ag brath dá slite beatha agus dá bhfolláine.

Trína Chlár um Chúnamh Forbartha Thar Lear, á riar ag Irish Aid, tá deis ag Éirinn leathnú ar scóip a gníomhaíochtaí chun glacadh le caomhnú bithéagsúlachta agus, ar an gcaoi sin, buntáiste a ghlacadh as an bonn scileanna sna heolaíochtaí beatha atá ag Éirinn.

Tá roinnt coinbhinsiún, conarthaí, prótacal agus comhaontuithe idirnáisiúnta sínithe agus daingnithe ag Éirinn a fhéachann le freagra agus cur chuige domhanda a sholáthar i dtaca le bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais a chosaint lena n-áirítear: an CBD, Coinbhinsiún na Náisiún Aontaithe um Thrádáil Idirnáisiúnta Speiceas i mBaol (CITES), Coinbhinsiún Bonn (ar chaomhnú de speicis imirceacha d'ainmhithe fhiáine) (CMS), an Straitéis Dhomhanda um Chaomhnú Plandaí (GSPC), Coinbhinsiún OSPAR (Atlantach Thuaidh Thoir), Coinbhinsiún Idirnáisiúnta do Rialú ar sheilg míolta móra, agus Coinbhinsiún RAMSAR (ar bhogach). Tá Éire freisin ina ball den Ardán Idir-rialtasach ar Bhithéagsúlacht agus Seirbhísí Éiceachórais (IPBES), ina páirtí le Creat-Choinbhinsiún na Náisiún Aontaithe ar Athrú Aeráide agus tá glactha aici leis na hAidhmeanna Forbartha Inbhuanaithe (SDG). Dá sásófaí Spriocanna Bithéagsúlachta Aichi bheifí ag cuidiú go suntasach le tosaíochtaí domhanda níos leithne a ndéantar déileáil leo sa chlár oibre forbartha iar-2015, eadhon, ocras agus bochtanas a laghdú, sláinte an duine a fheabhsú; agus soláthar inbhuanaithe d'fhuinneamh, bia agus uisce glan a chinntiú. Athdhearbhaíonn na SDGanna tábhacht na bithéagsúlachta d'fholláine an duine agus baineann siad go cothrom le tíortha forbartha, amhail Éire, agus tíortha neamhforbartha.

Is eintiteas geografaíoch amháin í Éire agus mar sin tá cur chuige uile-Éireann riachtanach chun an bhithéagsúlacht a chosaint ar an oileán seo. Ní aithníonn

bithéagsúlacht teorainneacha polaitiúla agus comhroinneann Éire agus Tuaisceart Éireann an spás bithgheografaíoch céanna le neart speiceas ag bogadh idir an dá chríoch. Tá idirphlé agus comhoibriú substaintiúil Thuaidh-Theas ann cheana ar chúrsaí bithéagsúlachta agus samhlaítear go leanfar de seo, mar a léirítear sna gníomhartha sa chaibidil seo agus i gcaibidlí roimhe seo.

Spriocanna Aichi a gcuidíonn na gníomhartha seo linn iad a bhaint amach: 1, 2, 3, 4, 9, 10, 12, 14, 15, 16, 19

Aidhmeanna Forbartha Inbhuanaithe a gcuidíonn na gníomhartha seo linn iad a bhaint amach: 1, 2, 3, 8, 10, 12, 16, 17

Sprioc 7.1: Tacaíocht atá neartaithe go suntasach don bhithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais i gcabhair sheachtrach.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
7.1.1. Déanfar comhpháirt de chlár comhoibrithe forbartha na hÉireann den bhithéagsúlacht; agus déanfaidh tacaíocht do, agus comhoibriú le, tíortha atá ag forbairt, éagsúlacht bitheolaíochta a chur san áireamh trí fheidhmiú an CBD		DFAT	1. Suim leithdháilte ar chomhpháirteanna bithéagsúlachta agus deontais Irish Aid a bhaineann go sainiúil leis an mbithéagsúlacht	I mBealtaine 2013 sheol Éire beartas nua don Fhorbairt Idirnáisiúnta dar teideal "One World One Future", a leagan tábhacht ar bhithéagsúlacht mar chuid den réimse tosaíochta do ghníomh ar Athrú Aeráide agus Forbairt Sa bhliain 2013 rinne Irish Aid deontais de €27,626,000 ar an iomlán a leithdháileadh maidir le gníomhaíochtaí a bhain leis an mbithéagsúlacht nó a raibh gnéithe bithéagsúlachta iontu. Den chiste seo bhí thart ar €13,000,000 ábhartha go substaintiúil don bhithéagsúlacht. Ina theannta sin, leithdháileadh deontais €300,000 san iomlán ar thionscadail a bhain go sainiúil leis an mbithéagsúlacht	

Sprioc 7.2: Tuilleadh a chur le rialachas idirnáisiúnta maidir le bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
7.2.1. Déanfar seirbhísíú ar chomhaontuithe idirnáisiúnta (lena n-áirítear CBD, CITES, CMS, OSPAR, ICES, GSPC, IPBES agus NASCO) lena chinntiú go mbíonn ról ag Éirinn sa todhchaí de bheartas idirnáisiúnta bithéagsúlachta, go háirithe i réimse phríomhshruthú na bithéagsúlachta agus seirbhísí éiceachórais thar earnálacha uile	2017-2021	DAH DHPCLG, DFAT, An lucht acadúil agus Eagraíochtaí taighde		Bíonn ról onnghníomhach ag Éirinn i CITES, CBD, IPBES, agus EUROBATS (a thagann faoi CMS)	
7.2.2. Leanúint de shonraí agus eolas a thabhairt do líonraí Eorpacha agus idirnáisiúnta (lena n-áirítear an Áis Faisnéise Bithéagsúlachta Dhomhanda, agus an Ghníomhaireacht Eorpach Comhshaoil) chun tacú le taighde agus beartas um chaomhnú	2017-2021	DAH, NBDC	1. Líon na líonraí a fhaigheann sonraí ó Éirinn	Cuidíonn Éire le neart líonraí eolais Eorpacha agus idirnáisiúnta chun cuidiú le cur i bhfeidhm agus taighde beartais Chuaigh Éire isteach san Áis Faisnéise Bithéagsúlachta Dhomhanda (GBIF) in 2008, agus is é an tIonad Náisiúnta le Sonraí Bithéagsúlachta an nód náisiúnta d'Éirinn. Cuirtear sonraí bithéagsúlachta atá i mbunachar sonraí an Ionaid Sonraí isteach sa tairseach GBIF lena chinntiú go n-áireoidh mapáí idirnáisiúnta agus domhanda amach anseo sonraí na hÉireann freisin. Ciallaíonn sé freisin go bhfuil acmhainní sonraí GBIF de	

Sprioc 7.2: Tuilleadh a chur le rialachas idirnáisiúnta maidir le bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
				bhreis agus 500 milliún taifead bithéagsúlachta domhanda ar fáil do phobal taighde na hÉireann.	

Sprioc 7.3: Comhoibriú feabhsaithe le Tuisceart Éireann maidir le saincheisteanna comhchoiteanna.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
7.3.1. Cumarsáid leanúnach agus gníomh comhchuibhithe ar shaincheisteanna a bhfuil imní chomónta fúthu		DAH, DAERA		Bíonn cruinnithe ann go minic faoi chúrsaí beartais agus teicniúla idir na Ranna Rialtais/gníomhaireachtaí ábhartha sa dá dhlínse. Dhírigh cruinnithe le déanaí ar an bhféidearthacht do chuir chuige chomhpháirteacha do chlár bainistíochta trasteorainn um chaomhnú	
7.3.2. Comhoibriú agus comhordú (nuair is féidir agus nuair is ábhartha) ar thionscnaimh um fhaireachas Speiceas agus Gnáthóg faoi na Treoracha um Ghnáthóga agus um Éin (e.g., suirbhéanna rón uile-Éireann; scéim Uile-Éireann um thráchur céiticeach)	2017-2021	DAH, DAERA, Comhairle na Breataine/na hÉireann, NBDC, CEDaR	1. Líon na scéimeanna monatóireachta fadtéarma uile-oileáin		
7.3.3. Tuilleadh comhoibrithe agus comhordú ar Phleananna Uile-Oileáin um Chosaint Speiceas		DAH, DAERA		Ní aon fhorbairtí breise le tuairisciú ó 2011	

Sprioc 7.4: Laghdú suntasach ar thionchar na trádála Éireannacha ar sheirbhísí domhanda bithéagsúlachta agus éiceachórais.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnline</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
7.4.1. Bearta a ghlacadh chun laghdú suntasach a dhéanamh ar thionchair mhóra ag trádáil ar an mbithéagsúlacht (i gcás tionchar diúltach) agus/nó na tionchair seo a fheabhsú (i gcás tionchar dearfach)	2021	DAH, DFAT, DAFM	1. Eolas faoi na brúnna a chuirtear ar bithéagsúlacht ag gníomhaíocht trádála agus ródú trádála 2. Bearta curtha i bhfeidhm chun na brúnna seo agus a dtionchair a laghdú nó a fhritháireamh	D'fhoilsigh EPA doiciméad treorach chun cuidiú leis an earnáil phoiblí nósanna imeachta do sholáthar poiblí glas a chur i bhfeidhm agus a chothabháil ⁴¹	
7.4.2. A chinntiú go ndéanfar Rialacháin CITES a chur i bhfeidhm agus a fhorfheidhmiú go héifeachtach	2017-2021	DAH, Na Coimisinéirí Ioncaim (Custaim)	1. Tuarascálacha bliantúla curtha isteach 2. Tuarascálacha débhlíantúla curtha isteach		
7.4.3. Reachtaíocht a chur i bhfeidhm chun rialú a dhéanamh ar allmhairiú adhmaid a saothraíodh go mídhleathach go hÉirinn. Cuidiú le malartú an dea-chleachtais i mbeartais soláthair sna hearnálacha poiblí agus príobháideacha atá fabhrach do tháirgí adhmaid ó fhoinsí inbhuanaithe, lena n-áirítear táirgí adhmaid indheimhnithe	2019	Seirbhís Foraoise, DAFM, DFAT	1. Reachtaíocht dréachtaithe agus achtaithe	Tá na Rialacháin Adhmaid AE i bhfeidhm in Éirinn. Cuirfear reachtaíocht i gcrích lena chinntiú go mbíonn comhlíonadh iomlán le Rialacháin Adhmaid AE sa dlínse	
7.4.4. Fiosrú a dhéanamh faoi bhearta ionchasacha chun dífhoraísiú mar thoradh ar allmhairithe neamh-adhmaid a		DAFM, Bord Bia, DFAT		Is iad na príomh-allmhairithe a thiomáineann dífhoraísiú ná ola phailme agus mairteoil Bhrasaíleach ³²	

Sprioc 7.4: Laghdú suntasach ar thionchar na trádála Éireannacha ar sheirbhísí domhanda bithéagsúlachta agus éiceachórais.

<i>Gníomh</i>	<i>Fráma Ama</i>	<i>Gníomhaithe/príomh-chomhpháirtithe</i>	<i>Táscaire feidhmíochta</i>	<i>Bonnlíne</i>	<i>Gníomhartha gaolmhara</i>
chosc, a íoslaghdú agus/nó a mhaolú					

Tagairtí

1. Secretariat of the Convention on Biological Diversity. *Global Biodiversity Outlook 4*. Montréal; 2014.
2. Maxwell SL, Fuller RA, Brooks TM, Watson JEM. Biodiversity: The ravages of guns, nets and bulldozers. *Nature*. 2016;536(7615):143-145. doi:10.1038/536143a.
3. Newbold T, Hudson LN, Arnell AP, et al. Has land use pushed terrestrial biodiversity beyond the planetary boundary? A global assessment. *Science*. 2016;353(6296):288-291. doi:10.1126/science.aaf2201.
4. Secretariat of the Convention on Biological Diversity. History of the Convention. <https://www.cbd.int/history/>. Published 2016. Accessed August 20, 2016.
5. Secretariat for the Convention on Biological Diversity. Key Elements of the Strategic Plan 2011-2020, including Aichi Biodiversity Targets. <https://www.cbd.int/sp/elements/default.shtml>. Published 2016. Accessed August 20, 2016.
6. Department of Arts Heritage and the Gaeltacht. *Actions for Biodiversity 2011-2016. Ireland's National Biodiversity Action Plan.*; 2011. <http://www.npws.ie/sites/default/files/general/national-biodiversity-plan-english.pdf>. Accessed March 31, 2016.
7. National Biodiversity Data Centre. *Ireland's Biodiversity in 2010 Knowledge Gaps*. Waterford; 2010.
8. Bullock C, Kretsch C, Candon E. *The Economic and Social Aspects of Biodiversity Benefits and Costs of Biodiversity in Ireland.*; 2008. doi:ISBN 978-1-4064-2105-7.
9. Haines-Young R, Potschin M. The links between biodiversity, ecosystem services and human well-being. In: Raffaelli DG, Frid CLJ, eds. *Ecosystem Ecology: A New Synthesis*. Cambridge University Press; 2010.
10. United Nations General Assembly. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. 2015;A/RES/70/1:1-35.
11. Environmental Protection Agency. *Ireland's Environment: An Assessment*. Johnstown, Co. Wexford; 2012.
12. Department of Public Expenditure and Reform. *Building on Recovery: Infrastructure and Capital Investment 2016-2021*. Dublin; 2015.
13. Department of Transport Tourism and Sport. *Tourism Action Plan 2016-2018*. Dublin; 2015.
14. Fáilte Ireland. *Visitor Attitudes Survey - Main Markets 2015.*; 2015. [http://www.failteireland.ie/FailteIreland/media/WebsiteStructure/Documents/3_Research_Insights/4_Visitor_Insights/The-Visitor-Attitudes-\(Port\)-Survey-2015.pdf?ext=.pdf](http://www.failteireland.ie/FailteIreland/media/WebsiteStructure/Documents/3_Research_Insights/4_Visitor_Insights/The-Visitor-Attitudes-(Port)-Survey-2015.pdf?ext=.pdf).
15. Inland Fisheries Ireland. *The Economic Contribution of Coarse Angling in Ireland*. Dublin; 2015.
16. National Biodiversity Data Centre. B.5.i. - Sub Indicator - Ireland's National Biodiversity Indicators. <http://indicators.biodiversityireland.ie/index.php?qt=si&id=12>. Published 2016. Accessed August 20, 2016.
17. Department of Arts Heritage and the Gaeltacht. *The Status of EU Protected Habitats and Species in Ireland 2013*. 2013.
18. Longphuirt SN, Stengel D, O' Dowd C, McGovern E. *Ocean Acidification: An Emerging Threat to Our Marine Environment*. Rinville, Galway; 2010. [http://oar.marine.ie/bitstream/10793/80/1/No. 6 Ocean Acidification Foresight Report.pdf](http://oar.marine.ie/bitstream/10793/80/1/No.6%20Ocean%20Acidification%20Foresight%20Report.pdf). Accessed August 24, 2016.
19. Gleeson E, McGrath R, Treanor M. *Ireland's Climate: The Road Ahead*. Dublin; 2013.
20. Peter Wyse-Jackson. The potential impact of climate change on native plant diversity in Ireland. <http://www.botanicgardens.ie/news/20080122.htm>. Published 2008. Accessed October 31, 2016.
21. Kelly-Quinn M, Regan E. *Ireland Red List No. 7 Mayflies (Ephemeroptera)*. Dublin; 2012.
22. Nelson B, Ronayne C, Thompson. *Ireland Red List No. 6 Damselflies and Dragonflies (Odonata)*. Dublin; 2011.
23. Foster G, Nelson B, O Connor A. *Ireland Red List No. 1 Water Beetles*. Dublin; 2009.
24. Committee on Climate Change. *UK Climate Change Risk Assessment 2017 - Synthesis Report: Priorities for the next Five Years.*; 2016.
25. EPA (Environmental Protection Agency). *Ireland's Environment - An Assessment 2016*. Wexford, Ireland; 2016. doi:ISBN 978-1-84095-679-5.

26. Environmental Protection Agency. *Water Quality in Ireland*. Johnstown, Co. Wexford; 2015.
27. Standing Scientific Committee for Eel. Report of the Standing Scientific Committee for Eel to Inland Fisheries Ireland and the Department of Communications, Energy and Natural Resources. 2015.
28. O'Flynn C, Kelly J, Lysaght L. *Ireland's Invasive and Non-Native Species: Trends in Introductions*. Waterford; 2014.
29. Caffrey J, Baars J-R, Barbour J, et al. Tackling Invasive Alien Species in Europe: the Top 20 Issues. *Manag Biol Invasions* . 2014;5:1-20.
30. Kelly J, Tosh D, Dale K, Jackson A. *The Economic Cost of Invasive and Non-Native Species in.*; 2013.
31. Department of Arts Heritage Gaeltacht and the Islands. *National Biodiversity Plan - Ireland*. Dublin; 2002.
32. Department of Arts Heritage and the Gaeltacht, National Biodiversity Data Centre. *Draft Interim Review of the Implementation of Actions for Biodiversity 2011-2016*. Dublin; 2016.
33. Ministers of environment, agriculture, fisheries forestry and tourism from countries party to the C on BD. *Draft Cancun Declaration on Mainstreaming the Conservation and Sustainable Use of Biodiversity for Well-Being*. Cancun; 2016.
34. Department of Agriculture Food and the Marine. *Food Wise 2025 A 10-Year Vision for the Irish Agri-Food Industry*. Vol 1.; 2015. doi:10.1017/CBO9781107415324.004.
35. Environmental Protection Agency. *Review of Effectiveness of SEA in Ireland*. Johnstown, Co. Wexford; 2012.
36. The World Bank. Natural Capital Accounting.
<http://www.worldbank.org/en/topic/environment/brief/environmental-economics-natural-capital-accounting>.
37. Secretariat of the Convention on Biological Diversity. *Secretariat of the Convention on Biological Diversity Incentive Measures for the Conservation and Sustainable Use of Biological Diversity.*; 2011.
38. Environmental Protection Agency. *Biodiversity Action Plan 2011-2013*. Johnstown, Co. Wexford; 2011.
39. Bord na Mona. *Biodiversity Action Plan 2016-2021*. Newbridge; 2016.
40. Department of Environment Community and Local Government. *Our Sustainable Future - A Framework for Sustainable Development for Ireland.*; 2012.
41. EPA. *Green Procurement - Guidance for the Public Sector*. Wexford, Ireland; 2014.
42. Mullally G. *State of Play Review of Environmental Policy Integration Literature*. NESC Research Series Paper No. 7. Dublin, Ireland; 2015.
43. Department of Agriculture Food and the Marine. *Ireland's Rural Development Programme.*; 2014.
44. European Union. *The EU Biodiversity Strategy to 2020.*; 2011. doi:10.2779/39229.
45. National Biodiversity Data Centre. E.4.i. - Sub Indicator - Ireland's National Biodiversity Indicators. <http://indicators.biodiversityireland.ie/index.php?qt=si&id=44>. Published 2016. Accessed August 20, 2016.
46. National Parks and Wildlife Service. *A Prioritised Action Framework (PAF) for Natura 2000 for the EU Multiannual Financing Period 2014-2021.*; 2014.
47. United Nations. *System of Environmental-Economic Accounting 2012 Central Framework*. New York; 2014.
48. United Nations. *System of Environmental-Economic Accounting 2012 Experimental Ecosystem Accounting*. New York; 2014.
49. Vega A, Hynes S, O' Toole E. *Ireland's Ocean Economy*. Socio-economic Marine Research Institute; 2014. <http://www.nuigalway.ie/semru/>.
50. Allen D, O'Donnell M, Nelson B, et al. *Ireland Red List No. 9 Macro-Moths*. Dublin; 2016.
51. Lockhart N, Hodgetts N, Holyoak D. *Ireland Red List No. 8 Bryophytes*. Dublin; 2012.
52. King JL, Marnell F, Kingston N, et al. *Ireland Red List No. 5 Amphibians, Reptiles and Freshwater Fish*. Dublin; 2011.
53. National Parks and Wildlife Service. Irish Wildlife Manuals | National Parks & Wildlife Service. <https://www.npws.ie/publications/irish-wildlife-manuals>. Published 2016. Accessed August 21, 2016.
54. Stout J, Bourke D, Caller M, et al. *SIMBIOSYS: Sectoral Impacts on Biodiversity and Ecosystem Services STRIVE: Synthesis Report*. Dublin; 2013.
55. National Biodiversity Data Centre. Biodiversity Maps. <http://maps.biodiversityireland.ie/>. Published 2016. Accessed August 21, 2016.

56. National Biodiversity Data Centre. Irish Vegetation Classification - Biodiversity Ireland. <http://www.biodiversityireland.ie/projects/national-vegetation-database/irish-vegetation-classification/>. Published 2016. Accessed November 9, 2016.
57. IUCN Species Survival Commission and IUCN World Commission on Protected Areas in association with the IUCN Global Species Programme. *A Global Standard for the Identification of Key Biodiversity Areas*. Gland, Switzerland; 2016.
58. National Platform for Biodiversity Research. *Research Recommendations of the Agriculture, Grasslands and Soil Working Group of the National Platform for Biodiversity Research.*; 2012.
59. National Platform for Biodiversity Research. *Research Recommendations of the Freshwater Working Group of the National Platform for Biodiversity Research.*; 2012.
60. National Platform for Biodiversity Research. *Research Recommendations of the Marine Working Group of the National Platform for Biodiversity Research.*; 2012.
61. National Platform for Biodiversity Research. *Research Recommendations of the Uplands, Wetlands and Peatlands Working Group of the National Platform for Biodiversity Research.*; 2012.
62. National Platform for Biodiversity Research. *Research Recommendations of the Invasive Alien Species Working Group of the National Platform for Biodiversity Research.*; 2012. Research recommendations of the Inva.
63. EPA. *EPA Research Strategy 2014-2020.*; 2014. www.epa.ie. Accessed July 12, 2016.
64. Department of Agriculture Food and the Marine. *Forest Research Ireland - A Strategic Agenda for Forest Research in Ireland.*; 2014.
65. Department of Agriculture F and M. *Sustainable Healthy Agri-Food Research Plan.*; 2014.
66. Secretariat of the Convention on Biological Diversity. *Biodiversity and Climate Change - Making Use of the Findings of the IPCC's Fifth Assessment Report.*; 2016.
67. Department of Agriculture Food and the Marine. *Sustainable Healthy Agri-Food Research Plan*. Dublin; 2015.
68. Environmental Protection Agency. *EPA Research Strategy 2014-2020.*; 2014. www.epa.ie. Accessed July 12, 2016.
69. European Commission. *Attitudes of Europeans toward Biodiversity*. Brussels; 2015.
70. Crowe T, Fitch J, Somerfield P, Frid C. *A Framework for Managing Sea Bed Habitats in near Shore Special Areas of Conservation.*; 2011.
71. Foulkes N, Fuller J, Little D, McCourt S, Murphy P. *Hedgerow Appraisal System: Best Practise Guidance on Hedgerow Surveying, Data Collation and Appraisal*. Kilkenny; 2013.
72. Regan E, Nelson B, Aldwell B, et al. *Ireland Red List No. 4 Butterflies*. Dublin; 2010.
73. Byrne A, Moorkens EA, Anderson R, Killeen IJ, Regan EC. *Ireland Red List No. 2 Non-Marine Molluscs*. Dublin; 2009.
74. Marnell F, Kingston N, Looney D. *Ireland Red List No. 3 Terrestrial Mammals*. Dublin; 2009.
75. Fitzpatrick Ú, Murray TE, Byrne A, Brown MJF, Paxton R. *Regional Red List of Irish Bees.*; 2006.
76. Curtis TGF, McGough HN, Ireland S. *The Irish Red Data Book 1 Vascular Plants*. Dublin; 1988.
77. Acampora H, Lyashevskaya O, Andries J, van Franeker J, O'Connor I. The use of beached bird surveys for marine plastic litter monitoring in Ireland. *Mar Environ Res*. 2016;120:122-129. doi:10.1016/j.marenvres.2016.08.002.
78. National Parks and Wildlife Service. *National Peatland Strategy*. Dublin; 2014.
79. Balmer D, Gillings S, Caffrey B, Swann B, Downie I, Fuller R. *Bird Atlas 2007-2011 - The Breeding and Wintering Birds of Britain and Ireland*. Thetford: BTO Books; 2013.
80. Department of Agriculture Food and the Marine. *The Second National Forest Inventory - Republic of Ireland - Main Findings*. Dublin; 2013.
81. Department of Agriculture Food and the Marine. *Forestry Programme 2014-2020 Ireland.*; 2015.
82. Kelly-Quinn M, Bruen M, Harrison S, et al. *HYDROFOR: Assessment of the Impacts of Forest Operations on the Ecological Quality of Water*. Dublin; 2016.
83. Department of Arts Heritage and the Gaeltacht. *National Raised Bog SAC Management Plan - Draft for Consultation*. Dublin; 2014. [https://www.npws.ie/sites/default/files/general/2014-01-17 National Raised Bog SAC Management Plan DRAFT wo appendices.pdf](https://www.npws.ie/sites/default/files/general/2014-01-17%20National%20Raised%20Bog%20SAC%20Management%20Plan%20DRAFT%20wo%20appendices.pdf).
84. Woodland of Ireland. *A Native Woodland Strategy for Ireland*. Rathfarnham, Dublin; 2015.
85. McParland S. *National Genetic Conservation Strategy Document.*; 2013.
86. Curtis T. *Report on the Production of a Genetic Conservation Strategy for Plants in Ireland: Crop Wild Relatives and Landraces.*; 2014.

87. National Biodiversity Data Centre. *All-Ireland Pollinator Plan*. Waterford; 2015.
88. Department of Agriculture Food and the Marine. *Deer Management in Ireland A Framework for Action*.; 2015.
89. Government of Ireland. *European Union (Good Agricultural Practice for Protection of Waters) Regulations 2014*.; 2014. <http://www.irishstatutebook.ie/eli/2014/si/31/made/en/pdf>. Accessed August 2, 2016.
90. Irish Water. *Water Services Strategic Plan - A Plan for the Future of Water Services*.; 2015.
91. Ní Chatháin B, Moorkens E, Irvine K. *Management Strategies for the Protection of High Status Water Bodies*.; 2012.
92. Office of Public Works. *The Office of Public Works Arterial Drainage Maintenance Environmental Management Protocols & Standard Operating Procedures*.; 2011.
93. The Standing Scientific Committee on Salmon. *The Status of Irish Salmon Stocks in 2015 with Precautionary Catch Advice for 2016*.; 2016. <http://www.fisheriesireland.ie/fisheries-management-1/salmon/>. Accessed August 2, 2016.
94. Inland Fisheries Ireland and the Office of Public Works. *The Environmental River Enhancement Programme*.; 2010. <http://www.fisheriesireland.ie/fisheries-research-1/89-the-environmental-river-enhancement-programme-1/file>. Accessed August 21, 2016.
95. National Red Grouse Steering Committee. *Red Grouse Species Action Plan*.; 2013.
96. Irish Grey Partridge Conservation Trust. Objectives. http://www.greypartridge.ie/?page_id=25. Published 2016. Accessed August 2, 2016.
97. National Parks and Wildlife Service and the Environment and Heritage Service. *All-Ireland Species Action Plan: Red Squirrel*.; 2008. https://www.npws.ie/sites/default/files/publications/pdf/2008_Squirrel_SAP.pdf. Accessed June 25, 2016.
98. The Golden Eagle Trust. Irish WTSE Reintroduction update 2015. http://www.goldeneagletrust.info/index.php?option=com_k2&view=item&id=903:irish-wtse-reintroduction-update-2015&Itemid=132. Accessed August 2, 2016.
99. Sorchá Pollak. Donegal golden eagles starving and at risk of extinction. The Irish Times. <http://www.irishtimes.com/news/environment/donegal-golden-eagles-starving-and-at-risk-of-extinction-1.2441812#.VIQs-tQ54xk.twitter>. Published 2015. Accessed August 2, 2016.
100. Golden Eagle Trust. Red Kite Project Soars to New Heights. <https://www.facebook.com/search/top/?q=red+kite+ireland>. Published 2016.
101. Marine Institute. *Ireland's Marine Strategy Framework Directive Article 19 Report - Initial Assessment, GES and Targets and Indicators*.; 2013.
102. Marine Institute. *The Stock Book: Annual Review of Fish Stocks in 2015 with Management Advice for 2016*. Vol 1. Rinvile, Oranmore; 2015. doi:10.1017/CBO9781107415324.004.
103. Department of Agriculture Food and the Marine. *Harnessing Our Ocean Wealth An Integrated Marine Plan for Ireland*.; 2012.
104. Environmental Protection Agency. *Urban Waste Water Treatment in 2014*. Johnstown, Co. Wexford; 2014.
105. Department of Environment Community and Local Government. *A New Planning and Consent Architecture for Development in the Marine Area - Consultation Paper*.; 2014.
106. Department of Agriculture Food and the Marine. *National Strategic Plan for Sustainable Aquaculture Development*.; 2015.
107. Department of Arts Heritage and the Gaeltacht. *A National Landscape Strategy for Ireland*.; 2011.

Aguisín I: Liosta d'Acrainmneacha

AA	Measúnú Cuí (<i>Appropriate Assessment</i>)
AES	Scéim do Chomhshaol na Talmhaíochta (<i>Agri-environment scheme</i>)
BCI	Bat Conservation Ireland
BF	Fóram Bithéagsúlachta (<i>Biodiversity Forum</i>)
BITCI	Business in the Community Ireland
BnM	Bord na Móna
BWG	Grúpa Oibre Bithéagsúlachta (<i>Biodiversity Working Group</i>)
CAP	Comhbheartas Talmhaíochta (<i>Common Agricultural Policy</i>)
CBD	Coinbhinsiún maidir leis an mBithéagsúlacht (<i>Convention on Biological Diversity</i>)
CeDAR	Centre for Environmental Data and Recording
CFP	Comhbheartas Iascaireachta (<i>Common Fisheries Policy</i>)
CITES	Coinbhinsiún um Thrádáil Idirnáisiúnta Speiceas i mBaol (<i>Convention for International Trade in Endangered Species</i>)
CMS	Coinbhinsiún maidir le Speicis Imirceacha (<i>Convention on Migratory Species</i>)
CSO	An Phríomh-Oifig Staidrimh (<i>Central Statistics Office</i>)
COFORD	Council for Forest Research and Development
DAFM	An Roinn Talmhaíochta, Bia agus Mara (<i>Department of Agriculture, Food and the Marine</i>)
DAH	An Roinn Ealaíon, Oidhreachta, Gnóthaí Réigiúnacha, Tuaithe agus Gaeltachta (<i>Department of Arts, Heritage, Regional, Rural and Gaeltacht Affairs</i>)
DAERA	An Roinn Talmhaíochta, Comhshaoil agus Gnóthaí Tuaithe (<i>Department of Agriculture, Environment and Rural Affairs</i>)
DCCAE	An Roinn Cumarsáide, Gníomhaithe ar son na hAeráide agus Comhshaoil (<i>Department of Communications, Climate Action and Environment</i>)
DECLG	An Roinn Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil (<i>Department of Environment, Community and Local Government</i>)
DEHLG	An Roinn Comhshaoil, Oidhreachta agus Rialtais Áitiúil (<i>Department of Environment, Heritage and Local Government</i>)
DFAT	An Roinn Gnóthaí Eachtracha agus Trádála (<i>Department of Foreign Affairs and Trade</i>)
DHPCLG	An Roinn Tithíochta, Pleanála, Pobail agus Rialtais Áitiúil (<i>Department of Housing, Planning, Community and Local</i>

	<i>Government)</i>
DPER	An Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe (<i>Department of Public Expenditure and Reform</i>)
DTTAS	An Roinn Iompair, Turasóireachta agus Spóirt (<i>Department of Transport, Tourism and Sport</i>)
ESB	Bord Soláthair an Leictreachais (<i>Electricity Supply Board</i>)
EIFAAC	European Inland Fisheries agus Aquaculture Advisory Commission
EMFF	Ciste Eorpach Muirí agus Iascaigh (<i>European Maritime and Fisheries Fund</i>)
EPA	An Ghníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil (<i>Environmental Protection Agency Ireland</i>)
GLAS	An Scéim Ghlas ar Bheagán Carbóin do Chomhshaol na Talmhaíochta (<i>Green, Low-Carbon, Agri-environment Scheme</i>)
GSPC	Straitéis Dhomhanda um Chaomhnú Plandaí (<i>Global Strategy for Plant Conservation</i>)
HOOW	Harnessing our Ocean Wealth
ICES	An Chomhairle Idirnáisiúnta um Thaiscéalaíocht na Mara (<i>International Council for the Exploration of the Sea</i>)
IFA	Feirmeoirí Aontaithe na hÉireann (<i>Irish Farmers Association</i>)
IFI	Iascaigh Intíre Éireann (<i>Inland Fisheries Ireland</i>)
IFNC	Fóram na hÉireann um Chaipiteal Nádurtha (<i>Irish Forum on Natural Capital</i>)
INFOMAR	INtegrated Mapping FOr the Inbhuanaithe Development of Ireland's MARine Resource (<i>INtegrated Mapping FOr the Sustainable Development of Ireland's MARine Resource</i>)
IOOA	Irish Offshore Operators' Association
IPCC	Comhairle Caomhnaithe Phortaigh na hÉireann (<i>Irish Peatland Conservation Council</i>)
IPBES	Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystems Services
ISME	Comhlachas Ghnóthas Beag agus Meánmhéide na hÉireann (<i>Irish Small and Medium Enterprises Association</i>)
IWDG	An Grúpa Éireannach maidir le Míolta Móra agus Deilfeanna (<i>Irish Whale and Dolphin Group</i>)
KBA	Príomhlimistéar Bithéagsúlachta (<i>Key Biodiversity Area</i>)
LAWCO	Local Authorities Water and Communities Office
LLAES	Scéimeanna do Chomhshaol na Talmhaíochta faoi cheannas áitiúil (<i>Locally led agri-environmental schemes</i>)
MI	Foras na Mara (<i>Marine Institute</i>)
MSFD	An Chreat-Treoir um Straitéis Mhuirí (<i>Marine Strategy Framework Directive</i>)

MSY	Uastoradh Inbhuanaithe (<i>Maximum Sustainable Yield</i>)
NASCO	Eagraíocht um Chaomhnú Bradán san Atlantach Thuaidh (<i>North Atlantic Salmon Conservation Organisation</i>)
NBDC	Ionad Náisiúnta le Sonraí Bithéagsúlachta (<i>National Biodiversity Data Centre</i>)
NESC	An Chomhairle Náisiúnta Eacnamaíoch agus Shóisialta (<i>National Economic and Social Council</i>)
NPBR	Ardán Náisiúnta um Thaighde Bithéagsúlachta (<i>National Platform for Biodiversity Research</i>)
NPRF	An Cúlchiste Náisiúnta Pinsean (<i>National Pension Reserve Fund</i>)
NPWS	An tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra (<i>National Parks and Wildlife Service</i>)
NGO	Eagraíocht neamhrialtasach (<i>Non-governmental organisation</i>)
OPW	Oifig na nOibreacha Poiblí (<i>Office of Public Works</i>)
OSI	Suirbhéireacht Ordanáis Éireann (<i>Ordnance Survey Ireland</i>)
OSPAR	Coinbhinsiún maidir le cosaint an chomhshaoil mhuirí san Atlantach Thoir Thuaidh (<i>Convention for the protection of the marine environment in the North-East Atlantic</i>)
RBMP	Plean Bainistíochta Abhantraigh (<i>River Basin Management Plan</i>)
RDP	Clár um Fhorbairt Tuaithe (<i>Rural Development Programme</i>)
SAC	Limistéar faoi Chaomhnú Speisialta (<i>Special Area of Conservation</i>)
SAHFOS	Sir Alister Hardy Foundation for Ocean Science
SEA	Measúnacht Straitéiseach Timpeallachta (<i>Strategic Environmental Assessment</i>)
SEEA	Córas do Chuntasaíocht Chomhshaoil-Eacnamaíochta (<i>System for Environmental-Economic Accounting</i>)
SFI	Fondúireacht Eolaíochta Éireann (<i>Science Foundation Ireland</i>)
SFPA	An tÚdarás um Chosaint Iascaigh Mhara (<i>Sea Fisheries Protection Authority</i>)
SPA	Limistéar faoi Chosaint Speisialta (<i>Special Protection Area</i>)
TII	Bonneagar Iompair Éireann (<i>Transport Infrastructure Ireland</i>)
WFD	An Chreat-treoir Uisce (<i>Water Framework Directive</i>)

Aguisín II: Liosta na n-eagraíochtaí a rinneadh comhairliúchán leo nó a thug ionchur don SPGBN seo

Irish Forum for Natural Capital

An Phríomh-Oifig Staidrimh

An Chomhairle Náisiúnta Eacnamaíoch agus Shóisialta

Sustainable Nation Ireland

IBEC

Bord na Móna

Fóram Bithéagsúlachta

Grúpa Oibre Bithéagsúlachta

Uisce Éireann

Foras na Mara

Irish Rural Link's Community Wetlands Forum

Ionad Náisiúnta le Sonraí Bithéagsúlachta

DHPCLG

An Taisce

An Ghníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil

Aguisín III: Baill den bhFóram Bithéagsúlachta agus den Ghrúpa Oibre Bithéagsúlachta

Fóram Bithéagsúlachta

Yvonne Buckley, Cathaoirleach
John Finn, Teagasc
Séamus Boland, Irish Rural Link
Siobhan Ryan, An Chomhairle Oidhreachta - Sligeach
Ken Bradley, An Roinn Comhshaoil, Tuaisceart Éireann
Oonagh Duggan, BirdWatch Ireland
Tasman Crowe, An Coláiste Ollscoile, Baile Átha Cliath
Sharon Parr, Burren LIFE
Fintan Kelly, Líonra Comhshaoil na hÉireann
Anja Murray, Líonra Comhshaoil na hÉireann
Ciaran O'Keefe, An Roinn Ealaíon, Oidhreachta agus Gaeltachta
Frank Donohoe, An Roinn Ealaíon, Oidhreachta agus Gaeltachta
Simon Berrow, An Grúpa Éireannach maidir le Míolta Móra agus Deilfeanna
Paul Harris, Banc na hÉireann
Paul Giller, Ollamh Emeritus, Coláiste na hOllscoile, Corcaigh
Orla Casey, Ibec
Joe Caffrey, Iascaigh Intíre Éireann (ar scor)

Grúpa Oibre Bithéagsúlachta

Baill agus eagraíochtaí (le nuashonrú)
Ciaran O'Keefe, An Roinn Ealaíon, Oidhreachta agus Gaeltachta
Deirdre Lynn, An Roinn Ealaíon, Oidhreachta agus Gaeltachta
Wayne Trodd, DHPCLG
Donal Cronin, DHPCLG
Liam Lysaght, Ionad Náisiúnta le Sonraí Bithéagsúlachta
Francis O Beirn, Foras na Mara
Catherine Keena, Teagasc
Anthony Donnelly, An Roinn Iompair, Turasóireachta agus Spóirt
Christina MacCarthy, An Roinn Sláinte
Nathy Gilligan, Oifig na nOibreacha Poiblí
Jerome Walsh, An Roinn Talmhaíochta, Bia agus Mara
Fergus Healy, An Garda Síochána
Nicki O'Connor, An Roinn Oideachais agus Scileanna
Cian Ó Lionáin, An Roinn Tithíochta, Pleanála, Pobail agus Rialtais Áitiúil
Sean O'Donncha, An Roinn Gnóthaí Eachtracha
John Moloney, An Roinn Oideachais agus Scileanna
Cathal Gallagher, Iascaigh Intíre Éireann
Ciara Phelan, An Roinn Post, Fiontar agus Nuálaíochta
Patricia Ballantine, An Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe
Orla Kenny, An Roinn Dlí agus Cirt agus Comhionannais
Michael O'Sullivan, An Roinn Cosanta
Michael O'Dochartaigh, Oifig na gCoimisinéirí Ioncaim

Brian Deegan, Uisce Éireann
Orla O'Brien, An Roinn Post, Fiontar agus Nuálaíochta
Tomas Murray, Ionad Náisiúnta le Sonraí Bithéagsúlachta
Matthew Jebb, Garraithe Náisiúnta na Lus
Jennifer Payne, Oifig an Ard-Aighne
Garrett Cunnane, An Roinn Talmhaíochta, Bia agus Mara
Frank Griffin, An Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe
Declan Hughes, An Roinn Post, Fiontar agus Nuálaíochta

Aguisín IV: Straitéis Bithéagsúlacht AE

Spriocanna sa straitéis bithéagsúlachta AE

Sa bhliain 2011 d'eisigh an Coimisiún Teachtaireacht i dtaca le Straitéis don Bhithéagsúlacht (Straitéis Bitheolaíochta AE 2011-2020), a ghlac an Chomhairle agus Parlaimint na hEorpa ina dhiaidh. Is éard atá i straitéis an AE ná fis don bhithéagsúlacht in 2050 agus sprioc ceannlíne de stop a chur le caillteanas bithéagsúlachta faoi 2020. Leagann an straitéis amach freisin sé sprioc le tionscnaimh shainiúla a ghabhann leo.

Sprioc 1

An Treoir um Éin agus an Treoir um Ghnáthóga a chur chun feidhme ina n-iomláine

Chun stop a chur leis an meath ar stádas na speiceas agus na gnáthóg uile a chlúdaítear le reachtaíocht dhúlra AE agus chun feabhsú suntasach intomhaiste a bhaint amach ina stádas sa chaoi, faoi 2020, i gcomparáid le measúnuithe reatha: i) go léiríonn 100% níos mó de gnáthóga measúnuithe agus 50% níos mó de speicis measúnuithe faoin Treoir um Ghnáthóga stádas caomhantais feabhsaithe; agus ii) go léiríonn 50% níos mó de speicis measúnuithe faoin Threoir um Éin stádas daingean nó stádas feabhsaithe.

Sprioc 2

Éiceachórais agus a seirbhísí a chothabháil agus a athshlánú

Faoi 2020, go ndéantar éiceachórais agus a seirbhísí a chothabháil agus a fheabhsú trí infreastruchtúr glas a bhunú agus ar a laghad 15% d'éiceachórais dhíghrádaithe a athshlánú.

Sprioc 3

An méid a chuireann an talmhaíocht agus earnáil na foraoise le caomhnú agus cothú na bithéagsúlachta a mhéadú

3A) Talmhaíocht: Faoi 2020, uasmhéadú ar limistéir faoi thalmhaíocht thar tailte féir, talamh arúil agus barraí buana atá clúdaithe ag bearta a bhaineann leis an mbithéagsúlacht faoin gComhbheartas Talmhaíochta d'fhonn caomhnú bithéagsúlachta a áirithiú agus feabhsú intomhaiste a chur i bhfeidhm ar stádas caomhantais speiceas agus gnáthóg a bhraitheann ar an talmhaíocht nó dtéann an talmhaíocht i gcion orthu agus sa soláthar de sheirbhísí éiceachórais i gcomparáid leis an mBonnline EU2010, agus cuidiú le feabhas a chur ar bhainistíocht inbhuanaithe dá bharr.

3B) Foraoiseacha: Faoi 2020, go mbeidh Pleananna Bainistíochta Foraoise nó ionstraimí ionchurtha leo, i gcomhréir le Bainistíocht Inbhuanaithe Foraoise (SFM), ar bun do na foraoiseacha go léir atá in úinéireacht phoiblí agus do shealúchais foraoise os cionn méid áirithe (le sannadh ag na Ballstáit nó réigiúin agus curtha in iúl ina gCláir Forbartha Tuaithe) a fhaigheann maoiniú faoin mBeartas Forbartha Tuaithe AE d'fhonn feabhsú intomhaiste a chur i bhfeidhm ar stádas caomhantais na speiceas agus na ngnáthóg atá ag brath ar an bhforaoiseacht nó a dtéann an fhoraoiseacht i gcion orthu agus sa soláthar de sheirbhísí éiceachórais gaolmhara i gcomparáid le Bonnlíne EU 2010.

Sprioc 4

Úsáid inbhuanaithe acmhainní iascaigh a áirithiú

Uastoradh Inbhuanaithe a bhaint amach faoi 2015. Dáileadh de réir aois agus méid an daonra a bhaint amach a léiríonn stoc sláintiúil, trí bhainistiú iascach gan aon drochthionchar suntasach ar stoic, speicis agus éiceachórais eile, ag tacú le baint amach Stádas Comhshaoil Maith faoi 2020, mar a éilítear faoin gCreat-Treoir um Straitéis Mhuirí.

Sprioc 5

Speicis choimhthíocha ionracha a chomhrac

Faoi 2020, go ndéantar speicis choimhthíocha ionracha agus a gconairí a shainaithint agus a chur in ord tosaíochta, go ndéantar speicis tosaíochta a rialú nó a scrios, agus go ndéantar conairí a bhainistiú chun cosc a chur ar thabhairt isteach agus ar bhunú speiceas coimhthíocha ionracha nua.

Sprioc 6

Cabhrú le cailliúint bithéagsúlachta domhanda a sheachaint

Faoi 2020, go mbeidh an AE tar éis méadú a dhéanamh ar a chion chun cailliúint bithéagsúlachta domhanda a sheachaint.

Aguisín V: Plean Straitéiseach CBD don Bhithéagsúlacht agus Spriocanna Bithéagsúlacht Aichi

Sa bhliain 2010, in Nagoya, Maoracht Aichi, sa tSeapáin, ghlac an CBD **Plean Straitéiseach leasaithe agus nuashonraithe don Bhithéagsúlacht**, lena n-áirítear Spriocanna Bithéagsúlachta Aichi, don tréimhse 2011-2020. Cuireann an plean creat uileghabhálacha ar fáil don bhithéagsúlacht, ní hamháin do na coinbhinsiúin a bhaineann leis an mbithéagsúlacht, ach do chóras uile na Náisiún Aontaithe agus comhpháirtithe eile ar bith atá páirteach i mbainistíocht bithéagsúlachta agus i bhforbairt beartais.

D'aontaigh na comhpháirtithe an creat idirnáisiúnta uileghabhálach seo a aistriú ina [straitéisí agus pleananna gníomhaíochta náisiúnta leasaithe agus nuashonraithe i leith na bithéagsúlachta](#) laistigh de dhá bhliain. Ina theannta sin, chinn Comhdháil na gComhpháirtithe go ndíreodh na cúigiú tuarascálacha náisiúnta, dlite faoin 31 Márta 2014, ar chur i bhfeidhm an Phlean Straitéisigh 2011-2020 agus ar an dul chun cinn a baineadh amach i dtreo Spriocanna Bithéagsúlachta Aichi.

- Aidhm Straitéiseach A: Aghaidh a thabhairt ar na cúiseanna bunúsacha atá le caillteanas bithéagsúlachta trí bhithéagsúlacht a chur sa phríomhshruth thar rialtas agus sochaí
- Aidhm Straitéiseach B: Na brúnna díreacha ar bhithéagsúlacht a laghdú agus úsáid inbhuanaithe a chur chun cinn
- Aidhm Straitéiseach C: Feabhas a chur ar stádas na bithéagsúlachta trí éiceachórais, speicis agus éagsúlacht ghéiniteach a chosaint
- Aidhm Straitéiseach D: Feabhas a chur ar na buntáistí do chách ón mbithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais
- Aidhm Straitéiseach E: Feabhas a chur ar chur i bhfeidhm trí phleanáil chomhpháirteach, bainistiú eolais agus forbairt acmhainne

Aidhm Straitéiseach A: Aghaidh a thabhairt ar na cúiseanna bunúsacha atá le caillteanas bithéagsúlachta trí bhithéagsúlacht a chur sa phríomhshruth thar rialtas agus sochaí

Sprioc 1

Faoi 2020, ar a dhéanaí, tá daoine feasach faoi luachanna na bithéagsúlachta agus na bearta is féidir leo a dhéanamh chun í a chaomhnú agus a úsáid go hinbhuanaithe.

Sprioc 2

Faoi 2020, ar a dhéanaí, tá luachanna bithéagsúlachta comhtháite i straitéisí agus próisis pleanála náisiúnta agus áitiúla i dtaca le forbairt agus i dtaca le laghdú bochtanais agus tá siad á gcorprú i gcórais cuntasáíocht náisiúnta, de réir mar is cuí, agus córais tuairiscithe.

Sprioc 3

Faoi 2020, ar a dhéanaí, tá dreasachtaí, lena n-áirítear fóirdheontais, a dhéanann dochar don bithéagsúlacht scriosta, curtha amach de réir a chéile nó leasaithe d'fhonn tionchair dhiúltacha a íoslaghdú nó a sheachaint, agus tá dreasachtaí dearfacha do chaomhnú agus úsáid inbhuanaithe bithéagsúlachta forbartha agus curtha i bhfeidhm, comhsheasmhach agus i gcomhréir leis an gCoinbhinsiún agus ceanglais ábhartha idirnáisiúnta eile, ag cur cúinsí socheacnamaíochta náisiúnta san áireamh.

Sprioc 4

Faoi 2020, ar a dhéanaí, tá bearta déanta ag rialtais, gnó agus páirtithe leasmhara ag an leibhéal uile chun táirgeadh agus tomhaltas inbhuanaithe a bhaint amach nó tá siad baint amach acu agus choinnigh siad tionchair úsáid acmhainní nádúrtha go maith laistigh de theorainneacha sábháilte éiceolaíocha.

Aidhm Straitéiseach B: Na brúnna díreacha ar bithéagsúlacht a laghdú agus úsáid inbhuanaithe a chur chun cinn

Sprioc 5

Faoi 2020, tá an ráta caillteanais do na gnáthóga nádúrtha uile, lena n-áirítear foraoiseacha, roinnte ina leath, ar a laghad, agus sa chás ina bhfuil sé indéanta, tógtha gar do náid, agus tá díghrádú agus bloghadh laghdaithe go suntasach.

Sprioc 6

Faoi 2020 déantar na stoic uile d'éisc agus neamh-veirtibrigh agus plandaí uisce a bhainistiú agus shábháil go hinbhuanaithe, go dlíthiúil agus le cuir chuige atá bunaithe ar éiceachóras, sa chaoi is go seachnaítear ró-iascaireacht, tá pleananna agus beartaí athshlánaithe do na speicis laghdaithe uile, níl droch-thionchair shuntasacha ag iascaigh ar speiceas atá faoi bhagairt agus éiceachórais leochaileacha agus tá tionchair na n-iascach ar stoic, speicis agus éiceachórais laistigh de theorainneacha sábháilte éiceolaíocha.

Sprioc 7

Faoi 2020 déantar limistéir faoi thalmhaíocht, dobharshaothrú agus foraoiseacht a bhainistiú go hinbhuanaithe, rud a áirithíonn caomhnú bithéagsúlachta.

Sprioc 8

Faoi 2020, tá truailliú, lena n-áirítear ón iomarca cothaitheach, tógtha chuig leibhéal nach ndéanann dochar d'fheidhmiú éiceachórais agus bithéagsúlacht.

Sprioc 9

Faoi 2020, déantar speicis choimhthíocha ionracha agus conairí a shainaithint agus a chur in ord tosaíochta, tá speicis tosaíochta a rialú nó scriosta, agus tá bearta ar bun chun conairí a bhainistiú d'fhonn a dtabhairt isteach agus a mbunú a chosc.

Sprioc 10

Faoi 2015, tá na brúnna iolracha antrapaigineach ar sceireacha coiréil agus éiceachórais leochaileacha eile atá thíos le hathrú aeráide nó aigéadú aigéin íoslaghdaithe, d'fhonn a sláine agus a bhfeidhmiú a chothabháil.

Aidhm Straitéiseach C: Feabhas a chur ar stádas na bithéagsúlachta trí éiceachórais, speicis agus éagsúlacht ghéiniteach a chosaint

Sprioc 11

Faoi 2020, tá 17 faoin gcéad ar a laghad d'uisce talún agus intíre, agus 10 faoin gcéad de limistéir cósta agus mhuirí, go háirithe limistéir a bhfuil tábhacht ar leith leo do bithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais, caomhnaithe trí chórais de limistéir chaomhnaithe a bhainistítear go héifeachtach agus go cóir, atá ionadaíoch ó thaobh na héiceolaíochta de, agus atá ceangailte go maith, agus trí bhearta caomhantais éifeachtacha eile atá bunaithe ar an limistéar, agus comhtháite sna tírdhreacha agus muirdhreacha i gcoitinne.

Sprioc 12

Faoi 2020 tá cosc curtha ar an díothú ar speicis aitheanta atá faoi bhagairt, agus tá an stádas caomhantais, go háirithe acu siúd is mó a bhfuil meath tagtha orthu, feabhsaithe agus cothabháilte.

Sprioc 13

Faoi 2020, tá éagsúlacht ghinéiteach na bplandaí saothraithe agus ainmhithe saothraithe agus ceansaithe agus a ngaolta fiáine, lena n-áirítear speicis eile atá luachmhar ó thaobh na socheacnamaíochta agus an chultúir freisin, cothabháilte, agus tá straitéisí forbartha agus curtha i bhfeidhm chun creimeadh ginéiteach a íoslaghdú agus chun a n-éagsúlacht ghinéiteach a chosaint.

Aidhm Straitéiseach D: Feabhas a chur ar na buntáistí do chách ón mbithéagsúlacht agus seirbhísí éiceachórais

Sprioc 14

Faoi 2020, tá éiceachórais a chuireann seirbhísí riachtanacha ar fáil, lena n-áirítear seirbhísí a bhaineann le huisce, agus a chuidíonn le sláinte, le slite beatha agus folláine, athshlánaithe agus cosanta, a cur san áireamh riachtanais na mban, na bpobal dúchasacha agus áitiúla, agus na mbochtán agus na ndaoine leochaileacha.

Sprioc 15

Faoi 2020, tá feabhas curtha ar athléimneacht éiceachórais agus cion na bithéagsúlachta do stoic carbóin, trí chaomhnú agus athshlánú, lena n-áirítear athshlánú ar 15 faoin gcéad ar a laghad d'éiceachórais dhíghrádaithe, agus ar an gcaoi sin ag cuidiú le maolú agus leasú ar athrú aeráide agus le fairsingiú fásaigh a chomhrac.

Sprioc 16

Faoi 2015, tá Prótacal Nagoya maidir le Rochtain ar Acmhainní Géiniteacha agus Comhroinnt Chothrom agus Chothromasach na Sochar a eascraíonn óna nÚsáid i bhfeidhm agus ag obair, i gcomhréir le reachtaíocht náisiúnta.

Aidhm Straitéiseach E: Feabhas a chur ar chur i bhfeidhm trí phleanáil chomhpháirteach, bainistiú eolais agus forbairt acmhainne

Sprioc 17

Faoi 2015, tá gach Comhpháirtí tar éis straitéis náisiúnta agus plean gníomhaíochta

bithéagsúlachta náisiúnta atá éifeachtach, rannpháirtíochta agus nuashonraithe a fhorbairt, a ghlacadh mar ionstraim beartais agus tús a chur lena feidhmiú.

Sprioc 18

Faoi 2020, tá meas ar eolas traidisiúnta, nuálaíochtaí agus cleachtais na bpobal dúchasacha agus áitiúla tá ábhartha do chaomhnú agus úsáid inbhuanaithe na bithéagsúlachta, agus a ngnáthúsáid d'acmhainní bitheolaíochta, faoi réir ag reachtaíocht náisiúnta agus ceanglais idirnáisiúnta ábhartha, agus iad comhtháite go hiomlán agus léirithe i gcur chun feidhme an Choinbhinsiúin le rannpháirtíocht iomlán agus éifeachtach na bpobal dúchasacha agus áitiúla, ag na leibhéil ábhartha uile.

Sprioc 19

Faoi 2020, tá eolas, an bonn eolaíochta agus na teicneolaíochtaí a bhaineann le bithéagsúlacht, a luachanna, a feidhmiú, a stádas agus a treochtaí, agus na torthaí a bhaineann lena caillteanas, feabhsaithe, comhroinnte agus aistrithe go forleathan, agus curtha i bhfeidhm.

Aguisín IV: Aidhmeanna Forbartha Inbhuanaithe

Aidhm 1: Deireadh a chur leis an mbochtanas ina fhoirmeacha uile gach áit

Aidhm 2: Deireadh a chur le hocras, slándáil bia agus beathú feabhsaithe a bhaint amach, agus talmhaíocht inbhuanaithe a chur chun cinn

Aidhm 3: Beathaí sláintiúla a áirithiú agus folláine a chur chun cinn do chách ag gach aois

Aidhm 4: Oideachas ardchaighdeán cuimsitheach agus cothromasach a áirithiú agus deiseanna foghlama ar feadh an tsaoil do chách a chur chun cinn

Aidhm 5: Comhionannas inscne a bhaint amach agus mná agus cailíní uile a chumhachtú

Aidhm 6: A áirithiú go mbíonn fáil agus bainistíocht inbhuanaithe ar uisce agus sláintíocht do chách

Aidhm 7: A chinntiú go mbíonn rochtain ar fhuinneamh inacmhainne, iontaofa, inbhuanaithe agus nua-aimseartha do chách

Aidhm 8: Fás eacnamaíoch marthanach, cuimsitheach agus inbhuanaithe, fostaíocht iomlán agus tháirgiúil agus obair réasúnta do chách a chur chun cinn

Aidhm 9: Infreastruchtúr athléimneach a thógáil, tionsclaíocht chuimsitheach agus inbhuanaithe a chur chun cinn agus nuálaíocht a chothú

Aidhm 10: Neamhionannas a laghdú laistigh de thíortha agus eatarthu

Aidhm 11: Déan cathracha agus áiteanna cónaithe daonna cuimsitheach, sábháilte, athléimneach agus inbhuanaithe

Aidhm 12: Patrúin tomhaltais agus táirgthe inbhuanaithe a áirithiú

Aidhm 13: Beart práinneach a dhéanamh chun athrú aeráide agus a thionchair a chomhrac

Aidhm 14: Na haigéin, na farraigí agus acmhainní muirí a chaomhnú agus a úsáid go hinbhuanaithe d'fhorbairt inbhuanaithe

Aidhm 15: Úsáid inbhuanaithe ar éiceachórais talún a chosaint, a athbhunú agus a chur chun cinn, foraoiseacha a bhainistiú go hinbhuanaithe, fairsingiú fásaigh a chomhrac, agus díghrádú talún a stopadh agus a chúlú agus caillteanas bithéagsúlachta a stopadh

Aidhm 16: Sochaithe síochánta agus cuimsitheacha d'fhorbairt inbhuanaithe a chur chun cinn, rochtain ar cheartas a sholáthar do chách agus forais éifeachtacha, chuntasacha agus chuimsitheacha a thógáil ag gach leibhéal

Aidhm 17: Na bealaí infheidhmithe a neartú agus athneartú a dhéanamh ar an gcomhpháirtíocht dhomhanda d'fhorbairt inbhuanaithe